

SAKKUNNIGA FÖR UTREDNING AV VISSA TILL
STRAFFLAGSTIFTNINGEN HÖRANDE FRÅGOR

I

FÖRSLAG

TILL

L A G

ANGÅENDE VERKSTÄLLIGHET AV STRAFF-
ARBETE OCH FÄNGELSESTRAFF

STOCKHOLM 1915

FUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
142016

Till

herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet.

Sedan Kungl. Maj:t den 20 juni 1913 i näder förordnat undertecknade Almquist, Bagge och Stjernstedt att såsom sakkunniga biträda i justitiedepartementet med verkställande av utredning ooh avgivande av förslag i fråga om bland annat revision av bestämmelserna om verkställighet av straffarbete och fängelsestraff samt herr statsrådet den 30 september 1914 tillkallat undertecknad Petrén att såsom sakkunnig inom justitiedepartementet deltaga vid behandlingen av berörda fråga, hava vi utarbetat förslag till lag angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff; och få vi härmed vördsamt överlämna betänkande, innefattande nämnda förslag med motiv samt en av undertecknad Almquist utarbetad översikt av den utländska lagstiftningen i ämnet.

Stockholm den 29 december 1914.

VIKTOR ALMQUIST.   ALGOT BAGGE.   GEORG STJERNSTEDT.
THURE PETRÉN.

LAGFÖRSLAG.

Förslag

till

Lag

angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff.

Med upphävande av lagen angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum den 22 juni 1906 samt lagen den 2 juni 1908, innefattande ändring i 7 § av förstnämnda lag, stadgas som följer:

1 §.

Fångar, som i samma straffanstalt undergå straff, varom i denna lag förmäles, skola efter kön och olika straffart hållas åtskilda, såvitt möjligt i särskilda avdelningar av straffanstalten. Fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år, skall avtjäna straffet helt eller delvis i huvudsakligen för yngre fångar avsedd straffanstalt, där det ej med hänsyn till strafftidens korthet, straffets art eller omständigheterna i övrigt finnes olämpligt.

2 §.

Den, som undergår straffarbete, skall hållas till arbete, som av vederbörande fängenvårdsmyndighet för honom bestämmes. Där så lämpligen kan ske, skall arbetet vara av beskaffenhet att bereda fången tillfälle till förkovran i hans yrke eller till annan utbildning, som kan främja utsikterna för honom att efter frigivningen försörja sig, och bör vid valet av arbete hänsyn tagas till hans håg och fallenhet. Till andel i inkomst för arbetet äge han ej rätt; dock kan för flit och ordentlighet i arbetet i förening med gott uppförande arbetspremie tilldelas honom.

Ej må han förskaffa sig eller emottaga underhåll, beklädnad eller annat utöver vad honom vid straffanstalten tillhandahålles.

Av annan än bevakningstjänsteman, vid straffanstalten anställd läkare eller präst samt de personer, som över straffanstalten hava uppsikt eller där, till följd av tjänstebefattning eller fängvårdsstyrelsens beslut, äga tillträde, må fången ej mottaga besök, med mindre straffanstaltens styresman prövar omständigheter av särskild vikt föraleda till undantag.

Sedan tre månader från straffets början förflutit, må oberoende av omständigheter, varom nyss är sagt, tillstånd meddelas fånge, vilken ej undergår straffskärpning, att emottaga besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, där ej ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan därigenom äventyras eller besöket anses eljest kunna verka skadligt. Anmälan om sådant besök skall ske hos straffanstaltens styresman, som skall för besök bestämma lämplig tid samt, om han så aktar nödigt, förordna, att under besöket bevakningstjänsteman skall vara tillstädes.

Brev eller annat skriftligt meddelande eller bud till eller från annan inom eller utom straffanstalten må icke av fången avsändas eller emottagas, utan att straffanstaltens styresman, efter prövning i varje fall, lämnar tillstånd därtill. Fången må dock icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning, såvitt den är avfattad i hövisk form.

Vid tillämpning av ovan givna bestämmelser skall, där så lämpligen kan ske, iakttagas, att fången i mån av gott uppförande och avtjänad strafftid beredes gradvis inträdande förnödenheter.

3 §.

Då fånge undergår antingen omedelbart för brott ålagt fängelse eller därmed förenat fängelse, vartill ådömda böter förvandlats, är han pliktig sysselsätta sig med lämpligt arbete. Undergår fången straff i enrum, må han själv förskaffa sig sådant arbete, och äger han, där arbetet medför inkomst, behålla denna för egen räkning; dock bör straffanstaltens styresman tillse, att denna rätt ej missbrukas till brottsliga företag eller utövas på sätt att därigenom ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan äventyras. Begagnar fången sig icke av nämnda rätt

eller undergår han straff i gemensamhet, skall av vederbörande fängvårdsmyndighet arbete tilldelas honom, och skall han av arbetsinkomsten erhålla andel enligt särskilda bestämmelser.

Vill och kan fången förskaffa sig underhåll eller bekvämlighet, utöver vad i straffanstalten bestås, vare det tillåtet, såvida ordningen eller säkerheten inom straffanstalten därigenom icke störes; dock må han ej bereda sig eller emottaga bättre underhåll eller större bekvämlighet, än som är förenligt med måttlighet och enkelhet. Undergår han straffskärpning, må han därunder ej åtnjuta bekvämlighet, som är ägnad att upphäva eller mildra skärpningen.

Fångens maka, föräldrar, barn, syskon eller andra fången närstående personer må besöka honom i straffanstalten, såframt ej ordningen eller säkerheten inom densamma kan därigenom äventyras. Anmälan om sådant besök skall ske hos straffanstaltens styresman, som skall för besök bestämma lämplig tid samt, om han så aktar nödigt, förordna, att under besöket bevakningstjänsteman skall vara tillstädes. Av andra än nu nämnda personer samt de i 2 § tredje stycket omförmälda må fången ej emottaga besök, där ej styresmannen finner skäl att därtill lämna tillstånd. Undergår fången straffskärpning, tillämpas i fråga om besök de i 2 § tredje stycket meddelade bestämmelser.

Brev eller annat skriftligt meddelande må icke av fången avsändas eller emottagas utan styresmannens tillstånd; dock må fången icke förvägras att till svensk myndighet avsända skriftlig framställning, såvitt den är avfattad i hövisk form, eller att eljest avsända eller emottaga brev eller annat skriftligt meddelande, där detsamma rör allena fångens enskilda angelägenheter samt icke är ohöviskt eller innehåller något, varav ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan äventyras. Vill fången avsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, skall, evad skriften är avfattad som brev eller ej, straffanstaltens styresman överlämna den till tillsyningsmannen eller, där sådan ej finnes, Konungens befallningshavande. Tillsyningsmannen eller befallningshavanden har att bestämma, huruvida skriften får avsändas; och må tillstånd vägras i varje fall, då skriften är av anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljest finnes olämpligt.

4 §.

Har den, som undergår straffarbete eller fängelse, varom förmåles i 3 §, vid straffets början fyllt tjugu år, skall han hållas till straff i enrum under hela strafftiden, där denna icke överstiger tre år, och, där strafftiden är längre, de tre första åren. Har fången vid straffets början ej fyllt tjugu år, skall han hållas till straff i enrum under hela strafftiden, där denna icke överstiger ett år, och, där strafftiden är längre, det första året. Fången skall, då han icke undergår straff i enrum, hållas till straff i gemensamhet.

För fall, som avses i 7 och 8 §§, gälle vad därom är särskilt stadgat.

5 §.

Fånge, som undergår straff i enrum, skall hållas innesluten i cell, där ej hans vistelse utom densamma betingas av deltagande i gudstjänst, skolundervisning, rörelse i fria luften eller gymnastik eller ock av omständigheterna tillfälligtvis påkallas.

Sedan fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år, avtjänat fyra månader av strafftiden, samt annan fånge av strafftiden avtjänat ett år, må, där med hänsyn till fångens vård, arbete eller behandling så finnes lämpligt, cellen under arbetstid hållas öppen ävensom åt sådan fånge anförtros att inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete.

Genom noggrann tillsyn och på annat lämpligt sätt skall förebyggas, att fången träder i förbindelse med andra fångar. Därjämte skola, beträffande fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år, under de fyra första månaderna av strafftiden samt, i fråga om annan fånge, under det första året anordningar vidtagas, som förhindra fången jämväl vid vistelse utom cellen att se andra fångar.

6 §.

Straff i gemensamhet skall genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt så anordnas, att fara för skadlig inverkan fångarna emellan såvitt möjligt förebyggas. Under sovtid skall fånge,

som undergår straff i gemensamhet, städse hållas avstängd från andra fångar.

Har fånge, som hålles till straff i gemensamhet, under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, skall han, där så lämpligen kan ske, någon tid före frigivningen helt eller delvis hållas till arbete utomhus.

Fånge, som undergår straff i gemensamhet, må kunna sysselsättas med arbete utom straffanstaltens slutna område, såvida förbindelse mellan fången och obehöriga därvid förhindras.

7 §.

Önskar fånge, som avtjänar straffarbete eller fängelse, varom förmåles i 3 §, att få undergå straff i enrum efter det den enligt 4 § första stycket för honom gällande längsta tid för straff i enrum förflutit, må det ej förvägras honom, där ej fångvårdsstyrelsen finner synnerliga skäl därtill föreligga.

Är fånges hållande till straff i gemensamhet förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom straffanstalten, må fångvårdsstyrelsen kunna förordna, att fången skall hållas till straff i enrum jämväl efter det den enligt 4 § första stycket för fången gällande längsta tid för straff i enrum förflutit.

I fråga om fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år, må jämväl av den anledning, att hans hållande till straff i gemensamhet är förenat med fara för skadlig inverkan från hans sida å andra fångar, fångvårdsstyrelsen kunna förordna, att fången skall hållas till straff i enrum efter utgången av den enligt nyssnämnda lagrum för honom gällande längsta tid för sådant straff, dock ej utöver tre år från straffets början.

I avvaktan på fångvårdsstyrelsens beslut må straffanstaltens styresman kunna meddela förordnande, som i andra och tredje styckena avses. Fångens fortsatta hållande till straff i enrum av anledning, som i samma stycken sägs, skall av fångvårdsstyrelsen minst en gång var sjätte månad tagas under omprövning.

8 §.

Fånge må icke hållas till straff i enrum, om men för hans andliga eller kroppsliga hälsa därav inträder eller uppenbarligen kan befaras.

Ej heller må fånge, som vid straffets början ej fyllt tjugu år och som av strafftiden avtjänat fyra månader, eller annan fånge, som av strafftiden avtjänat ett år, hållas till straff i enrum, om det av annat skäl, än i första stycket sägs, finnes för honom uppenbarligen olämpligt samt hans hållande till straff i gemensamhet icke är förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom straffanstalten eller för skadlig inverkan från fångens sida å andra fångar eller med annan väsentlig olägenhet.

Om fånges hållande till straff i gemensamhet av anledning, som i denna § avses, förordnar fängvårdsstyrelsen.

9 §.

Har någon blivit i straffanstalt insatt till fullgörande av straffarbete på viss tid eller fängelsestraff, varom förmäles i 3 §, och förekommer, innan han från straffanstalten frigivits, till verkställighet honom ytterligare ålagt straffarbete eller sådant fängelsestraff, skall ifråga om verkställigheten så förfaras, som vore straffen ett sammanhängande straff, vars fullgörande tagit sin början, då det ovan först omnämnda straffet började avtjänas.

Varder någon, som på grund av stadgande i särskild lag eller av nåd blivit villkorligt frigiven, därefter i straffanstalt insatt för att utstå återstoden av straffet; då skall i fråga om verkställigheten så förfaras, som vore det nytt straff.

10 §.

Är någon dömd till straffarbete eller fängelse med skärpning, bör skärpningen verkställas vid strafftidens början eller, där i fall, som avses i 9 §, det fången ytterligare ålagda straffet är förbundet med skärpning, så snart det lämpligen kan ske; och skall efter var tionde dag göras tio dagars avbrott i skärpningen.

Skall vid straffarbete skärpning till någon del ske med mörkt enrum, bör skärpningen i denna del, såvitt omständigheterna medgiva, verkställas först.

Föreligger för verkställighet av straffskärpning sådant hinder, som i 2 kap. 6 § strafflagen oförmäles, skall med skärpningen anstå, så länge

hindret fortfar; dock att hinder för vistelse i mörkt enrum ej må uppehålla skärpningen i övrigt längre, än att denna kan före strafftidens slut fullbordas.

11 §.

Skall någon undergå fängelse, vartill ådömda böter förvandlats, och varder förvandlingsstraffet icke sammanlagt med annat fängelse, vare fången skyldig utföra tjänligt arbete, som av vederbörande fångvårdsmyndighet för honom bestämmes, och må ersättning därför icke tillkomma honom.

Underhåll eller bekvämlighet, utöver vad honom vid straffanstalten består, må han icke förskaffa sig eller emottaga.

Beträffande rättighet för fången att emottaga besök samt avsända eller mottaga brev eller annat skriftligt meddelande, gälle vad i sådant avseende är i 3 § stadgat om den, som undergår fängelse utan straffskärpning.

Fången skall, om förhållandena det medgiva, hållas innesluten ensam i cell under sovtid, måltider och fritid samt, där ej omständigheterna till annat föranleda, jämväl under återstående del av dygnet. Sammanföres fången med andra fångar, skall därvid iakttagas, vad i 6 § första stycket första punkten är föreskrivet.

12 §.

Därest men för fångens andliga eller kroppsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras genom tillämpning av i denna lag given bestämmelse i annat fall, än som avses i 8 § första stycket, må i tillämpningen göras den jämkning, som prövas nödig för avhjälpande eller förebyggande av sådant men.

13 §.

Fänge, som bryter mot anbefalld ordning, straffas enligt bestämmelser, som Konungen, utan hinder av stadgandena i denna lag, äger utfärda.

14 §.

Avtjänas straff, varom i denna lag förmåles, i militärhåkte, utövar befälhavare, som har uppsikt över häktet, befogenhet, som eljest enligt

denna lag tillkommer fängvårdsstyrelsen. I ovan stadgade medgivanden för fånge att emottaga besök äger Konungen föreskriva nödiga inskränkningar vid verkställande av straff i militärhåkte.

15 §.

I fråga om vad ytterligare i avseende å fångars vård, arbete och behandling skall iakttagas samt vad i övrigt till ordning vid straffanstalt och tillsyn därå hörer, gälle vad därom är eller framdeles kan bliva föreskrivet.

Denna lag länder till efterrättelse från och med den 1 januari 19—.

Vad i lagen den 29 juli 1892 angående straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum stadgats om avdrag å strafftid, när straffarbete verkställs i enrum, skall fortfarande tillämpas vid verkställighet av straffarbete, som blivit ådömt i mål, däri första domstol givit slutligt utslag före utgången av år 1906.

MOTIV.

Då de sakkunniga gå att här nedan framlägga motiv till ovan av-
 givna förslag i fråga om revision av bestämmelserna om verkställighet av
 straffarbete och fängelsestraff, lär lämpligen böra förutskickas en kort-
 fattad översikt över de nu i vårt land gällande bestämmelserna i nämnda
 hänseende, sådana de framgått ur den historiska utvecklingen och vunnit
 tillämpning inom fångvårdsanstalterna.

I.

Beschaffenheten av de i 1864 års strafflag stadgade frihetsstraffen — *Historik och
 nu gällande
 bestämmelser.* straffarbete och fängelse — finnes ej i lagen angiven. Där om säges alle-
 nast, att den, som skall undergå straffarbete eller fängelse, skall insättas i
 allmän straffinrättning. »och varde med honom förfaret, såsom särskilt
 stadgat är».

De särskilda stadganden, som här huvudsakligen avsågos, innefat- *Verkställig-
 hetslagar.* tades i kungl. förordningen den 21 december 1857 angående straffarbets
 och fängelsestraffs verkställande i enrum ävensom i åtskilliga av Kungl.
 Maj:ts utfärdade fångvårdsförfattningar.

1857 års förordning har sedermera varit föremål för omarbetningar, dels åren 1873 och 1892 (kungl. förordningen den 30 maj 1873 och lagen den 29 juli 1892), huvudsakligen berörande enrumsstraffets längd, och dels år 1906 (lagen den 22 juni 1906), då en strängare straffverkställighet i vissa avseenden infördes.

Författningens omfattning har genom dessa omarbetningar i huvudsak icke ändrats. Nu gällande lag av år 1906 avser alltså endast ovannämnda frihetsstraff, i vad desamma skola verkställas i enrum. Men på administrativ väg har förordnats, att vad i nämnda lag finnes stadgat om behandlingen av dem, som i enrum undergå straffarbete, skall i tillämpliga delar gälla även med avseende å gemensamhetsfångars behandling.

Att 1857 års förordning inskränktes att avse allenast enrumsstraffet berodde, enligt vad i den kungl. propositionen till 1856 års riksdag upplöstes, därpå, att reformen av brottmålslagen ej hunnit så långt genomföras, att därigenom blivit bestämt, om eller vilka bland de flera olika slags frihetsstraff, som då funnos, skulle bibehållas såsom särskilda straffarter. I fråga om ensamhetsfängelset syntes emellertid ej någon tvekan böra uppstå om dess begagnande i så vidsträckt omfattning, som lämpligen kunde ske.

Förordningen utgick vid sina stadganden om ensamhetsfängelset från de två väsentligen olika behandlingssätt av fångar, som redan vid denna tid i de partiella omarbetningarna av missgärningsbalken betecknats såsom *straffarbete* — frihetsstraff med arbetsstvång och jämväl i övrigt skarpare straffverkställighet — samt *fängelse* — frihetsstraff med frihetens förlust såsom det enda eller huvudsakligaste, som med straffet åsyftades.

Det innehåll, som 1857 års förordning gav åt dessa båda straffarter, har i huvudsak bibehållits till nuvarande tid. Bestämmelserna äro följande.

Straffarbete. Den, som dömts till straffarbete, skall under strafftiden sysselsättas med det arbete, varpå tillgång kan finnas. Vad mat, kläder och bekvämligheter beträffar, är han helt och hållet hänvisad till vad straffinrättningen består. »Ej må han förskaffa sig eller emottaga underhåll, beklädning eller annat utöver vad honom vid straffinrättningen består.» För-

bindelsen med yttervärlden är jämväl beroende av fängelsemyndigheterna. »Utan vederbörandes tillstånd må han ej heller emottaga eller avsända brev eller bud från eller till annan person inom eller utom fängelset.» Vad beträffar besök av andra än fängelsefunktionärer, var i 1857 års förordning befogenheten att meddela tillstånd därtill helt lagd i »vederbörandes» hand, men vid den år 1906 företagna omarbetningen blevo bestämmelserna härom skärpta. Om ej omständigheter av särskild vikt föranleda undantag, får fången under de tre första månaderna av strafftiden ej mottaga besök av annan än fångvaktare, vid fängelset anställd läkare eller präst samt de personer, som över fängelset hava uppsikt eller till följd av tjänstebefattning eller fångvårdsstyrelsens beslut äga tillträde. Efter de tre månadernas utgång må, även utan att omständigheter av särskild vikt föranleda därtill, tillstånd meddelas fånge att emottaga besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående, men endast under förutsättning att ordningen eller säkerheten inom fängelset icke kan därigenom äventyras eller besöket anses eljest icke kunna verka skadligt. Besök i övrigt må fången ej heller efter de tre månadernas utgång emottaga, där ej fängelsets styresman prövar omständigheter av särskild vikt föranleda till undantag. För att styresmannen skall kunna pröva, om besök av maka, föräldrar, barn, syskon eller andra närstående må äga rum, samt bestämma lämplig tid för besöket och, om han så aktar nödigt, förordna att någon av fångbetjäningen skall vara tillstädes under besöket, skall anmälan därom ske hos styresmannen. Detsamma gäller givetvis även i fråga om besök i övrigt.

Vidare inrycktes vid omarbetningen år 1906 bestämmelser om arbetspremier för straffarbetsfångar. Till förekommande av uppfattningen att arbetspremier skulle utgöra betalning för det utförda arbetet och därigenom tvånget till arbete icke tillbörligen framträda, stadgades i 1906 års lag, att till andel i inkomst för arbetet äger straffarbetsfångens ej rätt, men för flit och ordentlighet i arbetet i förening med ett gott uppförande kan arbetspremie tilldelas honom.

Vad fängelsestraffet beträffar var enligt 1857 års förordning fånge, som ej var dömd till arbete, ej skyldig, men väl berättigad att sysselsättas sig med arbete. *Fängelse.*

Denna betydelsefulla skillnad mellan fängelse och straffarbete — arbetstvånget — upphävdes vid omarbetningen år 1906. Avsikten var dock icke att för fängelsefången göra arbetet till ett moment av straffet, utan allenast att förebygga sysslolöshet. Fängelsefången må själv förskaffa sig lämpligt arbete. Endast om han icke begagnar sig av denna rätt, skall sådant arbete lämnas honom från straffanstalten »i mån av tillgång». Fängelsets styresman bör tillse, att fångens rätt att själv förskaffa sig arbete ej missbrukas till brottsliga företag. Skaffar fängelsefången själv sitt arbete, äger han behålla inkomsten för egen räkning; i annat fall tilldelas honom endast andel därav enligt särskilda bestämmelser.

I motsats mot straffarbetsfången ägde fängelsefången redan enligt 1857 års förordning förskaffa sig bättre underhåll och större bekvämlighet än allmänneligen består i fängelset, dock endast under förutsättning att ordningen eller säkerheten inom fängelset ej stördes därigenom.

År 1906 infördes här det tillägget, att fängelsefången ej får bereda sig eller emottaga bättre underhåll eller större bekvämlighet, än som är för- enligt med måttlighet och enkelhet.

Vad förbindelsen med yttervärlden beträffar, åtnjöt enligt 1857 års förordning fängelsefången även härutinnan betydligt större lättnader än straffarbetsfången. Dessa bestämmelser undergingo ingen förändring år 1906. Fängelsefångens make, föräldrar, barn eller syskon må besöka honom i fängelset. Det i fråga om straffarbetsfångar givna förbehållet om besökets ofarlighet för ordningen eller säkerheten inom fängelset samt dess oskadlighet i övrigt finnes ej här. Ej heller erfordras styresmannens tillstånd. Däremot äro icke såsom för straffarbetsfångar »närstående» jämnställda med make, föräldrar, barn eller syskon. För dessa besök hos fängelsefånge gäller den redan år 1857 införda och sedermera år 1906 jämväl för besöken hos straffarbetsfånge givna föreskriften om besökets anmälande hos fängelsets styresman för bestämmande av lämplig tid samt rätt för denne att förordna om fångbetjäntes närvaro under besöket.

För besök av andra än make, föräldrar, barn eller syskon samt förut omnämnda fängelsefunktionärer och dem, som till följd av tjänste-

befattning eller fängvårdsstyrelsens beslut äga tillträde, erfordras styresmannens tillstånd.

I fråga om fängelsefångens förbindelser i övrigt med yttervärlden stadgades i 1857 års förordning allenast den alltjämt gällande bestämmelsen, att han ej får utan styresmannens tillstånd emottaga eller avsända brev. Där brevet rör allenast fångens enskilda angelägenheter, får tillstånd ej vägras, såframt brevet ej finnes innehålla något, varav ordningen eller säkerheten inom fängelset kan äventyras. År 1906 tillades jämväl det villkoret, att brevet ej får vara ohöviskt.

Dessa bestämmelser kompletterades genom i lag den 2 juni 1908 givna stadganden att, om fängelsefänge vill avsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, skall, evad skriften är avfattad som brev eller ej, fängelsets styresman överlämna den till tillsyningsmannen eller, där sådan ej finnes, Konungens befallningshavande. Tillsyningsmannen eller befallningshavanden har att bestämma, huruvida skriften får avsändas. Tillstånd må vägras i varje fall, då skriften är av anstötligt innehåll eller dess offentliggörande eljes finnes olämpligt.

I fråga om de år 1906 införda frihetsstraffen med skärpning gäller för fängelsefänge, att han under den tid han undergår straffskärpningen ej får åtnjuta bekvämlighet, som är ägnad att upphäva eller mildra skärpningen och att han med avseende å besök är underkastad de bestämmelser, som gälla för straffarbetsfänge under de tre första månaderna av straffet.

För »enkelt fängelse», som ålades såsom förvandlingsstraff för ådömda böter, gällde enligt 1857 års förordning i fråga om verkställigheten samma regler som för omedelbart för brott ådömt fängelse.

*Bötes-
fängelse.*

I 1864 års strafflag upptogs emellertid fängelse vid vatten och bröd såsom förvandlingsstraff för böter, när detta ej sammanlades med urbota fängelse, och det nya förvandlingsstraffet kom därför att sakna reglerande bestämmelser i verkställighetslagen. År 1884 ändrades strafflagen därhän, att förvandlingsstraffet åter blev enbart fängelse, men samtidigt skärptes genom kungl. förordningen den 16 maj 1884 bestämmelserna rörande bötesfängelset i 1857 års förordning sålunda, att fänge ej fick förskaffa sig eller emottaga underhåll eller bekvämlighet utöver vad som bestods honom

vid straffinrättningen samt att han blev skyldig verkställa tjänligt arbete, varpå tillgång fanns.

Dessa bestämmelser inflöto sedermera i den år 1892 gjorda omarbetningen av 1857 års förordning och kvarstå oförändrade i 1906 års lag.

*Enrums-
straff.*

Ovan omnämnda stadganden, som konstituera skillnaden mellan de olika arterna av frihetsstraff, intaga emellertid av anledning, som förut berörts, i ovannämnda författningar en i viss mån undanskjuten ställning i förhållande till bestämmelserna om straffets avtjänande i enrum. Som förut antytts och rubriken till 1857 års förordning visar, var enrumsstraffets ordnande, vad man i första hand åsyftade. Enrumsstraffets införande var ju den fråga, som vid tiden för förordningens tillkomst tilldrog sig huvudparten av intresset för verkställighetsreformen. Steget, som då togs, hade länge förberetts. I utlåtande över lagkommitténs reviderade förslag till allmän kriminallag uttalade högsta domstolen den 6 december 1839, att det så kallade auburnska systemet — gemensamhet i arbetet under tystnadsplikt och isolering nattetid — måste anses stå tillbaka för det filadelfiska eller cellsystemet med dess fullständiga avskiljande av var fånge, dag och natt, från alla de övriga. Ensamheten, avbruten blott genom fängelsetjänstemännens besök, hade visat sig verksam att förmå fången till självbetraktelser, öppna sinnet för ångern samt göra arbetsamheten till ett behov. Så kunde man hoppas, att fången, förbättrad eller åtminstone icke försämrade och utan i fängelset förvärvade farliga bekantskaper, vid strafftidens slut kunde återvända till samhället för att där genom det arbete, vid vilket han vant sig i cellen, eller genom välvilliga människors bistånd skaffa sig medel att försörja sig på hederligt sätt.

I sin år 1840 utkomna skrift »Om straff och straffanstalter» uttalade kronprinsen, sedermera konung Oscar I, den meningen, att på viss tid dömda borde, där strafftiden icke överstege sex år, förvaras i cell. De, som ådömts mer än sex års straffarbete, borde behandlas efter den auburnska metoden, »så vida icke erfarenheten framdeles skulle giva vid handen, vilket åtminstone med några modifikationer vore sannolikt, att enslig fångenskap utan våda även för dem kan användas».

Vederbörande riksdagsutskott tillstyrkte samma år ett anslag för

länsfängelsernas ombyggnad efter cellsystemet, på det högsta instämmande i åsikten om tillbörligheten av att fångar, så vitt möjligt och där icke särskilda förhållanden till annat föranledde, förvarades uti särskilda rum; och föreslogo utskotten, att genom särskild förordning skulle stadgas, att brottslingar, som enligt allmän lag eller författning vore underkastade fästningsstraff eller arbete på fästning på högst två år, skulle, sedan länsfängelserna blivit förändrade, där undergå sådant straffängelse, såvitt utrymmet medgäve.

I enlighet härmed uttalade riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 5 juni 1841, att rannsakningsfångar och de, som på högst två år ådömts fästning eller fästningsarbete, borde hållas i enrum. År 1842 avgav lagberedningen förslag rörande behöfliga ändringar i fängelsesystemet. I ändamål att ej göra den strafflag, som samtidigt var under utarbetande, beroende av möjliga ändringar i fängelseförhållandena, uteslötos de närmare bestämmelserna om sättet för straffens verkställande ur strafflagsförslaget och sammanfördes i stället i ett särskilt, år 1844 avgivet förslag till lag om verkställighet av fängelsestraff, i vilket förslag den *tvååriga* celltiden upptogs.

Sedan bygghandlet av cellfängelser hunnit fortskrida så, att ett jämförelsevis stort antal celler funnos tillgängliga, utfärdades 1857 års förordning angående straffarbete och fängelsestraffs verkställande i enrum. Där i föreskrevs, att den som blivit dömd till straffarbete på *två år* eller kortare tid skulle, där så kunde ske, under strafftiden hållas i enrum eller så kallad cell. Då straffarbete på längre tid än tre månader verkställdes i enrum, skulle från den del av ådömda strafftiden, som översköt tre månader, en fjärdedel avdragas. Straffarbete, som omfattade en tid av högst tre månader, skulle oavkortat verkställas, utan avseende därpå att den dömd under tiden hölles i enrum. Vad sålunda angående straffarbete blivit sagt, skulle ock tillämpas, då någon blivit dömd till arbete å fästning eller tukthus. Fängelse å fästning eller tukthus utan arbete ävensom enkelt fängelse med eller utan arbete skulle också, evad straffet blivit omedelbart för brott eller såsom förvandlingsstraff i stället för ådömda böter ålagt, på sådant sätt verkställas, att fången, så vitt ske kunde, skulle förvaras i särskilt rum, skild från andra fångar, dock utan rätt till avdrag å strafftiden.

Genom 1873 års förordning tillkom den ytterligare föreskriften, att den som vore dömd till straffarbete på viss tid *utöver två år* skulle, där så ske kunde, vid bestraffningens början hållas i enrum en sjättedel av den ådömda strafftiden, dock icke under sex eller över tolv månader. Likaså skulle den, som vore dömd till straffarbete på livstid, där så kunde ske, vid bestraffningens början hållas i enrum tolv månader.

I 1892 års lag stadgades beträffande tiden för cellstraffet följande:

Den, som är dömd till straffarbete på *fyra år* eller kortare tid, skall, där så ske kan, under strafftiden hållas i enrum. Då straffet verkställles i enrum, varde från strafftiden en fjärdedel avdragen. Är någon dömd till straffarbete på viss tid *utöver fyra år*, skall han, där så ske kan, vid bestraffningens början hållas i enrum under tre år. För den tid, straffet sålunda verkställles i enrum, skall från återstående strafftiden avdragas en tredjedel av den tid, fången hållits i enrum. Den som är dömd till straffarbete på livstid, skall, då så ske kan, vid bestraffningens början hållas i enrum under tre år.

Sistnämnda lag tillkom, efter det riksdagen i skrivelse den 9 maj 1880 av anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande, om och under vilka villkor tiden för straffarbets fullgörande i cell kunde utsträckas, ävensom huruvida ej för dem, vilka icke utan fara för sitt hälsotillstånd kunde underkastas cellstraff, denna straffart skulle kunna mot annan sådan utbytas.

Såsom motivering anfördes, hurusom blott en mening vore rådande därom, att straffen borde så bestämmas och anordnas, att den dömd icke genom verkställighet av straffet lede andlig eller kroppslig försämring, till försvårande av hans framtida ärliga utkomst. Det vore ock allmänligen känt, att detta svårligen kunde förhindras, om fången längre eller kortare tid hölles i gemenskap med andra fångar. Erfarenheten i andra länder hade lärt, att straffånge kunde utan men i kroppsligt eller andligt hänseende hållas förvarad i enrum, skild från all gemenskap med andra fångar, längre tid, än den då gällande lagen medgäve, därest honom bereddes besök av lärare eller andra bildade personer, som lämnade honom undervisning eller sysselsättning för tankarna, samt han tillika ägde fortfarande tillfälle till arbete samt vistelse i fria luften en eller annan

stund om dagen. Tillika borde tagas i betraktande, att straffarbete i enrum innefattade något i folkuppfattningen vida mer avskräckande än straffarbete i gemensamhetsfängelse, ävensom att till följd av den avkortning i strafftiden, som straffets verkställande i enrum förutsatte, en del av kostnaden för fängunderhållet för staten besparades. I alla händelser syntes en tilläggsbestämmelse riksdagen erforderlig, varigenom uttryckligen stadgades, att cellstraff endast finge användas, där fångens hälsotillstånd sådant medgäve.

Riksdagens skrivelse hade föränletts av en motion vid 1880 års riksdag av dåvarande chefen för fängvårdsstyrelsen G. F. Almquist, vilken hemställde, att den som dömdes till straffarbete för fyra år eller kortare tid, skulle, där så ske kunde och fångens hälsotillstånd sådant medgäve, under strafftiden hållas i enrum med en tredjedels avkortning för den del av strafftiden, som översköte tre månader, samt att enrumsstraff icke skulle användas å den, som före straffets början uppnått en ålder av femtio år, där han icke själv därom gjorde anhållan, och ej heller å den, som för vanfrejdande brott förut undergått straffarbete i gemenskap.

I utlåtande, som, efter det S. Wieselgren blivit chef för fängvårdsstyrelsen, den 24 april 1889 avgavs i anledning av riksdagens förenämnda skrivelse, anförde styrelsen att, om än enrumsstraffet icke lika kraftigt påverkade recidivisten som den första gången dömde eller förmådde hos honom framkalla en ny sinnesriktning, detsamma otvivelaktigt i allt fall av honom vida mera fruktades än gemensamhetsfängelset. Det vore därför ej skäl frångå enrumsstraffets användning även för omförmälda recidivister. Ej heller syntes lämpligt eller av någon allmängiltig erfarenhet påkallat, att enrumsstraffet även för en så kort tid som några månader icke skulle få användas på den, som vore äldre än femtio år, därest han icke själv därom gjort anhållan. Och skäl syntes icke vara att göra något undantag för dem, som vore under en viss åldersgräns — detta under förutsättning, att fängvårdsstyrelsen fortfarande ägde meddela föreskrift om cellstraffets upphörande, där det i ett eller annat hänseende verkat menligt på fångens hälsa.

Vidare anförde styrelsen: »Då känt är, hurusom den fänge, som kommit till insikt och ånger av sin brottslighet, betraktar såsom en synnerlig

förmån att undgå samvistelsen med andra fångar, under det att den förhårdade brottslingen finner det största behag i denna samvistelse, är klart, att, om ett sådant allmänt stadgande i lagen införes, att cellstraff icke får tillämpas på den, som i följd av själs- eller kroppsbeskaffenhet av läkaren anses icke utan fara för hälsan kunna sådant undergå, detta skall ge anledning till en mängd simulationer och försök att undandraga sig enrumsstraffet, och att fängelsernas direktörer och läkare härigenom mången gång skola komma i en allt annat än behaglig ställning och utsättas för pock och hot av de med hänsyn till sinnelaget farligaste fångarna.» Styrelsen ansåg därför, att något så beskaffat allmänt stadgande icke borde i lagen införas, och att såsom hittills på fångvårdsstyrelsen finge ankomma att på grund av inkommande läkarerapporter för varje särskilt fall föreskriva, huru vida och i vad mån cellstraffet borde modifieras eller utbytas mot straffarbete i gemensamhet, allt efter som fångens själs- och kroppsbeskaffenhet, hans ålder m. m. gjorde sådant nödvändigt.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t i statsrådet den 31 december 1891 anförde departementschefen bland annat, att, om cellstraffets utsträckande till tre år komme till stånd, det likväl torde i sammanhang med utfärdande av lag i ämnet böra tagas under överbäggande, huruvida icke, på sätt medicinalstyrelsen och justitiekanslersämbetet i avgivna utlåtanden antytt, vissa föreskrifter kunde bliva erforderliga, i ändamål att över enrumsfängelsets inflytande på fångarnas sinnestillstånd utövades strängare kontroll än som för det dåvarande ägde rum.

Lagutskottet vid 1892 års riksdag kände sig av den i ämnet åvägbragta utredningen, särskilt jämförelsen med den utländska fångvårdslagstiftningen, övertygat, att några betänkligheter mot det framlagda förslaget från sanitär synpunkt näppeligen kunde göras; och blev förslaget, utom i avseende å tiden för den nya lagens trädande i kraft, av utskottet tillstyrkt och av riksdagen antaget med det huvudsakliga innehåll, som ovan angivits.

I 1906 års lag ändrades föregående bestämmelser om enrumsstraffets längd allenast så till vida, att allt avdrag å straffet för den tid, detsamma avtjänades i cell, bortföll. Stadgandet därom lyder nu sålunda:

Den, som är dömd till straffarbete, skall, så vitt ske kan, hållas i

enrum hela strafftiden, där denna icke överstiger tre år, och, där strafftiden är längre, de tre första åren. Fängelse skall, evad straffet blivit omedelbart för brott eller såsom förvandlingsstraff i stället för ådömda böter ålagt, på sådant sätt verkställas, att fången, så vitt ske kan, förvaras i enrum.

Vid sidan av gällande verkställighetslag regleras straffverkställigheten genom åtskilliga av Kungl. Maj:t eller av fängvårdsstyrelsen utfärdade instruktioner och reglementen. Till upplysning härom införas ur Kungl. Maj:ts nådiga instruktion för fängvårdsstyrelsen och fängvårdsstaten den 16 december 1910 följande, verkställighetslagen kompletterande bestämmelser: *Instruktioner m. m.*

43 §.

Fånge, som genom fängvårdsförvaltningen skall förSES med arbete, bör så vitt möjligt beredas sådan sysselsättning, som kan bidra till utveckling av hans förmåga till självförsörjning. Han bör i främsta rummet sysselsättas med arbete för statsförvaltningarnas behov.

44 §.

Gudstjänst skall varje sön- och helgdag med fångarna hållas, där ej för mindre kronohäkte förhållandena prövas föranleda undantag.

Där så kan ske, skall, efter fängvårdsstyrelsens bestämmande, fånge, som finnes därav vara i behov, erhålla undervisning i lämpliga skolämnen, såvitt verkställigheten av straff- eller tvångsarbete det medgiver.

I vad mån fånge, med hänsyn till en rätt fångvård, må tillåtas sysselsätta sig med läsning, bestämmas av fängvårdsstyrelsen.

45 §.

Cellfånge, som icke undergår disciplinär bestraffning, bör, såvida ej hinder möter, på fånggård dagligen tillbringa minst en halv timme. Där celltidens längd eller fångens hälsotillstånd finnes det påkalla, bör sådan vistelse å fånggård förekomma två gånger om dagen.

46 §.

Då i cellfängelse förvaras fångar av olika kön, böra för kvinnofångarna användas celler inom viss del av fängelset. I cell, där kvinnofånge förvaras, må ej till bevakningspersonalen hörande manlig tjänsteman ingå, om icke den, som fängelset förestår, eller kvinnlig befattningshavare är tillstädes. Kroppsvisitation å kvinnlig fånge må ej förrättas av annan än kvinnlig befattningshavare eller av läkare.

47 §.

Varje cell, däri fånge hyses, skall, när icke annat av straffskärpning, extra judiciell bestraffning eller andra särskilda förhållanden föranledes, vara försedd med stol eller pall, bord, hylla och bädd jämte nödiga matkärl och bekvämlighetskärl. I cellen skall ock finnas ett exemplar av nya testamentet och av svenska psalmboken.

48 §.

Då i fängelse finnas celler med stort fönster, skola sådana fönsterceller, i den mån de icke erfordras för andra ändamål, företrädesvis användas för fångar, vilkas hälso- eller sinnestillstånd enligt läkarens beprövande därtill giver anledning, samt för rannsakningsfångar och sådana, som undergå omedelbart ådömt fängelsestraff.

49 §.

Beträffande den beklädnad och utspisning, som må fångarna i fängvårdsanstalt allmänligen bestås, är särskilt stadgat.

50 §.

Vad i lagen om straffarbete och fängelsestraffs verkställande i enrum finnes stadgat om behandlingen av dem, som i enrum undergå straffarbete, skall i tillämpliga delar gälla även med avseende å gemensamhetsfångars behandling.

51 §.

Bryter fånge mot anbefalld ordning, må han tillrättavisas
med förlust av sysselsättning under högst trettio dagar eller
med hårt nattläger under högst åtta dagar eller
med inneslutning i mörk cell, likaledes under högst åtta dagar.

Jämte förlust av sysselsättning må åläggas hårt nattläger under högst åtta dagar; och må hårt nattläger ådömas i förening med inneslutning i mörk cell.

Beträffande nu angivna bestraffningar skall iakttagas, dels att fånge, medan han undergår bestraffningen, icke må tilldelas kost utöver vad straffarbetsfånge minst bestås, dels, i fråga om förlust av sysselsättning, att därunder fånge, som eljest vistas i gemensamhet, skall hela dygnet hållas i enrum, dels, i fråga om hårt nattläger eller inneslutning i mörk cell, att sådant straff ej må tillämpas, utan att läkarens förklaring inhämtats, att hinder därför med hänsyn till fångens hälsotillstånd ej möter, dels ock, där inneslutning i mörk cell ålagts för längre tid än tre dagar, att efter var tredje dag avbrott i bestraffningen skall ske under en dag.

I svårare fall må, likaledes efter inhämtande av läkarens yttrande, manliga fångar, som undergå straffarbete eller tvångsarbete, kunna bestraffas med prygel till ett antal av högst fyrtio.

Prygel må allenast av fängvårdsstyrelsen, efter vederbörandes framställning, åläggas; dock att i fråga om fångar, som intagits i central fängvårdsanstalt, sådan bestraffning må, då det för disciplinens upprätthållande omedelbart fordras, av direktören ådömas. Besträffning i övrigt åläggas vid de centrala anstalterna och straffängelserna av direktören samt vid kronohäktena av Kungl. Maj:ts befallningshavande eller, där tillsyningsman finnes förordnad, av denne.

Gemensamhetsfånge må ock, efter förordnande av fängvårdsstyrelsen, därest han finnes vara vådlig för säkerhet och ordning inom anstalten, kunna i enrum eller s. k. förvaringscell hållas så länge nödigt prövas, dock ej utan förnyat beslut mer än sex månader.

Kan fånge ej därförutan säkert vårdas, må han med särskilt fängsel eller tvångströja beläggas, dock ej annorlunda eller under längre tid än säkerheten fordrar.

Då, efter vad nu sagts, bestraffning blivit fånge ålagd eller beslut meddelats om gemensamhetsfånges inneslutande i enrum eller om fånges beläggande med fängsel eller tvångströja, skall därom göras anteckning i fängsjournalen och vederbörlig fångförteckning eller rapport, med angivande, där straff ådömts, av anledningen därtill.

Dessa bestämmelser utfyllas bland annat genom utspisnings- och beklädnadsstater, som av Kungl. Maj:t fastställts och vilka angiva arten och myckenheten av de matvaror likasom ock de klädespersedlar, som skola tillhandahållas fångarna. Utspisningen av bröd är något kraftigare för män än för kvinnor. Av kronan bestås, jämte viss kvantitet bröd och salt för varje dag, allenast två måltider för cellfångar, innan de avtjänat ett års straff, men tre mål för övriga cellfångar och för gemensamhetsfångar. Emellertid bereda sig i allmänhet cellfångar även under det första året ett tredje mål med tillhjälp av bröd med mera, som sparats från övriga måltider. Straffarbetsfångar och urbota fängelsefångar, vilka tilldelas arbetspremier, förstärka ock kosten med så kallade premievaror, som de själva äga inköpa. Enligt nådigt reglemente angående arbetspremier vid de centrala straff- och tvångsarbetsanstalterna i riket den 24 oktober 1890 med däri vidtagna förändringar enligt nådig kungörelse den 22 juni 1900, i samband varmed reglementet utsträcktes att gälla även i fråga om läns- och kronocellfängelserna, må arbetspremier utgå i mån av visad flit och arbetsskicklighet, under iakttagande, att premie icke må överstiga 30 öre för hel arbetsdag räknat, därest icke fånge användes såsom arbetsförman eller i arbetet ådagalägger synnerlig flit och skicklighet, i vilka fall premie må kunna sådan fånge tilldelas med högst 40 öre för hel arbetsdag räknat. Hälften av arbetsinkomsten skall för fången besparas till hans hjälp efter frigivningen. Återstående hälften, den disponibla delen, får av fången användas intill halva beloppet till förstärkande av hans kost eller till hans personliga förmån i övrigt inom de gränser och enligt de närmare bestämmelser, fängvårdsstyrelsen stadgar, och må resten med nämnda styrelses samtycke användas till understödjande av fångens närmaste anhöriga

samt till gäldande av skadestånd eller annan ersättning, som på grund av fångens brott tilldömts målsägare.

De av fångvårdsstyrelsen till inköp för fångarnas egna medel medgivna premievarorna utgöras av bröd, mjölk och margarin.

Beträffande fångarnas behandling och vård har fångvårdsstyrelsen i utfärdad arbetsordning för befattningshavare vid fångvårdsstaten den 22 december 1911 meddelat åtskilliga bestämmelser, i vilka bland annat, i anslutning till förenämnda nådiga instruktion, närmare regleras fångarnas vistelse i fria luften, gymnastik, sjukvård, arbetsförhållanden m. m., varom här nedan bliver anledning att något nämna.

I gällande straffsystem ingår en viss progressivbehandling bestående i något strängare isolering för den till straffarbete dömd cellfången under straffets tre första månader enligt 4 § i verkställighetslagen av den 22 juni 1906 samt i straffarbetsfångens överflyttning i gemensamhet efter viss tidrymd, om strafftiden är tillräckligt lång, ävensom främst i villkorlig frigivning, där sådan är tillämplig. En ytterligare anordning i samma riktning har under senaste år i förvaltningsväg införts i den svenska fångvården.

Till väckande av straffarbetsfångarnas ambition och främjande av fångvårdens bemödanden har nämligen fångvårdsstyrelsen genom cirkulärskrivelse den 31 december 1912 förordnat om indelning av fångarna i klasser efter strafftid, uppförande och eljest ådagalagda förhållanden. Fråga om fånges förflyttning från en klass till annan behandlas av fångelsets församlingsråd och avgöres av direktören eller föreståndaren, enligt nedanstående grunder.

Fången tillhör under straffets tre första månader och, där han ej ådagalägger välförhållande, ända till sex månader *första fångklassen* med strängt begränsad rätt att av disponibel arbetsinkomst uttaga premievaror samt förbud mot annan läsning än de s. k. cellböckerna. Sist inom sex månader efter straffets början uppflyttas han i *andra fångklassen*, då han äger inköpa rikligare mängd premievaror, tillhandahållas även annan läsning än cellböcker och må i cellen innehava almanack och en mindre spegel. Sedan två år av strafftiden tilländagått, kan fången uppflyttas i *tredje fångklassen*, med än större frihet att uttaga premievaror, tillåtelse

att oftare avlåta brev och mottaga besök, rätt att innehava sina närmaste anhörigas porträtt samt ett antal egna böcker och, för manlig fånge, vars hår och skägg i de två första fångklasserna hållas kortklippta, rätt att bära hår och skägg efter gottfinnande. Gemensamhetsfånge, som tillhör tredje fångklassen, kan under vissa förutsättningar överflyttas till *fjärde fångklassen*, utgörande för dem, som äro dömda på viss tid, ett *övergångsstadium*. Här njuta fångarna ännu något ökade förmåner i fråga om läsning och uttag av premievaror, tillåtelse att under fritid promenera tillsammans ävensom företräde vid utdelande av s. k. förtroendesysslor, varjämte sådana fångar böra användas i förekommande trädgårds- och andra dylika arbeten, som medföra en viss frihet från det vanliga fängelsetvånget samt äro ägnade att stärka deras krafter och höja deras förmåga till självverksamhet.

Till belysande av de former, under vilka fängelseväsendet i vårt land för närvarande verkar, torde vara lämpligt att här nedan även lämna en redogörelse för de svenska straffanstalternas anordnande och därmed sammanhängande förhållanden.

*Sveriges
straffan-
stalter.*

I den mån frihetsstraffen vunno insteg, var det ej längre nog, att såsom förut allenast städerna och häradena höllo häkten till förbrytares förvar under den tid, de undergingo rannsaking, samt att fängelser upplätos inom kronans slott i länens residensstäder och i andra orter för de dömda i avbidan å deras utförande till kroppsstraffens undergående. Dessa sistnämnda »kronofängelser» måste nyttjas även för frihetsstraffens avtjänande, men visade sig snart otillräckliga och dessutom otjänliga, då det gällde förvar av fångar under längre tid. För att åt sådana kunna bereda erforderligt utrymme under förhållanden, som medgävo möjlighet till sysselsättning, upplätos för ändamålet rikets fästningar, varest fångarna kunde användas för skansarbeten och dylikt.⁵⁶

På detta sätt uppkommo de olika grupper av fängelser, som allt fortfarande hava sin motsvarighet: *stads- och häradshäkten*, *läns- och kronofängelser* samt *fästningsfängelser*.

I samband med införandet av cellstraffet ersattes, såsom ovan närmare omtalats, läns- och kronofängelserna i slotten av särskilda efter cellsystemet uppförda byggnader, och med cellstraffets utsträckning till jämväl sådana fångar, som dömts på lång tid, funnos även fästningarna böra såsom fängelser övergivas eller ock underkastas ombyggnader för ändamålets tillgodoseende. Jämsides härmed iaktogs önskemålet att bereda tillfälle till gemensamhetsfångarnas särskiljande nattetid.

De sålunda nyanordnade fästningsfängelserna benämndes till en början straffängelser, sedermera *centralfängelser*, vilket sistnämnda namn de ännu behålla. Vid senaste reglering, från och med år 1911, erhöilo däremot de större länsfängelserna benämningen *straffängelser*, under det att de mindre länsfängelserna likasom övriga smärre kronofängelser i orterna upptogs under benämning *kronohäkten*.

För närvarande finnas fem till förvaring av gemensamhetsfångar samt av fångar med lång celltid avsedda centralfängelser, varaf fyra för manliga och ett för kvinnliga fångar. Vid centralfängelset å Långholmen intagas dessutom, i särskild avdelning, på kort tid dömda manliga fångar. Övriga centralfängelser tjänstgöra jämväl såsom rannsakningsfängelser för omgivande orter samt till förvar av fångar, som dömts på kort tid, även om de äro av annat kön än det, för vilket anstalten är såsom centralfängelse avsedd. Dessa fängelser innehålla med andra ord särskilda avdelningar, som i uppgift motsvara de gamla länsfängelserna.

Straffängelserna likasom kronohäktena fylla för sina distrikt uppgiften att mottaga rannsaknings- och på kort tid dömda fångar av båda könen. De större straffängelserna nyttjas därjämte till förvaring av längre tids cellfångar.

Centralfängelserna innehålla nämligen icke på långt när tillräckligt antal celler för att inrymma samtliga fångar på längre tid. För att på lämpligaste sätt utnyttja utrymmet i straffängelserna och tillvarataga fångarnas arbetsförmåga, fördelas dessa, så vitt strafftidens längd därtill giver anledning, mellan de olika fängelserna allt efter därstädes bedrivna yrkesarbeten, med iakttagande av fångarnas färdigheter och anlag.

Emellertid avskiljas härvid särskilt för sig de till straffarbete i minst tre månader dömda ynglingar, som ännu icke fyllt nitton år. Av dessa in-

tagas de, som icke fyllt aderton år, uti straffängelset i Uppsala, de övriga uti straffängelset i Gävle. I dessa fängelser finnes för de unga fångarna särskilt anordnad undervisning i skolännen och snickeri samt, ehuru i mindre utsträckning, jämväl i andra yrken, varjämte gymnastiska övningar äga rum i den form, cellstraffets nuvarande anordningar medgiva. Tillräckliga jordområden finnas vid dessa fängelser för att bereda de unga tillfälle till trädgårdsgöromål och andra utarbeten till omväxling med den vanliga yrkesdriften i cellen. Men då ju hinder möter för fångarnas sammanförande i arbetet, kan för närvarande omförmälda möjlighet icke utnyttjas.

Även vid övriga fängelser finnes i regel någon för odling användbar jord. Men även här utgöra reglerna för cellstraffet hinder för dennas brukande genom fångar. Allenast vid centralfängelserna, där gemensamhetsfångar finnas, kan, i mindre skala, trädgårdsbruk och utarbeten av annat slag bedrivas, för så vitt nödvändiga handräckningsgöromål lämna tillgång på fångkrafter. Märkas bör nämligen, att, fränsett dem, som äro intagna på hospitalsavdelning, samtliga straffarbetsfångar i gemensamhet för närvarande äro till antalet allenast 170.

Sedan genom Kungl. Maj:ts bref den 14 oktober 1904 anbefallts att genom fångar tillverka persedlar för statsförvaltningarna, har genom det vid fängvårdsanstalterna under ledning av yrkesutbildade förmän bedrivna arbetet inkomsten härav för staten stigit från 153,702 kr. 12 öre år 1904 till 637,486 kr. 51 öre år 1913, efter avdrag av utgifter för material, verktyg, arbetspremier m. m. Huvudyrkena äro skrädderi och sömnad, skomakeri, snickeri och målning samt sadelmakeri. Svårighet uppgives möta för utförande i cellen av vissa mera skrymmande arbeten, likasom enrumsstraffet naturligen hindrar utförande av sådant arbete, hvartill fleras samverkan erfordras.

Under det att gemensamhetsfångarna tillstädjas under promenadstunderna under bevakning vandra mer eller mindre fritt å öppen plats inom fängelset, få cellfångarna hämta frisk luft och motion allenast en och en å de trånga så kallade cellgårdarna, tämligen små triangelformiga områden, avstängda genom murar eller plank. Likaså gymnastisera gemensamhetsfångarna tillsammans, men cellfångarna var för sig inne å nämnda gårdar, dock under gemensamt kommando. Försök ha börjat göras att

gymnastisera även cellfångar tillsammans inne i cellhusets hall, därvid fångarna äro iklädda ansiktsmasker.

Där gudstjänst- och skollokaler finnas i fängelserna inrättade, äro dessa lokaler försedda med så kallade cellskåp eller avbalkningar av trä. Dessa cellskåp, som äro avsedda för cellfångarna, hindra dessa från gemenskap med varandra, men lämna dem tillfälle att höra och se predikant eller lärare. I cellfängelser, där, såsom i allmänhet är fallet, särskilda sådana lokaler saknas, förrättas gudstjänsterna i fängelsehallen, under det att fångarna vistas i sina celler med dörrarna något på glänt. Undervisningen i övrigt måste ske med var fånge för sig inne i hans cell. Givet är, att gudstjänsten ävensom skolundervisningen för cellfångar under angivna förhållanden mister mycket av livaktighet.

Av intresse för bedömande av straffverkställighetens resultat äro särskilt återfallssiffrorna.

Beträffande straffarbetsfångarnas återfall i brott inhämtas av efterföljande tablå, hurusom av de under nedannämnda år nykomna straffarbetsfångarna följande procenttal förut undergått straffarbete, nämligen:

år 1873—1882.	1883—1892.	1893—1902.	1903—1912.	1913.
30.5 %	29.8 %	33.1 %	36.1 %	35.1 %

För fängelsefångarna saknas dylik uppgift för tiden före år 1906. Av de under åren 1906—1913 i straffanstalterna intagna straffarbets- och fängelsefångarna hava, i procent uttryckt, följande antal förut undergått straffarbete eller fängelse:

år 1906.	1907.	1908.	1909.	1910.	1911.	1912.	1913.
32.4 %	34.2 %	32.7 %	32.4 %	35 %	34 %	34 %	33.2 %

Bland de sålunda ånyo straffade ingår ett flertal, som avtjänat straff upprepade gånger. Antalet av dem, som under ovannämnda 8 år, efter

att en gång hava undergått frihetsstraff, icke vidare ådragit sig sådant straff, utgjorde i runt tal 75 %, i följd varav 25 % återfallit.

Vad särskilt beträffar de med så kallade iterationsstraff belagda brotten stöld och rån, bland vilkas förövare träffas huvuddelen av vaneförbrytarna, visar sig, att procenttalet för dylika brott i straffanstalterna ånyo intagna manliga fångar utgjorde:

år 1873—1882.	1883—1892.	1893—1902.	1903—1912.	1913.
38.3 %	38 %	37.3 %	40.8 %	41.1 %

II.

Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt professor Johan C. W. Thyren att verkställa en utredning rörande ändringar i gällande strafflagstiftning, har denne i den år 1910 utkomna första delen av »Principerna för en strafflagsreform» i fråga om frihetsstraffen framhållit, hurusom med avseende å de nackdelar av olika slag, som följde av det korta frihetsstraffet, frihetsstraffets användning borde i det längsta undvikas i fråga om de mindre brotten. Såsom förvandlingsstraff för böter måste det dock bibehållas, och för att göra detsamma mera effektivt vore förvandlingsstraffets förlängning den enda lämpliga vägen. I fråga om dettas verkställande anför Thyren, att varje sammanförande av bötesfångar till gemensamhetsstraff bör anses ovillkorligen uteslutet och att ensamfångelse därför vore oundgängligt.

Även beträffande frihetsstraff för medelsvåra och svåra brott uppställer han enrumsfängelset såsom bestämt varande att föredraga framför gemensamhetsstraffet, nämligen så länge de skadliga verkningarna av det förra kunde hållas någorlunda tillbaka, d. v. s. så länge cellstraffet hölles inom en viss tidsgräns och under förutsättning att inga särskilda kroppsliga eller andliga defekter föreläge hos fången, vilka kunde göra cellstraffet i det givna fallet oanvändbart. Det vore icke praktiskt utförbart att lämpa cellstraffets längd så, att det genom att taga hänsyn till individens sätt att kroppsligen och andligen reagera komme att för en given grad av brottslighet utgöra det mått av lidande, som i förening med

*Reformför-
slag.
Prof. J. C. W.
Thyren.*

förbättringen krävdes för att i det särskilda fallet uppfylla straffets ändamål. För lagstiftaren återstode endast att dels sörja för att själva utförandet av cellstraffet bleve så skonsamt, som med dess effektivitet vore förenligt, dels såsom allmänt maximum för cellstraff fastslå den tidsgräns, inom vilken detsamma enligt genomsnittlig erfarenhet icke medförde större skada för den straffade. Vid exekutionen åter av det inom denna gräns ådömda straffet borde, bortsett från sjukdomsfall (däruti inberäknat sådana kroppsliga eller andliga defekter, som göra cellstraffets utstående förenat med omedelbar våda för fången), ingen annan väsentlig avvikelse av hänsyn till individen medgivas än den avkortning av straffet, som innefattas i villkorlig frigivning. På sin höjd skulle kanske kunna ifrågasättas, att, där visserligen ingen omedelbar våda föreläge, men dock ett sjukdomsanlag (t. ex. tuberkulöst eller neurasteniskt), sådant att för fångens bibehållande vid hälsa ett friluftsliv syntes nödigt, cellstraffet eller del därav utbyttes emot till exempel ett längre kolonisationsarbete.

Frånsett förvandlingsstraffet för böter bör enligt Thyréns åsikt cellstraffet eventuellt sträcka sig från en tid av sex månader, då det kan vara nog långt att utöva en förbättrande verkan, till tre år, varutöver det ej bör räcka.

För svåra brott, vilka icke kunde vara nog bestraffade med treårigt cellstraff, måste tillkomma ett gemensamhetsstraff. Men då den förbättrande verkan av gemensamhetsstraffet alltid vore tvivelaktig, och detsamma ofta måste antagas direkt motverka det goda resultat, som möjligen vunnits genom cellstraffet, så finnes föga skäl för ett progressivstraff, bestående av cellstraff + ett *kort* gemensamhetsstraff. Det vore så gott som säkert, att tre års cell ensamt verkade förmånligare än tre års cell + ett års gemensamhetsstraff. Liksom man i det längsta borde undvika frihetsstraff överhuvud, så borde man därför, sedan det dock måst tillgripas, i det längsta undvika gemensamhetsstraff. Detta kunde endast så uppnås, att man stannade vid till exempel treårigt cellstraff, ända till dess man hunne den grad av brottslighet, som vore tillräckligt hög att skäligen kunna, utöver de tre årens cellstraff, beläggas med ett någorlunda långvarigt gemensamhetsfängelse, kanske lämpligen omfattande två år.

För att så mycket som möjligt minska gemensamhetsstraffets skador vore (bortsett från det självklara isolerandet nattetid) intet nödvändigare än att avsondra brottslingarna i grupper, så att förstagångsbrottslingar icke komme i nära beröring med återfallsbrottslingar, likasom ock inom förstagångsförbrytarna lämpligen en söndring borde äga rum.

Beträffande gemensamhetsfångarnas sysselsättning framhåller Thyren, hurusom senaste tids erfarenhet synes giva vid handen, att arbete ute i fria luften (skogsplantering, uppodling, utdikning) har stort företräde framför innearbete, i alla händelser med hänsyn till den kroppsliga och väl även till den andliga inverkan på fången. För det framtida gemensamhetsstraffet framställde det sig därför såsom en uppgift att bereda största möjliga antal fångar — framför allt bland dem, som underginge mycket långvariga gemensamhetsstraff, dock icke uteslutande detta lilla fåtal — tillfälle till dylikt utearbete. Försiktigheten bjöde att göra början med en elit bland fångarna och endast för en kortare tid mot gemensamhetsstraffets slut samt därefter gå vidare, i den mån erfarenheten (återfallsiffrorna icke att förglömma) gäve uppmuntrande resultat. Det finge vara framtiden förbehållet att utröna, i vad mån denna straffform skulle kunna komma till användning även vid de kortare frihetsstraff, där för närvarande det rena cellstraffet vore det mest tillrådliga.

Efter progressivstraffets genomgående bör den dömda enligt Thyrens åsikt underkastas en efterbehandling, som för ingen del bör begränsas till den elit av brottslingar, som för närvarande villkorligen frigivas, utan gälla alla fångar, utan undantag, som undergått progressivstraff, och allraminst uraktlåtas i fråga om de mest svårskötta brottslingarna. Övergångstiden, varunder den frigivne icke skulle vara fullkomligt likställd med en ostraffad person, utan till sin frihet underkastad vissa inskränkningar, borde bestämmas till högst tre, men åtminstone två år. En viss en gång för alla bestämd del av varje progressivstraff (exempelvis ett år) borde såsom obligat straffavkortning avskiljas från straffverkställandet i första hand och sväva över den frigivne såsom ett slags villkorlig dom, vilken skulle exekveras, i den händelse han visade dåligt uppförande, men eljest förfalla.

*Fångvårds-
styrelsens
und. förslag
den 11 no-
vember 1911.*

Vidare har i underdånig skrivelse den 11 november 1911 fångvårdsstyrelsen på grund av gjorda iakttagelser i fråga om cellstraffet väckt förslag om ändrade bestämmelser för dess användning i huvudsakligt ändamål att förekomma dess skadliga verkningar utan att förlora dess obestridliga fördelar.

Styrelsen framhåller, hurusom cellstraffet såsom regel torde böra bibehållas intill nuvarande utsträckning av tre år för vuxna män. Visade sig emellertid, att den särskilda individen icke utan skada kunde undergå straffarbete så lång tid i cell eller att annat verkställighetssätt för honom av grundade skäl vore till större gagn, borde styrelsen kunna förordna om cellstraffets utbytande mot gemensamhetsstraff. Efter borttagande av det förut medgivna avdraget å straffet vid dettas verkställande i enrum finge anses fastslaget, att i straffhänseende cell och gemensamhet vore likställda, varför det ej syntes innebära någon oegentlighet att åt den verkställande myndigheten överlåta att i de särskilda fallen efter individuella grunder välja mellan sätten för straffets verkställande enligt vad för straffändamålet funnes bäst och lämpligast, med bibehållande dock av det i *allmänhet* fördelaktigaste verkställighetssättet såsom regel. Tillika erinrar styrelsen, hurusom i varje fall borde förekommas, att en fånge i följd av förnyad brottslighet hölles i enrum med allenast kortare avbrott under en lång följd av år utöver den eljest av lagen bestämda tiden.

Vidare anföres, att i fråga om de kvinnliga fångarna redan en tre-årig celltid i regel syntes vara olämplig. Dels vore enligt verkställda beräkningar för tioårsperioden 1901—1910 ej mindre än 52.88 procent av kvinnor, som ådragit sig straffarbete på viss tid utöver två år, dömda för barnamord eller fosterfördrivning, vilka brott i de flesta fall icke betecknade en sådan sinnesriktning, att för dess rättande en sträng isolering i enrum för lång tid kunde synas oeftergivlig eller gagnelig; och 15.2 procent vore dömda för tredje och fjärde resan stöld. Dels påkallade hänsynen till kvinnornas mindre motståndskraft såväl fysiskt som ock psykiskt onekligen i fråga om dem en i visst avseende olika behandling. Lämpligen syntes såsom allmän celltid för kvinnor kunna sättas högst två år, under förutsättning, att styrelsen ägde efter individuella grunder avkorta den samma eller i verkställigheten vidtaga modifikationer såsom ovan sagts.

Undantag från angivna huvudregler borde emellertid göras för de yngsta fångarna, de som fyllt femton, men ej aderton år. Att under lång tid innestänga en gosse eller flicka i cell under den för kropp och själ mest betydelsefulla utvecklingsperioden måste anses mot dem oriktigt och för samhället till skada. Cellstraffet borde i avseende å dem inskränkas till högst sex månader, för vilken kortare tid dess bibehållande motiverades med önskvärdheten, att de unga till en tid i avskildhet från kamrater och deras inflytande måtte bringas till eftertanke och känna straffets större allvar.

Styrelsen framhäver slutligen cellstraffets olämplighet beträffande de så kallade *bötesfångarna*. Vistelsen under några få dagar i det egna rummet med fri tillgång till föda och nödiga bekvämligheter kunde för den utvåkade suparen ej vara annat än en rekreation. Först utom cellen kunde i regel bötesfängen fullgöra ett arbete, som i någon mån ersatte kostnaden för hans underhåll. Det borde därför medgivas att i arbete utom cellen använda bötesfångarna i gemenskap med varandra, men ej med andra fångar. Bötesfångarnas sammanförande, med viss urskillning iakttaget, kunde ej anses lända dem till förfall, då ju bötesstraffet icke betecknade någon högre grad av brottslighet och helt visst samma personer ej sällan möttes i det dagliga arbetet under friheten.

Jämte den inskränkning i enrumsstraffets användning, som sålunda av styrelsen föreslagits, hava även en del ändringar i fråga om tillvägåendet vid tillämpningen av nämnda straff enligt styrelsens åsikt visat sig önskvärda. Sålunda framhålles lämpligheten att medgiva lättnad i cellfångarnas stränga isolering genom så kallade cellgårdar och cellskåp under gårdgång, skolundervisning och kyrkbesök. Efter någon tids, kanske något års sådan sträng isolering, borde de fångar, som hade längre strafftid och visat välförhållande, kunna få i skola och kyrka befrias från nämnda tvång. Om fångarna hölles fördelade i snärre grupper med avskiljande av dem, som visat sig mindre pålitliga, kunde de tillåtas gemensamhet under gymnastikövningar samt promenader, dock hållna på något avstånd från varandra.

I samma underdåniga skrivelse erinrar fängvårdsstyrelsen, hurusom en sinnessjuk fånges överflyttande till allmänt hospital icke borde föran-

leda avbrott i strafftidens löpande. Fången vore nämligen, även om han kvarhölles vid fängelset, omedveten om sitt straff, och det syntes obilligt, att hans strafftid skulle framskjutas därför, att vården lämnades utom straffanstalten.

*Medicinal-
styrelsens
und. ytt-
rande.*

Över denna framställning har medicinalstyrelsen den 29 mars 1912 avgivit infortrat underdånigt yttrande.

Det förhölle sig onekligen så, att vistelsen i cell under längre tid psykiskt och fysiskt vore mycket prövande, och erfarenheten visade, att mängden, särskilt kvinnlig fånge, med av en eller annan anledning mot straffet svagare motståndskraft tålde detsamma mindre väl. Emellertid torde cellstraffet, som för övrigt det övervägande antalet av straffångar genomginge utan skada, ur fängvårdens synpunkt äga så stort företräde framför gemensamhetsstraffet, att ett övergivande av detsamma icke kunde ifrågasättas. Medicinalstyrelsen kunde då för sin del icke annat än med tillfredsställelse emottaga fängvårdsstyrelsens förslag, som äsyftade att så vitt som möjligt reducera nackdelarna av ensamhetsstraffet. Särskilt ville medicinalstyrelsen förorda, att för sinnessjuk fånge vistelsen å sinnessjukvårdsanstalt finge inräknas i strafftiden, framför allt på grund av faran för recidiv vid återförande till fängelset av tillfrisknad sådan fånge. Styrelsen tillstyrkte alltså det framlagda förslaget.

*Fängvårds-
styrelsens
und. förslag
den 3 juli
1912.*

I avseende å sådana brottslingar, som ehuru unga dock icke synas böra allenast behandlas i allmän uppfostringsanstalt, utan jämväl straffas, har fängvårdsstyrelsen den 3 juli 1912 avgivit underdånigt förslag.

Med framhållande hurusom ett stort antal unga brottslingar, utan att kunna hänföras under gällande lagbestämmelser om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt, dock skulle med fördel kunna göras till föremål för en mer fruktbringande uppfostrande behandling än den, som kan förenas med de vanliga frihetsstraffen, har styrelsen häri hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande, huruvida icke omsorgen om de unga förbrytarnas återförande på bättre vägar borde föranleda åtgärders vidtagande i sådan riktning, att, där någon, som fyllt aderton, men ej tjuguetår, gjort sig saker till brott, som enligt strafflagen skulle föranleda fängelse eller straffarbete på viss tid ej överskjutande tre år, domstolen skulle kunna, efter prövning av de omständigheter, varunder brotts-

lingen uppvänt och sedermera levat, hans personliga sinnesbeskaffenhet och övriga förutsättningar, i stället döma till särskild behandling, minst ett år, i anstalt med straffinrättningens prägel i förening med uppfostringsanstaltens regim, så ordnad, att där intagen fänge i möjlig mån komme i åtnjutande av den särskilda handledning och vård, som erfordrades för hans uppfostran till gudsfruktan, goda seder och arbetsduglighet. Straffet, som i styrelsens förslag benämnas korrektionsstraff, skulle avse att, utan eftergivande av dess stränga innebörd, göra de unga medelst skolundervisning och yrkesutbildning i förening med stärkande kroppsövningar och friluftsarbete bättre rustade till kropp och själ för framtiden än de varit vid sitt inträde i fängelset.

Såsom förebild för en dylik anordning har styrelsen hänvisat till det i England genomförda så kallade borstalsystemet.

Den som undergår korrektionsstraff, skulle, enligt förslaget, kunna på prov frigivas efter utgången av halva den ådömda tiden, varvid i tillämpliga delar borde gälla vad som föreskrivits i lagen den 22 juni 1906 angående villkorlig frigivning. Även den, som frigåves först sedan han tillfullo avtjänat det ådömda korrektionsstraffet, skulle under en prøvotid av sex månader stå under tillsyn och kunde därunder i den ordning, som i nämnda lag sägs, återförpassas till straffanstalten för återstående del av prøvotiden.

Vidare må omnämnas, hurusom fängvårdsstyrelsen i underdånig skrivelse den 28 november 1913 framlagt en plan för inrättande av ett lantfängelse för ett avsevärt antal straffångar. Detta nya fängelse, som kunde vinnas genom försäljning av det på en synnerligt dyrbar tomt belägna straffängelset å Östermalm i Stockholm samt köpeskillingens användande till någon del för den nya anstaltens anordnande, borde å landsbygden förläggas i närheten av någon större järnvägsknut för vinnande av goda kommunikationer. Till detta med jordbruk förenade fängelse skulle sammanföras fångar, som funnes lämpligen böra sysselsättas med lantarbeten av olika slag samt tillhörande yrken.

Enligt vunnen upplysning pågå inom styrelsen förberedande arbeten för framläggande av fullständigt förslag till en ny straffanstalt av

Fängvårdsstyrelsens und. skrivelse den 28 november 1913.

ifrågavarande slag ävensom till andra anordningar för att kunna i olika friluftsarbeten använda fångar, som undergå straff.

*Riksdagens
und. skri-
velse den
26 augusti
1914.*

Slutligen har riksdagen i skrivelse den 26 augusti 1914 an-
hållit, att Kungl. Maj:t täcktes taga i övervägande och låta utreda,
huruvida och under vilka villkor arbete i det fria, särskilt jordbruksarbete
och därmed sammanhängande sysselsättningar, kunde anordnas för såväl
tvångsarbetsfångar som straffångar, för de senare ej mindre såsom en i
strafflagstiftningen upptagen övergångsform till den slutliga frigivningen
än även såsom en lämplig sysselsättning för vissa slag av straffångar.
Denna framställning har av Kungl. Maj:t remitterats till fangvårdsstyrelsen
för avgivande av underdånigt utlåtande.

III.

*De sakkunni-
gas förslag.*

*Allmänna
synpunkter.*

Reformsträvandena i senare tid peka i riktning mot ett vid-
gande av straffets uppgift. Allt kraftigare gör den åsikten sig gällande,
att genom straffet böra tillgodoses olika ändamål. Från att betraktas
huvudsakligen som en i samhällsskyddets intresse företagen akt av veder-
gällning mot förbrytaren, har straffet alltmera inträtt såsom dessutom ett
led i statens åtgöranden för att till sitt och därmed även till individens
gagn söka så vitt möjligt omforma skadliga samhällselement.

Viktigast är hänsynen till samhällsskyddet. Detta bör icke medföra
tvångsingripande utöver vad verkligen för rättsordningens upprätthållande
erfordras, men ej heller i någon del ställas tillbaka i förhållande till om-
tanken om den brottslige. Skyddet skall vinnas ej endast mot brottslingen
genom att avstänga, avskräcka och om möjligt till sinnesriktningen om-
forma honom, utan också gent emot andra genom att för dem uppställa
det varnande exemplet av den påföljd, som följer förbrytelsen i spåret.

Straffet bör därför vara kännbart, men samtidigt i möjlig mån
tillgodose brottslingens fostran till en gagnande verksamhet, så att han
återgår till samhällslivet ej blott ofarlig, utan i stånd och med vilja
att utföra sin del av arbetet för det helas bestånd och utveckling. Kan

detta mål vinnas, är det av en underordnad betydelse, huruvida den straffade redan under strafftiden genom sitt arbete gör nytta. Men om möjligt bör tillses, att hans tuktan och fostran sker på ett sätt, som jämväl bidrager till minskande av kostnaderna för straffets utkrävande.

Samma behandling kan icke lämpa sig för alla förbrytare. Tydiligen finnas bland brottslingarnas stora antal vitt skilda grupper, som egentligen en var skulle kräva sin särskilda metod vid strafftillämpningen för att ovan angivna ändamål bäst skulle vinnas. Men omöjligt är att giva speciella regler för behandlingen av varje särskild grupp. Man måste nöja sig med att för några få mera omfattande kategorier giva bestämmelser rörande den behandling, som i allmänhet kan anses för dem bäst passande, och därutöver lämna fängvårdsmyndigheterna tillfälle att inom givna gränser tillgodose vad för den särskilda individen må vara bäst skickat till straffändamålets ernående.

Då frågan gäller att inom ramen av bestående strafflagsbestämmelser tillgodose de önskemål, som ur ovan angivna synpunkter framställa sig, äro tydligen möjligheterna vida mer begränsade, än om uppgiften vore att uppbygga ett helt nytt straffsystem.

Vid förslagets utarbetande har hänsyn jämväl måst tagas därtill, att den blivande nya strafflagen kan komma att medföra väsentliga omläggningar av straffen och att, intill dess nämnda nya lag kommer till stånd, så små ändringar som möjligt böra göras i nuvarande fängelseanläggningar, vilkas eventuella omgestaltning bör bero av vad då kan visa sig erforderligt.

Nuvarande lag om straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum behandlar ingalunda alla de spörsmål, som beröra straffarbets- och fängelsefångarnas behandling inom straffanstalterna. Den avser endast enrumsstraffet och sysselsätter sig därinom huvudsakligen med de förhållanden, vari skillnaden mellan de olika straffarterna framträder. De för samtliga straffarter gemensamt gällande reglerna, fränsett bestämmelserna om enrumsstraffet, lämnas till största delen åsido. De disciplinära bestraffningsfrågorna behandlas exempelvis icke.

Visserligen kunde anses önskligt att fullständiga verkställighetslagen, så att behandlingen inom straffanstalterna av straffarbets- och fängelse-

fångarna bleve därigenom mera helt reglerad. Men å andra sidan är det fördelaktigt, att åt de förvaltande myndigheterna gives en viss frihet att utfärda kompletterande bestämmelser inom ganska vid ram. Särskilt synes lämpligt att fortfarande låta de direkta ordningsåtgärderna regleras genom administrativa föreskrifter, således även de disciplinära bestraffningsfrågorna.

Överlämnas sålunda åt instruktioner och reglementen att träffa nödiga detaljbestämmelser, erhåller själva lagen större mjukhet, vilket möjliggör den praktiska tillämpningens utveckling efter framträdande nya erfarenheter och behov, utan att ändringar i lagen därför erfordras.

Lagen synes emellertid böra avse ej blott enrumsstraff, utan även gemensamhetsstraff. I ovan omförmälda instruktion för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten har i 50 § förklarats, att vad i lagen om straffarbete och fängelsestraffs verkställande i enrum finnes stadgat om behandlingen av dem, som i enrum undergå straffarbete, skall i tillämpliga delar gälla även med avseende å gemensamhetsfångars behandling. Oegentligt måste anses, att icke detta viktiga stadgande är inarbetat i lagen. De sakkunniga hava därför i sitt förslag infört bestämmelser för bägge verkställighetsformerna, varav följt, att lagens uppställning ändrats i ändamål att inrymma de allmänna föreskrifter, vilka avse såväl enrumsstraff som gemensamhetsstraff, framför de regler, som avse en var av dessa verkställighetsformer särskilt.

Däremot hava de sakkunniga ansett sig sakna anledning att i verkställighetslagen inarbeta åtskilliga i lag givna stadganden, som väl beröra verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff, såsom bestämmelserna om beräkning av strafftid m. m., men icke, i egentlig mening, fångbehandlingen inom straffanstalterna.

En del mindre redaktionella ändringar hava vidtagits även i de delar av gällande verkställighetslag, vilka i sakligt hänseende lämnats orörda. Men i allmänhet har lagtexten lämnats oförändrad, där ej nya bestämmelser införts. Om än på ett eller annat ställe ordalydelsen kunnat giva anledning till omarbetning, har dock ansetts förmänligare att bibehålla den nuvarande texten, på vars grund i många fall under lång tid utbildat sig en fast praxis.

I spetsen för lagen har satts ett stadgande om fångarnas *fördelning* ^{1 §.} på och inom straffanstalterna efter några i stort avskiljande synpunkter. ^{Fångarnas fördelning.}

En uppdelning bör ske efter straffarterna, straffarbete och fängelse samt det sistnämndas underart, förvandlingsstraffet för böter. Dessa straffarter anses, enligt 2 kap. 1 § strafflagen, i förhållande till varandra svårare eller lindrigare efter den ordning, vari de här ovan nämnts. Tydligt bör de, som äro underkastade en lindrigare straffart, icke utsättas för att blandas med dem, som äro underkastade en svårare.

Jämväl inom de till samma straffart dömda fånggrupperna torde en uppdelning börja vidtagas och de sålunda fördelade bliva föremål för en i viss mån olika behandling.

Framst bör därvid beaktas olika kön. Manliga och kvinnliga fångar få icke komma i beröring med varandra. Olikheten i kön medför ju dessutom i vissa avseenden skiljaktig behandling såsom i fråga om arbetets beskaffenhet m. m.

Vidare bör beaktas olika ålder. Med skäl må nämligen anses, att straffet bör i fråga om den unge anordnas på särskilt sätt med hänsyn till den större möjligheten att återföra honom till laglydnad och från fördärvliga vanor. Det kan vara större förhoppning, att den unge ännu ej fått sin karaktär slutligen formad, än att den äldre skall vara mottaglig för fostran, om än icke tron på den sistnämndes uppvaknande till bättre självtukt därför får uppgivas.

Härav följer, att den unge bör i anledning av det brott, han förövat, göras till föremål för en behandling, som mera än i fråga om den äldre tager i sikte hans utveckling till kropp och själ, även om därvid straffverkställigheten bliver i någon mån mildare. Hans naturenliga mögnad får icke genom straffet hindras.

Beträffande åldersgränsen kan å ena sidan framhållas, att i den svenska lagstiftningen aderton år i åtskilliga avseenden valts såsom den ålder, intill vilken särskilda straffregler äro gällande. Tvångsuppfostran i stället för straff kan intill nämnda ålder förekomma, likasom även strafflatituden är lägre. Men å andra sidan bör bemärkas, att fastställandet av samma åldersgräns även i fråga om det olika sättet för verkställande av frihetsstraffen skulle göra steget mellan tiden före och efter aderton år av en alltför stor

betydelse i straffhänseende. Det måste vara till fördel, om straffbehandlingen kan något modifieras även för de närmaste åren därefter, så att övergången blir mjukare.

För våra förhållanden synes gränsen kunna med fördel sättas till *icke fyllda tjuvärtio år* vid straffets början, således till året före myndighetsåldern.

Den särskilda behandlingen av de unga sker bäst och lättast, om de sammanföras i huvudsakligen för yngre fångar avsedda straffanstalter. Bestämmelserna härom hava så avfattats, att hinder icke möter för fångens förvarande i vanlig straffanstalt, sedan han nått en ålder, som icke längre passar för ungdomsfängelset, eller om han eljest finnes därför olämplig.

Såväl inom de yngres som inom de äldres grupp kan en ytterligare särskilning efter olika åldrar vara av vikt, synnerligast i den stora gruppen av dem, som nått över den egentliga ungdomsåldern. Även för de yngre bland dessa kan exempelvis skolundervisning erfordras. Men någon ytterligare indelning efter åldersgrund synes dock icke behöva göras i verkställighetslagen.

Anledning vore helt visst att vid behandlingen av den brottslige fästa ett genomgripande avseende vid fångens ådagalagda större eller mindre förhärdelse. Härvid framträder i synnerhet fångens egenskap av *vane-* eller *tillfällighetsförbrytare*. Har han genom upprepade lagöverträdelser efter upprepade bestraffningar visat bestående dåliga anlag, måste uppenbarligen vara önskvärt, att han göres till föremål för en särskild behandling, som må vara i stånd att skydda samhället mot vidare brott från hans sida. Önskemålet att kunna mot dylika samhällsfarliga individer vidtaga behövliga skyddsåtgärder ligger emellertid delvis vid sidan av straffet och torde därför icke direkt kunna tillgodoses genom bestämmelser i verkställighetslagen.

Vad härefter beträffar de allmänna föreskrifter, som bestämma beskaffenheten av de olika arterna av frihetsstraff, torde lagens nuvarande avfattning kunna i det väsentliga bibehållas oförändrad.

I avseende å *straffarbetet* har dock ansetts av vikt att angiva vissa grunder, vilka böra följas vid valet av det arbete, vartill straffarbetsfången skall hållas. Tillses bör, att arbetet kan främja hans yrkesduglighet, giva en utbildning, som höjer hans utsikter att försörja sig efter frigivningen. Hänsyn bör för den skull tagas även till hans håg och fallenhet.

I enlighet med dessa grunder är redan nu arbetet för straffarbetsfångarna i hittills möjlig mån ordnat. Under det att de på kort tid dömda måste nöjas med de enklare tillfälliga arbeten, som stå till buds, sammanföras de, som dömts till minst sex månaders straffarbete, till sådana fångelser, där vissa yrkesarbeten i större omfattning bedrivs.

För detta ändamål hava fängelseföreståndarna att till fångvårdsstyrelsen insända uppgift om varje nykommen sådan fånge med upplysning angående hans ålder, strafftid m. m. samt huruvida han är kunnig i något yrke eller har lust och fallenhet att uppläras i sådant. Med ledning av dessa upplysningar bestämmes fångens straffort och blivande arbete inom fängelset.

Vidare synes skäl föreligga att i lagen intaga ett stadgande, som uttryckligen ställer användandet och mottagandet av ej blott i brevform, utan även på annat sätt avfattade skriftliga meddelanden under styresmannens omedelbara uppsikt och bestämmanderätt, men därjämte tillförsäkrar fången rätt att meddela sig med landets myndigheter, även om det skulle beröra exempelvis förhållanden i avseende å fångvården och dylikt. Kontrollen över framställningar till svensk myndighet skall allenast avse att hindra fången att däri använda ett till ordalagen otillständigt uttryckssätt. Fängelsets styresman bör i sådana fall neka framställningens avsändande, såvida icke uttryckssättet ändras. Är framställningen avfattad i hövisk form, skall det icke kunna förvägras fången att avsända densamma.

Det lär ej vara utan betydelse för ernående av straffets ändamål, att vissa detaljer i fråga om straffet göras i någon mån beroende av fången själv, så att han genom ett gott uppförande kan tillvinna sig förmåner, som han eljest icke alls eller ock först senare skulle komma i åtnjutande av.

Förmånerna torde lämpligen böra tilldelas ungefär i den ordning, som redan nu iakttages, nämligen genom fångarnas gradvisa uppflyttande

i klasser, vilka medföra ökade medgivanden för fången. Ett sålunda ordnat fortskridande till en allt bättre ställning i fråga om förmåner, som, ehuru i sig små, för fången kunna hava ett ganska stort värde, torde icke sakna betydelse såsom medel mot fångens försjunkande i likgiltighet och slöhet.

En anordning av ifrågavarande slag har synts de sakkunnige vara av det värde, att en anvisning i lagen borde lämnas om dess iakttagande. Enligt förslaget bör fånge, där så lämpligen kan ske, i mån av gott uppförande och avtjänad strafftid beredas gradvis inträdande förmåner.

Dessa förmåner få tydligen icke i någon mån upphäva straffets egenart. Men inom de gränser, lagen utstakar, kunna givetvis de tillåtna förmånerna utskiftas olika. Arbetspremier samt »underhåll, beklädnad eller annat», som vid straffanstalten tillhandahålles, kunna bestämmas i viss grad annorledes för den ena och den andra fångklassen. Likaså kan besök ävensom brevskrivning medgivas oftare åt en fånge, som visat sig pålitlig och förtjänar uppmuntran, än åt den stora mängden av fångar. Lika täta besök och lika ofta förekommande brevskrivning för alla skulle dessutom för mycket taga fängelsetjänstemännens tid i anspråk och försvåra tillsynen.

Härjämte hava föreslagits några rent formella ändringar, för vilka särskild motivering ej torde vara erforderlig. Anmärkas må dock, att förändringen i första meningen första stycket av orden »det arbete, varpå tillgång finnes» till »arbete, som för honom bestämmes», skett i avsikt att, genom borttagande av orden »varpå tillgång finnes» i samband med införandet av vissa synpunkter för arbetsvalet, betona vikten av fångarbetets planmässiga ordnande och, genom tillsättande av orden »som av vederbörande fångvårdsmyndighet för honom bestämmes», giva uttryck åt motsatsen mellan straffarbetsfångens tvång att mottaga för honom bestämt arbete och fängelsefångens rätt att själv välja och anskaffa sitt arbete. Ordet »bestås» i andra stycket har utbyttts mot »tillhandahålles», enär fångarna sedan gammalt tillåtas att för en del av sina arbetspremier inköpa av straffanstalten tillhandahållna s. k. premievaror.

Ej heller synas några avsevärda ändringar erforderliga i gällande föreskrifter rörande »enkelt» eller »urbota» fängelse, såsom fängelsestraffet

brukar benämnas till skillnad från förvandlingsstraffet för böter, vilket, där det icke sammanlägges med urbota fängelse, verkställas enligt särskilda regler. I nedannämnda hänseenden krävas dock tillägg.

I fängvårdsstyrelsens skrivelse den 11 november 1911 har som en brist i 7 § i nuvarande verkställighetslag påpekats, hurusom enda inskränkningen i fängelsefångens rätt att själv välja arbete vore den, att rätten ej finge missbrukas till brottsliga företag och att arbetet skulle vara lämpligt. Men även om arbetet vore i sig självt lämpligt och om det ej missbrukades till brottsliga företag, kunde dock arbetsmaterialierna eller arbetsverktygen vara olämpliga och medföra störingar av säkerhet och ordning inom fängelset.

I anledning härav föreslog fängvårdsstyrelsen införande i lagen av den bestämmelsen, att fängelsets styresman bör tillse, att fängelsefångens omförmålda rätt icke missbrukas till företag, som äro av brottslig art eller medföra fara för säkerhet och ordning inom fängelset eller eljest motverka straffets ändamål.

Det synes lämpligt, att, i enlighet med styrelsens förslag, i vad det avser undanröjande av fara för säkerheten och ordningen inom fängelset, fullständiga verkställighetslagens ifrågavarande föreskrifter. Därigenom kan exempelvis förhindras, att en tungsint fängelsefånge innehar verktyg, som lätt kunna användas i självmordssyfte.

Att, på sätt fängvårdsstyrelsen jämnväl föreslagit, införa en ytterligare bestämmelse om att fängelsefångens arbete icke må missbrukas till företag, som motverka straffets ändamål, synes däremot obehövt, då ju fången enligt lagens ord skall sysselsättas med »lämpligt» arbete.

En viss avvikelse från nuvarande bestämmelser beträffande fängelsefångens rätt att välja sitt arbete påkallas i anledning av vad nedan kommer att närmare utredas i samband med förslag om användning i vissa fall av gemensamhetsstraff även för den, som undergår fängelse.

Enligt nu gällande föreskrifter tillkomma fängelsefången, så vida han icke enbart undergår förvandlingsstraff för böter, åtskilliga förmåner även i andra hänseenden än i fråga om arbetsvalet. Dessa övriga förmåner torde utan större svårighet kunna medgivas, även om fängelsefångar vistas i gemensamhet. Men däremot lär det icke vara lämp-

ligt, att sådana fångar under samvistelsen syssla med vitt skilda, av dem själva valda göromål — en med skriftställer, en annan med snickeri etc. Och härtill kommer, att i åtskilliga fall överflyttningen i gemensamhet skulle föranledas just av behovet att giva fången en för hans hälsas bibehållande särskilt avpassad sysselsättning, till exempel arbete med jordbruk eller dylikt. Det vore i sådant fall meningslöst att lämna fången möjlighet att välja annat arbete.

Visserligen innebär förlusten av fritt arbetsval en skärpning av fängelsestraffet, men, på sätt nedan framhålles, skulle fanges önskan att efter den reguliära enrumstidens slut fortfarande hållas till straff i enrum i regel villfaras.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat, torde möjlighet numera finnas att bereda arbete åt alla urbota fängelsefångar, där dessa ej själva förskaffa sig sådant. Då det givetvis är i högsta grad önskvärt, att så sker, har den i nu gällande lag befintliga begränsningen »i mån av tillgång» uteslutits. Det fången tilldelade arbetet skall vidare vara »lämpligt». Följaktligen skola bland andra även de synpunkter, som uttryckligare angivits i fråga om arbetsvalet vid straffarbete, beaktas jämväl vid tilldelande av arbete åt fängelsefånge, i den mån så lämpligen kan ske med hänsyn till de kortare straffiderna och andra för det urbota fängelsestraffet säregna omständigheter.

Beträffande fängelsefänges rätt att mottaga besök gäller enligt nuvarande lag, att maka, föräldrar, barn och syskon må besöka honom utan utverkat tillstånd av fängelsets styresman. Sådant tillstånd erfordras däremot för besök av andra närstående. Denna skillnad torde böra bortfalla men samtidigt införas den för alla närståendes besök behövliga begränsningen, att de ej få äga rum, om därigenom ordningen eller säkerheten inom straffanstalten kan äventyras.

Även då det gäller fängelsefånge, synas med brev böra jämnställas andra skriftliga meddelanden. Härvid bör iakttagas såväl den ovan föreslagna rätten för fånge att avsända meddelanden till svensk myndighet som ock de inskränkningar, vilka finnas bestämda i särskild lag den 2 juni 1908 angående förfaringssättet, då urbota fängelsefånge vill avsända skrift, som

kan antagas vara ämnad att offentliggöras. Sistnämnda hittills fristående stadgande hava de sakkunniga ansett böra inarbetas i verkställighetslagen.

I fråga om de båda huvudformerna för de urbota frihetsstraffens avtjänande, straff i enrum och straff i gemensamhet, böra i verkställighetslagen lämnas föreskrifter om de fall, i vilka den ena eller andra verkställighetsformen skall användas, ävensom i korthet angivas några av de viktigaste synpunkterna för anordnandet av den mer eller mindre genomförda isolering eller gemensamhet, som utmärker dessa verkställighetsformer.

Förvandlingsstraffet för böter intager redan för närvarande en särskild ställning och kan icke inpassas i vare sig den ena eller den andra av nämnda former. Det är nu ett enrumsstraff, men i praktiken hava undantag från isoleringen måst av utrymmes- och arbetsskäl göras i anmärkningsvärt stor omfattning.

Denna art av fängelsestraffet bör därför uti ifrågavarande avseende behandlas särskilt för sig och fränses således vid behandlingen av verkställighetssättet vid straff i enrum och straff i gemensamhet. I enlighet härmed behandlas i den efterföljande framställningen om enrumsstraffets och gemensamhetsstraffets användning och anordnande uteslutande straffarbetet och det urbota fängelsestraffet.

Enrumsstraffet innebär, såsom känt är, fångens isolering mer eller mindre strängt i särskilt rum, så kallad cell. Straffet verkar tydligen härigenom — åtminstone till en början — mer intensivt och avskräckande; det är för flertalet ett lidande att vara avstängd från samvaron med andra, det kännes »tråkigt» och dystert, tiden kryper långsamt fram. På samma gång är denna avstängdhet från andra förbrytare för flertalet fångar en välgärning. Enrumsfängelset hindrar fångarna att å varandra utöva det skadliga inflytande, som vid deras sammanförande är att befara i följd av den enes eller andres fördärvade karaktär. Sålunda förebygges genom enrumsstraffet, att i fängelset överenskommelser träffas om nya brott; att den ene genom skildringar av sina förbrytelser lockar den andre till efterföljd; att fångarna upphetsa varandra till trots och bitterhet; med ett ord att fångarna

⁴ §.
*Enrums-
straff eller
gemensam-
hetsstraff.*

leva tillsammans i en andlig atmosfär, som förhindrar, att det bättre och underlättar, att det sämre i fångens karaktär gör sig gällande. Det är i en sådan samling vanligen de mest fördärvade, som vinna det största inflytandet, och, även om dessa avskiljas, kvarstå med nödvändighet brottsliga och svaga karaktärer, som genom sitt samfälda inflytande försämra den andliga atmosfär, varom nyss nämnts, långt mera än som egentligen betingas av varje fångs individuella fördärv. Fången kan därför i cellen lättare påverkas genom lärare och andra tjänstemän vid anstalten, liksom hans egen eftertanke i ensamheten och ledsnaden har större möjlighet att leda honom till insikt om nödvändigheten att slå in på bättre vägar. Nödvändigt är dock, att ett nyttigt arbete beredes honom. De besökande tjänstemännens bemödanden att å honom inverka i sedligt avseende skulle eljest icke medföra det eftersträfvade resultatet.

Sedan en brottsling under någon längre tid behandlats i enrum, har dock den större mottaglighet för goda intryck, som ensligheten medför, i regel hunnit utnyttjas, så långt ske kan. Dessutom torde en längre tids isolering ej sällan medföra kroppsligt försvagande och slöhet. En ovana vid yttre förhållanden och vid samvaro med andra gör ock enrumsfången efter längre tid mindre i stånd att reda sig under det fria livets förhållanden, när han dit utträder.

Även fränsett den fara för sjukdom, andlig eller kroppslig, som cellstraffet, särskilt för svagare individer, stundom innebär och som oftast inträder redan efter en relativt kort tids cellstraff, finnes därför i tiden för cellstraffet en punkt, där förhållandet mellan cellstraffets och gemensamhetsstraffets förmåga att gagna eller icke skada fången förskjutes till den sistnämnda straffformens förmån. Huruvida cellstraffets maximum bör sammanfalla med denna tidpunkts inträde för fångar i allmänhet, sammanhänger givetvis i viss mån med graden av den skärpa, lagstiftaren vill lägga i straffverkställigheten. Cellstraffet torde ju anses vara för flertalet en strängare verkställighetsform än gemensamhetsstraffet.

Denna sistnämnda straffform, gemensamhetsstraffet, kännetecknas, sådant det förekommer i svenska fängelser, därav att fångarna hållas åtskilda om natten, men om dagen hållas tillsammans, i regel under övervakning. Å centralfängelset å Långholmen, där de flesta gemensamhets-

fångarna förvaras, tillbringas fritiden i cellen eller gemensamt i den korridor, som löper utmed cellerna, måltiderna intagas gemensamt vid ett i korridoren varande bord, och arbetet utföres i gemensamma arbetssalar. Grupperingen av fångarna beror på det dem tilldelade arbetets beskaffenhet. Någon genomförd gruppindelning efter fångarnas individuella egenskaper förekommer i det hela icke.

Gemensamheten erbjuder i vissa hänseenden avsevärda fördelar framför enrumsstraffet. Först i gemenskap med andra fångar bliver den straffade i tillfälle att visa prov på självbehärskning gent emot andra än fängelsets tjänstemän. Dessa få därigenom större möjlighet att rätt lära känna fångens karaktär, som under cellens bundenhet icke kunnat taga sig naturligt uttryck. Den oavbrutna isoleringen i cellen utesluter ock en del synnerligen lämpliga arter av arbete. Särskilt gäller detta om alla slags utarbeten, varjämte en del yrkesarbeten, oavsett om de utföras inom- eller utomhus, kräva samverkan mellan flera arbetande.

Vad beträffar den fara för sjukdom, som, på sätt ovan uppgivits cellstraffet medför, torde följande uppgifter vara av intresse.

Under åren 1902—1913 hava, såsom nedan intagen tablå utvisar, antalet av dem, som dömts till straffarbete på viss tid och i fängelserna intagits, icke undergått väsentliga förändringar. Sagda antal utgjorde i slutet av nedannämnda år:

Å r.	Summa.	I cell.	I gemen- samhet.	Å r.	Summa.	I cell.	I gemen- samhet.
1902	1,381	1,177	204	1908	1,491	1,333	158
1903	1,330	1,132	198	1909	1,363	1,191	172
1904	1,258	1,068	190	1910	1,395	1,205	190
1905	1,240	1,064	176	1911	1,370	1,160	210
1906	1,219	1,042	177	1912	1,382	1 180	202
1907	1,360	1,186	174	1913	1,429	1,239	190

På grund av läkares utlåtande hava emellertid under ovannämnda år från cell till gemensamhet (eller hospitalsavdelning) på grund av hälsofara överflyttats ett på senare tid växande antal straffarbetsfångar. Efter år

1902, då ingen sådan överflyttning förekom, hava till gemensamhet överförts:

	1903		1904		1905		1906		1907		1908	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
På grund av sinnessjukdom (eller sinnesoro) etc.	2	—	5	—	2	1	6	—	3	—	3	—
På grund av kroppslig sjukdom (eller ålderdom) etc.	—	—	—	—	2	—	—	1	1	—	1	—
Summa	2	—	5	—	4	1	6	1	4	—	4	—

	1909		1910		1911		1912		1913	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
På grund av sinnessjukdom (eller sinnesoro) etc.	9	—	5	1	12	1	26	—	30	—
På grund av kroppslig sjukdom (eller ålderdom) etc.	2	—	3	—	6	—	3	—	5	—
Summa	11	—	8	1	18	1	29	—	35	—

Överflyttningarna från cellstraff till gemensamhetsstraff av ovan berörda anledningar ökas emellertid icke med cellstraffets längd. Av 29 manliga enrumsfångar, som år 1912 sålunda överflyttades, blevo 16 överförda under det första enrumsåret, 11 under det andra och endast 2 under det tredje. Av de 35 manliga straffarbetsfångar, som år 1913 överflyttades till straff i gemensamhet, blevo 18 överflyttade under det första året, 12 under det andra året och 5 under det tredje året. Samma förhållande bestyrkes av uppgifter, som de sakkunniga mottagit från centralfängelset i Härlanda rörande enrumsfångar, som funnits där intagna under tiden från den 17 maj 1907, då fängelset togs i bruk, till december 1914. Av dessa enrumsfångar, tillsammans 470, har för 99 fångar eller 12 procent ensamvistelsen i förtid avbrutits, i en del fall dock endast på sådant sätt, att dem beretts sällskap i cellen. Avbrottet skedde för det ojämförligt största antalet, 64, under första cellåret samt för 23 under det andra och för 12 under det tredje.

I allmänhet synes erfarenheten peka därhän, att fångar med i det hela

normala själs- och kroppskrafter kunna i regel utan skada för hälsan utstå det treåriga cellstraffet. Särskilt bland brottslingar finnes emellertid, som naturligt är, en avsevärd del, som äro andligen och kroppsligen under medelnivån, och för vilkas hälsa cellstraffet därför ej sällan medför men. Dessa bliva redan enligt nuvarande praxis utgallrade, till största delen under det första cellåret.

Ett längre tids cellstraff kan emellertid för fångar med i det hela normala själs- och kroppskrafter medföra, om icke men för hälsan, så dock ett kroppsligt försvagande och andlig slöhet, större eller mindre alltefter fångarnas motståndskraft. Visserligen torde det långa cellstraffet, sådant det numera är anordnat, med yrkesarbete, ofta i särskild arbetscell, kommande och gående av arbetsledare och fängelsestjänstemän, med vistelse i fria luften under viss tid, och, i allt större utsträckning, gymnastik, i ovannämnda avseende medföra betydligt mindre nackdelar än förr, men uteslutna kunna de ej anses vara. De små cellutrymmena samt den begränsade tillgången på luft och ljus spela därvid alltså en betydande roll.

Härvid torde böra bemärkas, att flertalet av rikets fängelser uppfördes på en tid, då högsta celltiden för straffångar utgjorde två år med avdrag av en fjärdedel från den del av ådömda strafftiden, som översköt tre månader. Högsta celltiden var således i verkligheten allenast aderton månader tre veckor. Cellerna gjordes därför i allmänhet mindre än lämpligt är för ensamfångars förvar under hela tre år, en förvaringstid, som efter 1892 och 1906 års verkställighetsbestämmelser inträffar i avsevärt antal fall. I själva verket avpassades fängelsecellerna mestadels efter den korta tid, fångarna i det övervägande antalet fall där skulle komma att kvarhållas såsom rannsaknings- och bötesfångar eller fängelse- och straffarbetsfångar dömda till några få månader. Luftutrymmet i fängelsernas till förvaring av en-rumsfångar avsedda celler utgjorde omkring tiden för sistnämnda lags trädande i kraft 15 kubikmeter i 208 celler, från 15 till 18 kubikmeter i 1,119 celler, från 18 till 22 kubikmeter i 792 celler, från 22 till 26 kubikmeter i 203 celler och mer än 26 kubikmeter i 114 celler. Under följande tid hava, delvis i utbyte mot andra fängelser, som nedlagts, tillkommit en del nya anstalter, där luftutrymmet utgör 19.5 kubikmeter eller något mer i 198 celler, från 22.5 till 25.35 kubikmeter i 204 celler samt från 26.25 till 28.12 ku-

bikmeter i likaledes 204 celler, vartill kommer ett antal större så kallade arbetsceller.

Det ovan sagda leder till, att en förkortning av den reguliära tiden för enrumsstraffet bör i individuella fall få vidtagas ej blott med hänsyn till av enrumsstraffet förorsakat men å hälsan eller fara för sådant men, utan även på grund av kroppsligt försvagande och andlig slöhet, som här rör av enrumsstraffet, men icke kan anses innebära men eller fara för men å hälsan. Därest så sker, kan givetvis cellstraffets maximum sättas betydligt högre än eljes vore rådligt.

Att till stöd för behovet av en sådan utsträckt individualisering framlägga någon på statistiska fakta grundad utredning faller sig givetvis svårt.

På förfrågan, som fångvårdsstyrelsen i slutet av år 1913 riktade till direktörerna vid samtliga central- och straffängelser, i vilka de på längre tid dömda cellfångarna förvaras, meddelades emellertid till styrelsen, att på grund av cellstraffets inverkan kunde vara önskvärt, att av de i mitten av december 1913 i nämnda anstalter befintliga cellfångar 72 män och 21 kvinnor bleve överflyttade i gemenskap.

De sakkunniga hava hos direktörerna för central- och straffängelserna samt där anställda läkare och präster gjort förfrågan, huruvida de ansåge, att för äldre fångar (fångar, som vid straffets början fyllt tjugu år) den nu stadgade högsta celltiden, tre år, borde bibehållas eller avkortas.

Svaren visa, att meningarna härom äro delade. De flesta anse, att tre års celltid bör bibehållas. Fångarna tålde i regel en cellvistelse i tre år utan synbar olägenhet. Det erinras allmänt, att cellstraffet numera ej medför samma skarpa isolering som förr. Genom att yrkesarbeten införts, vilka kräva samtal med arbetsledare, arbetsmaterials och verktygs inlämnande m. m., vore cellfången i ganska livlig förbindelse med sin omgivning. Men många betona samtidigt, att det bör tilldelas fångvårdsmyndigheterna befogenhet att i undantagsfall av individuella skäl förkorta cellstraffet i vidsträcktare omfattning än för närvarande kan ske. Särskilt påpekas, att celltiden ofta utsträcket olämpligt långt för sådana återfallsförbrytare, vilka återkomma efter en mycket kort vistelse i friheten.

De, som tala för en nedsättning av cellstraffets maximum, förorda en maximitid av två år. De anföra som skäl härför gjorda iakttagelser om det längre cellstraffets försvagande och förslöande inverkan, men framhåva, att, även då det gäller en längre cellvistelse, motståndskraften är mycket olika hos olika fångar.

På alla håll betonas gemensamhetsstraffets faror och nödvändigheten att genom lämpliga åtgärder söka förebygga desamma.

Det torde ock varit farhågorna för gemensamhetsstraffets dåliga verkningar, som gjorde sig gällande, då år 1880 frågan väcktes om förlängning av tiden för enrumsstraffet. Dessa farhågor hade förvisso sin goda grund. Vid nämnda tid var, i följd av straffens i allmänhet större utsträckning till tiden, gemensamhetsfångarnas antal mycket stort. Antalet sådana fångar utgjorde exempelvis vid slutet av år 1879 icke mindre än 1,738, varav 470 livstidsfångar. Blott för en mindre del av dessa fanns vid nämnda tid möjlighet till deras särskiljande nattetid. De stora fångskarorna levde mer eller mindre fritt tillsammans, intogo måltiderna och tillbringade fristunderna i stora gemensamma lag, utan möjlighet till sträng kontroll. Då härtill kom, att anordningarna för fångarnas sysselsättande med arbete ännu icke vunnit önskvärd utveckling och att de talrika fångarna måste fördelas på ett fåtal straffanstalter, är det väl förklarligt, att gemensamhetsstraffet visade olägenheter av så betänklig art, att man ej såg annan utväg till dessas undvikande än att utsträcka enrumstiden.

Då antalet gemensamhetsfångar numera nedgått så starkt, att dessa, fränsett de i hospitalsavdelningarna intagna, för närvarande utgöra allenast 170, samt, även om detta antal ökas, möjlighet finnes att särskilja dem nattetid ävensom att bereda dem full sysselsättning, kunde det synas, som om en nedsättning av cellstraffets maximum åtminstone till det före år 1892 gällande kunde utan fara företagas. Straffets skärpa skulle visserligen därigenom minskas, men knappast så mycket, att det kunde anses såsom ett avgörande skäl mot nedsättningen.

De sakkunniga hava likväl ansett sig böra gå en annan väg. Som ovan framhållits, torde en reform av gemensamhetsstraffet, som avlägsnar åtminstone de betänkligaste av de nackdelar, som nu vidlåda detsamma,

vara en förutsättning för en inskränkning av enrumsstraffet. En sådan reform måste i viss mån bliva ett experiment, vars lyckliga utgång beror av omständigheter, vilka ej kunna med visshet förutses. Det har därför syntts de sakkunniga lämpligare att, i stället för att företaga en nedsättning av enrumsstraffet över lag, föreskriva en sådan nedsättning av individuella skäl för vissa undantagsfall, av vilka de mindre trängande tillika gjorts beroende såväl därav att viss tid förflutit från straffets början som därav att fångens hållande till straff i gemensamhet kan äga rum utan väsentliga olägenheter. Därigenom beredes möjlighet för fängsvårdsmyndigheterna till en varsam utökning av gemensamhetsfångarnas antal, alltefter som de gjorda erfarenheterna därtill föranleda.

De sakkunniga anse för övrigt betänkligheterna mot det treåriga cellstraffet avsevärt minskade därigenom att de sakkunniga föreslå betydande modifikationer i den med enrumsstraffet förbundna isoleringen.

En utjämning av de skarpa motsatserna mellan enrumsstraff och gemensamhetsstraff synes nämligen böra äga rum.

De olägenheter, det längre enrumsstraffet kan medföra, böra, i den mån det är förenligt med straffets skärpa, förminskas, ej blott genom cellanordningar, som bereda ökat utrymme, ljus och luft, utan även genom en lättnad i isoleringen, såvida därigenom ej äventyras de goda resultaten av fängsvårdstjänstemännens påverkan och avskildheten från medfångarna. Gemensamhetens faror åter böra undvikas genom att den isolering, som redan nu äger rum nattetid, vid behov utsträcker, med bibehållande i huvudsak av de egenskaper hos gemensamhetsstraffet, som gör detta till en för fången naturligare och därför i och för sig sundare tillvarelseform.

Till belysande av det antal straffångar, för vilket en nedsättning av tiden för enrumsstraffet skulle vara av betydelse, meddelas efterföljande tabell.

Tidslängden av de straff, som blivit ådömda de under tioårsperioden 1904—1913 till straffanstalterna nykomna straffarbetsfångarna, utgjorde:

År	1904		1905		1906		1907		1908		1909		1910		1911		1912		1913	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
från o. m. 2 t. o. m. 12 mån. . .	1,240	125	1,461	125	1,459	154	1,285	110	1,347	140	1,302	134	1,285	111	1,273	114	1,394	135	1,501	135
från 1 år t. o. m. 2 år	183	30	191	24	180	15	192	21	185	23	159	16	183	22	172	18	154	11	171	24
från 2 år t. o. m. 3 år	84	22	71	14	83	15	81	5	67	1	63	8	78	2	71	4	63	4	69	3
över 3 år	63	11	49	7	75	7	63	9	84	9	51	5	59	6	68	5	65	6	72	5
på livstiden . . .	2	—	3	1	—	—	7	—	3	—	3	1	5	1	—	—	3	—	—	—
Summa	1,572	188	1,772	173	1,798	191	1,628	145	1,686	173	1,578	164	1,610	142	1,584	141	1,679	156	1,813	167

Fängelsestraffet har hittills i dess helhet avtjänats i enrum. Såvida icke sammanläggning av flera straff verkar förlängning, utgör ju fängelsestraffets längsta tid två år. Fängelsestraff över tre år äro därför mycket sällsynta.

Emellertid måste medgivas, att väsentligen enahanda förhållanden, som föranleda enrumsstraffets utbytande mot gemensamhetsstraff vid straffarbete, vare sig före eller efter de tre åren, även vid fängelse kunna göra sig gällande.

Visserligen må beaktas, att de företrädesrättigheter, fängelsefångarna åtnjuta, då de icke enbart avtjäna förvandlingsstraff för böter, göra enrumsstraffet mildare, där fången har medel att utnyttja dessa rättigheter. Men de flesta fängelsefångar lära icke vara i tillfälle att förskaffa sig bättre föda eller större bekvämlighet, än fångvården består, lika för fängelsefångar och straffarbetsfångar. Ej heller kan flertalet bereda sig annat arbete, än det fångvården tillhandahåller. På grund härav synes enrumsstraffet böra vid fängelse begränsas efter samma regler som vid straffarbete.

Gemensamhetsstraff bör emellertid kunna inträda även i fråga om sådana urbota fängelsefångar, som kunna bereda sig de medgivna förmånerna. Även i gemensamheten kunna dessa fångar i allmänhet åtnjuta ifrågavarande företrädesrättigheter. Dock kan det icke tillåtas dem att i gemensamheten själva förskaffa sig vad arbete, de vilja och förmå. Ovan har påvisats, hurusom det ej lämpligen låter sig göra att i en och samma anstalt låta

fängelsefångar i gemensamhet syssla med de mest olika göromål. En följd av gemensamhetsstraffets användning även för fängelsefångar blir således, att de efter överflyttning från enrum måste avstå från rätten att själva välja arbete. Enligt de sakkunnigas förslag skall emellertid av skäl, som nedan beröras, fånge efter utgången av de tre åren icke mot sin önskan hållas till straff i gemensamhet, där ej fångvårdsstyrelsen finner synnerliga skäl därtill föreligga. Överflyttning före de tre årens utgång skall åter ske endast i vissa undantagsfall. Den nackdel i fråga om arbetsvalet, som måste vara förknippad med överflyttningen i gemensamhet, kan fången således i regel undgå.

Under dessa förutsättningar synas icke några befogade anmärkningar kunna riktas mot förslaget att använda gemensamhetsstraff även för urbota fängelsefångar, om strafftidens längd eller andra särskilda förhållanden påkalla det.

Att överflyttning av fängelsefångar i gemensamhet efter avtjänade tre års enrumsstraff icke kommer att äga rum annat än i sällsynta undantagsfall, framgår av efterföljande tabell, utvisande tidslängden av de straff, som ådömts de under nedannämnda år nykomna urbota fängelsefångarna.

Å r	1909	1910	1911	1912	1913
från 1 till och med 6 månader	993	1,103	893	943	939
” 6 ” ” ” 12 ”	18	39	26	33	39
utöver 1 år	1	5	4	8	8
Summa	1,012	1,147	923	984	986

*Särskilda
bestämmel-
ser för unga
fångar.*

Såsom ovan framhävts, böra *unga fångar*, varmed i förslaget avses de, vilka vid straffets början ej fyllt tjugu år, i regel erhålla en i vissa avseenden olika behandling än de äldre. De möjligheter till kroppslig utveckling och andlig bildbarhet, deras ungdom erbjuder, bör under fängelsetiden tillvaratagas, så långt ske kan.

Enrumsstraffet för de unga brottslingarna bör därför ej göras längre, än att möjlighet beredes till sådan strafftillämpning, som kräves för ett

verksammare utbildningssystem än det, som låter sig genomföra inom enrumsstraffets ram.

Visserligen kan man utgå därifrån, att de flesta unga förbrytare, vilka icke förövat svårare brott och icke gjort sig skyldiga till återfall, antingen intagas i allmän uppfostringsanstalt eller bötfallas eller erhålla villkorlig dom. Såsom nedanstående tabell utvisar, återstår dock ett icke obetydligt antal unga förbrytare, som hava att undergå straffarbete. Därtill kommer ett mindre antal unga fängelsefångar. Till alla dessa bör tagas den hänsyn, som deras ålder och utvecklingsmöjligheter påkalla.

Antalet till straffarbete dömda fångar i åldern från femton till tjugu år fyllde utgjorde nedannämnda år:

Å r	Under året insatta						Vid årets slut kvarvarande					
	1911		1912		1913		1911		1912		1913	
	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.	m.	kv.
15—17 år	48	4	71	9	84	5	25	1	29	4	35	2
18—19 år	113	12	112	8	107	9	56	9	54	4	57	2
20 år	67	7	68	11	57	9	22	1	42	3	25	4
Summa	228	23	251	28	248	23	103	11	125	11	117	8

Såsom i redogörelsen för den tyska lagstiftningen anförts, får därstädes enrumsstraffet icke utsträckas över tre månader för den, som är yngre än aderton år, såvida icke överordnad myndighet medger undantag.

Att nedsätta enrumstiden för de unga till allenast tre månader, synes icke av erfarenheten påkallat. För flertalet torde, då åldersgränsen sättes så högt som ännu ej fyllda tjugu år, en tid av ett år, tillbringad i ensamhet inom cellen, icke anses hämmande för deras utveckling, men däremot genom straffets skärpa och den unges tvingande till eftertanke verka gagnande.

För undantagsfallen bör under enahanda förutsättningar som ifråga om de äldre fångarna enrumsstraffet upphöra tidigare, i regel dock först efter fyra månader från straffets början.

Enrumsstraffets allmänna karaktär framgår redan av dess namn. Den därmed förbundna isoleringen kan dock ordnas betydligt olika.

Då cellstraffet först infördes, iaktogs fångens avstängande från beröring med andra än fängelsefunktionärerna med yttersta stränghet. När systemet i mitten av 1800-talet hit överflyttades, medföljde de i enlighet med nämnda stränga uppfattning utbildade anordningarna: celler med små fönster, enuans promenadgårdar, ansiktsmasker, vilka skulle påsättas, så snart fången lämnade cellen, samt cellskåp, i vilka fångarna avskildes vid undervisning och kyrkogång.

Häriifrån har icke i praxis gjorts annan avvikelse än att numera cellerna börjat förse med större fönster och att begagnande av ansiktsmask är frivilligt från fångarnas sida. Man har icke ansett sig berättigad frågå de stängda promenadgårdarna, där fångarna få gå i »enrum» även där. Likaså har man alltså sökt förhindra, att enrumsfångarna få se varandra, då de av någon anledning föras utom cellen.

Vid det *kortare* enrumsstraffet torde ock fortfarande böra iakttagas, att enrumsfånge städse skall hållas fullständigt isolerad från andra fångar.

Han skall således dag och natt hållas innesluten i sin cell med undantag allenast för de tillfällen, då särskilda omständigheter påkalla hans utförande ur cellen vare sig för det mera regelbundet återkommande bevisandet av gudstjänst, deltagandet i skolundervisning och gymnastik samt rörelsen i fria luften eller för tillfälliga sammanträffanden med besökande, inställande till förhör, med mera dylikt. Vid dessa tillfällen bör tillses, att fången icke får tillfälle att se andra fångar eller att med dem träda i förbindelse. Promenader och gymnastik böra således äga rum i avstängd så kallad cellgård, där fången är ensam såsom i cellen.

Det torde dock icke vara erforderligt eller ens lämpligt, att i lagen närmare angives, på vad sätt fångens isolering utom cellen skall gentemot andra fångar genomföras.

*Modifikation-
er av en-
rumsstraf-
fet.*

Vad det *längre* enrumsstraffet beträffar, synas däremot, såsom förut erinrats, de olägenheter, detsamma kan medföra, böra förminsas bland annat genom efter viss tid inträdande modifikationer i den stränga isoleringen.

Flerstädes i utlandet har man ock funnit med enrumsstraffets uppgift förenligt att lätta på de stränga anordningarna, allteftersom förhållandena gjort sådant önskvärt.

I detta hänseende kan exempelvis erinras om den i översikten över den utländska lagstiftningen vid behandlingen av det preussiska fängelse-systemet omnämnda bestämmelsen, att såsom enrumssstraff gäller, om fången dag och natt hålles i sin cell och i denna sysselsättes, även om hans rörelse i det fria icke sker i ensamgård samt om i kyrka och skola en avstängning i täckta cellskåp icke äger rum.

Det torde lätt inses, att med stadganden sådana som de för Preussen gällande fångens motion i fria luften kan bliva för hälsan mera välgörande, än då den sker inom en liten kringmurad eller avplankad gård av något tiotal meters längd. Likaså verkar avstängandet i cellskåp under besök i kyrka och skola i viss mån hinderligt i fråga om högtidlighet i den förra samt livaktighet i den senare. Önskligt kan ock vara att bereda enrumsfångarna den kraftigare och mer rationella gymnastik, som förutsätter samvaro mellan flera i särskilt anordnade lokaler eller i det fria.

En ytterligare modifikation av enrumssstraffet kan beredas genom att låta fången hava cellens dörr öppen, helt eller på glänt. Det må tillika kunna tillåtas fången, vare sig han får hava celldörren öppen eller ej, att utom cellen, men inom straffanstalten uträtta ärenden, vilka sammanhånga med hans arbete.

Givetvis verkar denna lättnad i avstängdheten i många fall upplivande och kan således lämpligen användas till förebyggande av en eljest motsedd ofördelaktig inverkan av enrumsvistelsen. Men ej blott hänsyn till fångens vård i egentlig mening, utan även lättnad i arbetsledningen, större möjlighet att övervaka fliten under arbetet, med mera, kan göra det lämpligt att vidtaga modifikationer av nu ifrågavarande slag.

De modifikationer, varom ovan nämnts, böra icke få inträda, innan fången i tillräcklig tid lärt känna enrumssstraffet i all dess stränghet samt fängelsens tjänstemän hunnit bilda sig en övertygelse om förutsättningarna hos fången för ett rätt tillgodonjutande av ifrågavarande eftergifter. Kan det antagas, att fången skulle missbruka desamma till störande av säkerheten eller ordningen inom straffanstalten, eller kan från hans sida befaras skadlig inverkan å medfångar, böra omförmälda modifikationer icke i avseende å honom tillämpas. Lämpligen torde eftergifterna ej få inträda förrän efter förloppet av en tredjedel av den tid, det längsta enrumssstraffet

omfattar. Straffanstaltens styresman torde i första hand få avgöra, om hinder bör möta för viss fånge att åtnjuta eftergifterna.

6 §.
Gemensam-
hetsstraffets
anord-
nande.

Beträffande gemensamhetsstraffet har, på sätt förut påpekats, icke några som helst bestämmelser varit givna genom lag. Innebörden av straffet har fastslagits genom den historiska utvecklingen. Först på sista tiden har av Kungl. Maj:t, genom bestämmelse i fångvårdens instruktion, anvisning lämnats, att lagen om straffarbets och fängelsestraffs verkställande i enrum skall gälla i tillämpliga delar även för straff i gemensamhet. Härigenom är dock icke angivet, i vad mån gemensamhetsstraffet skall skilja sig från enrumsstraffet. Benämningen i och för sig giver närmast vid handen, att ensamhetsavstängning icke kunde gentemot gemensamhetsfånge användas. Emellertid har sedan lång tid, enligt vad av den lämnade redogörelsen rörande vårt eget lands och utlandets fängelseförhållanden inhämtas, fångens avskiljande från andra fångar under den nattliga vilan ansetts icke endast förenlig med gemensamhetsstraffets begrepp, utan för denna straffarts tillrädlighet av yttersta betydelse.

I den nya lagen torde ock böra fastslås, att fånge, som undergår straff i gemensamhet, skall under sovtid städse hållas avstängd från andra fångar.

Vidare torde till förebyggande av skadlig inverkan fångarna emellan böra i lagen föreskrivas gemensamhetsfångarnas fördelning i grupper och andra lämpliga åtgärders vidtagande till de sämre elementens avskiljande. Härvid böra dock, såsom förut erinrats, icke träffas sådana anordningar, att därigenom upphävas de egenskaper hos gemensamhetsstraffet, som gör detta till en för fången naturligare och därför i och för sig sundare tillvarelsform. Hinder bör emellertid icke möta att, då verkliga skäl påkalla det, låta gemensamhetsfånge vistas i ensamhet även under annan tid än sovtid, såvida han dock under den huvudsakliga delen av dagen, under arbetstiden, åtnjuter frihet från sådan ensamhet. Sålunda må exempelvis, där det av särskilda skäl synes angeläget att under fritid och måltider samtal och annan förbindelse mellan viss fånge och de andra fångarna förhindras samt detta icke kan uppnås genom vanlig tillsyn, fången kunna åläggas intaga sina mål och tillbringa sin lediga tid i cellen. Härigenom åstadkommes i själva verket en mellanform mellan enrumsstraff, såsom det ovan beskrivits,

och vanligt gemensamhetsstraff. Det må här påpekas såsom ett önskemål, att jämväl gemensamhetsfångarna beredas bostad i vanliga enrumsceller i stället för de nu brukliga trånga så kallade nattcellerna med sekundär dager.

Gemensamhetsvistelsen kan äga rum under skilda former. Genom fångarnas placering med tillräckliga mellanrum förhindras intimare förbindelse dem emellan och underlättas övervakningen. Där i särskilda fall så finnes nödigt, beredes fången en genom skärmar eller annorledes mer eller mindre avskild arbetsplats. Fången kan även sättas i arbete tillsammans med en eller två pålitliga fångar, som hava i uppdrag att vaka över honom, på samma gång som fångelsets tjänstemän hålla dem samtliga under oavslätlig tillsyn. Särskilt låter dylikt avskiljande sig genomföra vid de större straffanstalter, där så kallade arbetsceller, dubbelt större eller mer än vanliga celler, finnas inrättade för arbetsdriften. Om dörrarna till dylika celler eller små arbetssalar hållas öppna och vakten patrullerar utanför desamma, lär något men av två eller tre utvalda fångars samvaro därinom icke vara att befara. Även under arbete i fria luften böra gemensamhetsfångarna hållas sysselsatta på nöjaktigt avstånd från varandra, om sådant av individuella förhållanden erfordras.

Den av riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ifrågasatta ökade användningen av straffångar i friluftsarbete hava de sakkunniga ansett lämplig och sökt befordra genom en i lagförslaget intagen bestämmelse, avseende att gemensamhetsfånge må kunna sysselsättas i fria luften och detta icke endast inom fångvårdsanstaltens slutna område, utan jämväl utanför murar och stängsel. Förutsättningen är, att fången i den relativa frihet, som sålunda tillståndes honom, hindras att träda i förbindelse med utomstående.

Genom den föreslagna nedsättningen av enrumstidens längd i en del undantagsfall möjliggöres att i enlighet med dessa bestämmelser i ganska stor utsträckning använda fångar i lämpligt friluftsarbete.

Friluftsarbetet såsom övergångsform till friheten har i föreliggande förslag vunnit beaktande genom bestämmelsen, att gemensamhetsfånge, som under längre tid sysselsatts med arbete huvudsakligen inomhus, skall, där så lämpligen kan ske, någon tid före frigivningen helt eller delvis hållas till arbete utomhus.

7 §.
Förläng-
ning av en-
rumsstraffet
i undantags-
fall.

Då ett år av straffet förflutit för de unga och tre år för de äldre, skulle alltså i regel gemensamhetsstraffet begynna. Det kan dock förekomma, att en fånge, exempelvis en person av högre bildningsgrad eller någon, som eljest finner hårt eller för framtiden av viss våda att bliva känd av medfångar, själv önskar undgå att överflyttas till gemensamhet. Det har syntes de sakkunniga, att en sådan önskan bör villfaras, där ej synnerliga skäl tala däremot.

Från stadgandet torde icke undantag behöva i lagen göras i fråga om de fångar, som vid straffets början ej fyllt tjugu år. Visserligen kan för en sådan fånges uppfostran och utbildning i övrigt vara angeläget, att han även mot sin önskan kan överflyttas i gemensamhet, men synnerliga skäl för överflyttning måste under sådana omständigheter anses föreligga, och fången är följaktligen i dylikt fall pliktig att underkasta sig flyttning.

Likasa föreligga givetvis synnerliga skäl att även mot fångens önskan hålla honom till straff i gemensamhet, om han utan skäl, som kunna av fängvårdsstyrelsen godkännas, på grund av ifrågavarande stadgande åstadkommit överflyttning från gemensamhet till enrum och därefter åter från enrum till gemensamhet, men sedermera ånyo vill återgå till enrum.

Fängvårdsstyrelsen bör även kunna, oberoende av fångens önsknin-
gar, hålla honom till straff i enrum i vissa fall, då på grund av fångens egen beskaffenhet hans hållande till straff i gemensamhet medför vissa svårare olägenheter, som icke kunna genom vidtagande av lämpliga anordningar undanröjas.

De sakkunniga hava därför föreslagit, att fånge, vars hållande till straff i gemensamhet är förenat med fara för ordningen eller säkerheten inom straffanstalten, skall kunna — givetvis under förutsättning att de i 9 § första stycket omförmälda hälsoskäl ej lägga hinder i vägen — hållas till straff i enrum, jämväl efter det ett, respektive tre år förflutit från straffets början. Liknande bestämmelse finnes redan nu i nådiga instruktionen för fängvårdsstyrelsen och fängvårdsstaten 51 §. Dess rätta plats torde emellertid vara i verkställighetslagen.

Ifråga om de unga hava de sakkunniga ansett sig böra gå ännu ett steg i fråga om möjligheten att hålla dem till straff i enrum utöver maximumtiden. Även bland de unga fångarna förekomma givetvis en del fall

av svårartad beskaffenhet, där bildbarheten är liten och faran för att fången skall å medfångarna inverka skadligt är stor. Att för sådana fall möjliggöra enrumsstraffets förlängning utöver ett år synes i hög grad påkallat, särskilt då det gäller fångar, vilka komma nära den åldersgräns, som skulle för dem medfört treårigt cellstraff. En förlängning utöver cellstraffets nuvarande maximum torde dock på sistnämnda grund ej böra tillåtas.

Enligt de sakkunnigas förslag skall fångvårdsstyrelsen fatta beslut om fånges hållande till straff i enrum utöver maximitiden på grund av fara i ovannämnda avseenden. Fångvårdsstyrelsen måste alltså av straffanstalternas styresmän hållas underkunnig om de fall, då sådant beslut synes påkallat. Likaså bör i varje fall, då fånge på egen begäran hålles till straff i enrum utöver maximitiden, fångvårdsstyrelsen därom underättas, oaktat något fångvårdsstyrelsens beslut i ärendet är erforderligt endast för den händelse, att fångvårdsstyrelsen anser fångens önskan ej böra villfaras. Denna styresmännens skyldighet att underrätta fångvårdsstyrelsen torde böra regleras genom administrativa föreskrifter.

Ett snabbt handlande kan befinnas erforderligt, då det gäller att till straff i enrum återföra en gemensamhetsfånge, vars fortsatta hållande till straff i gemensamhet visat sig förenat med fara av ovan angiven art. Styresmannen för straffanstalten har därför enligt de sakkunnigas förslag tillagts befogenhet att provisoriskt fatta beslut, där sådan fara föreligger.

I ändamål att vinna en betryggande kontroll däröver att fånge, vars hållande till straff i gemensamhet ansetts förenat med fara i ovan angivna avseenden, ej hålles till straff i enrum längre än lämpligt eller nödigt är, har i fråga om sådan fånge föreskrivits en prövning av denna fråga minst en gång var sjätte månad.

Såsom förut erinrats, bör enligt de sakkunnigas mening enrumsstraffet under vissa förutsättningar i undantagsfall avbrytas före utgången av den tid, som för enrumsstraffet är stadgad som den regulära. Avbrottet bör fortfara så länge, som dessa förutsättningar kvarstå.

8 §.
*Förkortning
av enrums-
straffet i
undantags-
fall.*

Härmed avses främst att förebygga, att enrumsstraffet medför fara för men å fångens hälsa. Givet är, att strafftillämpningen i allmänhet bör ske på ett sätt, som, inom straffets ram, i största möjliga utsträckning

tillgodoser vidmakthållandet av fångens andliga och kroppsliga hälsa. Detta har beaktats i en längre fram i förslaget intagen allmän föreskrift. Med hänsyn till de ofördelaktiga verkningar, som särskilt enrumsstraffet, enligt vad erfarenheten visat, kan medföra i avseende å hälsan, har emellertid ansetts nödvändigt att genom en särskild ovillkorlig bestämmelse förebygga att denna straffform tillämpas, om men för fångens andliga eller kroppsliga hälsa därav inträder eller uppenbarligen kan befaras.

Såsom nödvändig förutsättning härför bör ingalunda krävas, att redan en så kallad cellpsykos iakttagits eller eljest en begynnande sinnessjukdom konstaterats. En dylik fordran kunde föranleda, att åtgärden vidtoges för sent. Ej heller bör med överflyttningen anstå, till dess fången finnes lidande av utbildad tuberkulos eller dylikt. Men grundade skäl måste föreligga för ett antagande, att fångens fortsatta kvarhållande i enrum skall medföra uppkomsten av men för fångens hälsa. Fängelseläkaren måste därför åt enrumsfångarna ägna sin oavlåtliga uppmärksamhet. Den redogörelse, som förut i detta betänkande lämnats över iakttagna fall särskilt av sinnessjukdom inom de svenska fångvårdsanstalterna, ådagalägga med tillräcklig tydlighet, att vaksamhet härutinnan är av nöden.

Huvudreglerna om längden av enrumsstraffet böra emellertid göras mjukare, än som möjliggöres enbart genom hälsobestämmelser av ovan angiven art. Där måste, även då fara för men å hälsan icke föreligger, finnas en viss tänjbarhet med hänsyn till det skiftande människomaterial, som göres till föremål för straffet. Möjlighet till en individuell behandling bör inom vissa gränser beredas genom rätt att utbyta enrumsstraffet mot gemensamhetsstraff.

Enrumsstraffet får dock icke avbrytas allenast av den anledningen, att fånge känner det med enrumsstraffet förenade strafflidandet intensivare än fangar i allmänhet. Enrumsstraffet kan helt visst kännas avsevärt olika för olika individer, beroende på deras lynne, förutvarande samhällsställning, yrke, med mera. Men avsteg från den formella likheten inför lagen kan, åtminstone för närvarande, icke på sådan grund få äga rum, och därför bör icke vid straffets verkställande fästas något bestämmande avseende vid den högre grad av lidande, som frihetsstraffet medför för vissa fångar, där ej med lidandet äro förenade följder, som motverka, vad samhället vill

i övrigt med straffet ernå. Från denna synpunkt måste, såsom ovan erinrats, avvikelser från enrumsstraffet tillåtas på grund av fara för men å hälsan. Även utan att sådan fara föreligger, kan emellertid hos fången hava alstrats en lynnesdepression så stark, att den gör fångens behandling efter vanliga regler oändamålsenlig. Enrumsstraffet kan då vara för honom uppenbarligen olämpligt och bör avbrytas, där ej detta är förenat med väsentlig olägenhet.

Jämväl andra anledningar till sådan olämplighet kunna föreligga.

En längre tids cellvistelse medför, såsom ovan påpekats, för fångar med svagare motståndskraft ej sällan ett avsevärt kroppsligt försvagande. Då de flesta fångarna tillhöra samhällslager, som i friheten måste utföra sitt arbete under omständigheter, vilka kräva oförsvagade kroppskrafter, synes den straffade åtminstone ej böra utsändas från fängelset i detta avseende sämre utrustad än då han intogs. Exempelvis kan omnämnas, hurusom det uppgivits, att fångar, som under nuvarande förhållanden utföris ur cellen på grund av dess hälsoskadliga verkan och satts i trädgårdsarbete, varit så försvagade att de icke ens förmått utan svårighet lyfta de fyllda vattenkannorna.

Ett faktum är även, att vissa individer, överlämnade åt sig själva, såsom i cellen är händelsen, hemfalla åt en sexuell last i en grad, som kan verka förslappande på kropp och själ. I gemensamheten kan sådant lättare förebyggas.

För enrumsstraffets avbrytande erfordras enligt de sakkunnigas förslag, i överensstämmelse med vad ovan anförts, att på grund av individuella omständigheter straff i enrum är för fången i nu anmärkta eller liknande avseenden uppenbarligen olämpligt.

Hållande till straff i gemensamhet av andra grunder än tvingande hälsoskäl bör emellertid icke få ske, om väsentlig olägenhet är härmed förenad. Som exempel på sådan olägenhet har i lagen nämnts fall, då fångens personliga egenskaper innebära fara för ordningen eller säkerheten inom fängelset eller för skadlig verkan å andra fångar samt denna fara endast kan förebyggas genom åtgärder, som i och för sig måste betraktas såsom väsentliga olägenheter.

Fången skall vidare hava hållits till straff i enrum så lång tid,

att straffet med tillräcklig skärpa gjort sig kännbart samt enrumsstraffets goda inverkan på fången hunnit utnyttjas. Ovan har framhållits, hurusom de modifikationer i enrumsstraffet, som i vissa avseenden kunde finnas lämpliga, icke borde få inträda, förrän fången i enrum avtjänat så lång tid, som motsvarar en tredjedel av längsta enrumstiden. Samma bestämmelse bör gälla för enrumsstraffets utbytande mot gemensamhetsstraff av annan anledning än fara för men å hälsan. I enlighet härmed bör således förutsättas att, fånge, som tillhör ungdomsgruppen och följaktligen vid straffets början icke fyllt tjugu år, skall hava av strafftiden avtjänat minst fyra månader samt annan fånge minst ett år.

Avgörandet, huruvida sådana omständigheter föreligga, att fången skall i enlighet med ovan berörda bestämmelser hållas till straff i gemensamhet, synes böra överlämnas åt fängvårdsstyrelsen för ernående av likformighet vid bestämmelsernas tillämpning. Därigenom minskas även i viss mån de obehag för straffanstalternas direktörer och läkare, varom fängvårdsstyrelsen talat i sitt den 24 april 1889 avgivna utlåtande. I förekommande fall bör fängelsets föreståndare till styrelsen ingå med framställning. Styresmanen bör inhämta yttranden ej endast av läkaren, utan även av övriga ledande tjänstemän vid anstalten, vilka tillhöra dess så kallade församlingsråd, samt vid framställningen bifoga dessa yttranden. Härigenom torde på möjligast bästa sätt varda sörjt för, att verkliga skäl ligga till grund för fångens hållande till straff i gemensamhet i andra fall, än lagen som regel förutsätter. Anvisning härom torde dock icke erfordras i lagen. På nu nämnda sätt bör förfaras jämväl, då fråga är om fångens återflyttande från straff i gemensamhet till straff i enrum.

Givetvis föranleda ovanberörda bestämmelser, att överflyttning till gemensamhet kommer till användning oftare i avseende å vissa kategorier av fångar än å andra. I avseende å kvinnliga fångar har fängvårdsstyrelsen, under förutsättning att längsta cellstraffet bibehålles vid tre år, ifrågasatt nedsättning i denna celltid, enär enligt fängvårdsstyrelsens mening kvinnans känsligare lynne och vekare organism, hennes större behov att meddela sig med andra o. s. v. i många fall komme enrumsstraffets hälsovådliga verkan att inträda tidigare och oftare än i fråga om mannen.

Likaså kan förmodas, att den, som nått högre ålder, har svårare att

utan ofördelaktiga verkningar undergå sådant straff än den, som är i sin fulla kraft. I den vid 1880 års riksdag väckta motionen om cellstraffets utsträckning till tre år föreslogs, att denna utsträckning icke skulle gälla fänge, som vore över femtio års ålder. Enligt dansk lag skall icke den, som fyllt sextio år, hållas i enrum. Anledning synes emellertid ej föreligga att träffa särskilda bestämmelser för fångar av denna högre ålder, då den nödiga hänsynen till dem kan iakttagas vid tillämpning av bestämmelsen om enrumsstraffets avbrytande av ovan angivna skäl.

I fängvårdsstyrelsens förslag till ändringar i verkställighetslagen har vidare framhållits önskvärdheten att förebygga, att en återfallsförbrytare, som tidigare genomgått ett eller flera enrumsstraff, skulle komma att inom nära liggande tid hållas till straff i enrum vida längre, än lagen avsett. I den mån straff i enrum under sådana förhållanden befinnes för återfallsförbrytaren uppenbarligen olämpligt, kan rättelse i den av fängvårdsstyrelsen önskade riktningen vinnas genom ovanberörda bestämmelser.

För samtliga nu nämnda kategorier av fångar motverkas dessutom de skadliga följderna av enrumsstraffet genom de modifikationer i detsamma, vilka skulle inträda efter viss tid.

Utom i fall, som ovan berörts, påkallas undantag från huvudregeln beträffande straffarbetes och fängelses avtjänande i enrum i ytterligare några avseenden.

Enligt nu gällande verkställighetslag får den tid, under vilken fången må hållas till straff i enrum, icke överstiga tre år, även om han, under det han avtjänar enrumsstraff, dömes till ytterligare straffarbete för en tid, som tillsammans med det förra straffet överstiger tre år.

Ett till sin innebörd liknande stadgande, avseende dock ej blott straffarbete, utan även fängelse och ej blott det fall, då det ytterligare ålagda straffet förekommit till verkställighet under avtjänandet av enrumsstraff, utan jämväl efteråt, blott det skett före frigivningen, hava de sakkunnige ansett böra införas i nya lagen. Bestämmelsen har därjämte givits en så vid avfattning, att därunder faller ej blott frågan om enrumsstraff eller gemensamhetsstraff, utan även andra verkställighetsåtgärder, som skola gestaltas annorlunda vid början än vid slutet av ett straff.

Ett annat undantag i nu gällande lag från huvudregeln om enrums-

9 §.
Verkställig-
het av fänge
ytterligare
ålagt straff-
arbete och
fängelse
samt av
straff, som
återstår för
villkorligt
frigiven.

straffets maximum, fast i motsatt riktning, var stadgandet, att, om från straffarbete villkorligt frigiven insattes i straffanstalt för att utstå återstoden av straffet, skulle i fråga om verkställigheten så förfaras som vore det nytt straff.

Detta stadgande har bibehållits, med tillämpning även å dem, som blivit från fängelsestraff villkorligt frigivna.

De sakkunniga hava därjämte funnit samna bestämmelse böra gälla för fångar, å vilka lagen om villkorlig frigivning icke är tillämplig, men vilka av nåd villkorligt erhålla förkortning av straffet.

10 §.
Verkställig-
het av
straffskärp-
ning.

Då reglerna för verkställighet av straffskärpning kunna avse allenast straffarbete och omedelbart ådömt fängelse, hava dessa regler anslutits till stadgandena rörande nämnda straffarters verkställighet. De överensstämma med nu gällande stadganden. Den i nu gällande lag givna bestämmelsen, att straffskärpning skall verkställas vid strafftidens början, är emellertid ej utan vidare tillämplig å det fall, då fänge ytterligare ålagt, med skärpning förbundet straffarbete eller fängelse skall ifråga om verkställigheten anses som sammanhängande med det straff, som fången redan undergår. De sakkunniga hava därför föreslagit ett fullständigande för detta fall.

11 §.
Fängelse
såsom för-
rändlings-
straff för
böter.

I det betänkande, som kommitterade för avgivande av förslag om skärpning av vissa frihetsstraff m. m. år 1902 avgåvo, har å sid. 35—37 redogjorts för frågan om böters avtjänande genom arbete. Håri framhålles, huru som för sådant ändamål bleve nödigt att vidtaga särskilda anordningar för tillhandahållande av arbeten på talrika platser inom riket och att på varje sådan plats, minst på ett ställe inom varje län, upprätta någon lämplig anstalt. Den ojämförligt största olägenheten skulle möta däri, att de böt-fällde måste sammanföras till arbete i gemensamhet med varandra, sålunda utsatta för de sämre elementens moraliskt nedbrytande inverkan. Under dessa förhållanden syntes vida lämpligare att låta böterna genom förvandlingsstraff avtjänas i enrum uti redan ordnade fängelseinrättningar.

Nu föreliggande uppgift innefattar icke avgivande av förslag rörande ny verkställighetsform för bötesstraff, då den böt-fällde saknar medel till

böternas gäldande. I uppgiften torde ingå allenast att tillse, huruvida det nu såsom förvandlingsstraff stadgade fängelsestraffet skall kunna på ett mera tillfredsställande sätt anordnas.

Antalet bötesfångar utgjorde åren 1909—1913 respektive 16,304; 14,543; 14,451; 14,932 och 15,486. Antalet bestraffningsdagar belöpte sig under samma år till 129,782; 118,392; 125,220; 119,689 och 131,718. Dessa dagar skulle uppenbarligen kunna giva ett betydande värdeutbyte, om de komme till nyttig användning mera än under nuvarande förhållanden låter sig göra. Såsom en blick å de nämnda siffrorna ådagalägger, utgör medeltalet dagar för de särskilda bötesfångarnas straff allenast 8 à 9. Att i cellen bereda bötesfångar ett verkligt arbete under denna korta tid är knappast möjligt: litet drevredning, uppfästning av knappar eller hyskor och hakar å pappark, rensning av ärtor eller kaffebönor är det, som huvudsakligen kan ifrågakomma. För de flesta torde denna föga ansträngande sysselsättning under ostörd ro i ett propert, fast enkelt rum förefalla som ett passande tidsfördriv under de få dagarnas stillasittande.

Emellertid har bristen på gemensamhetsfångar vid straffängelser och kronohäkten allmänt medfört nödvändigheten att anlita bötesfångar för uträttande av handräckningsgöromål, såsom renhållning, vedhuggning, med mera; och kan därvid icke alltid undvikas ett sammanförande av två eller flera bötesfångar för utförande av arbeten, som icke kunna besörjas av en ensam person. Ehuru ett dylikt tillvägagående icke torde överensstämma med vad gällande verkställighetslag avsett, har annan möjlighet icke funnits än att låta vid den sålunda hävdvunna praxis bero. Även den ökning av gemensamhetsfångar, som enligt de sakkunnigas förslag skulle inträda, torde endast delvis avhjälpa bristen på till sådana arbeten användbara fångar. Att åter lega fria personer för ifrågavarande sysslors bestridande skulle icke endast medföra betydande kostnader för statsverket, utan även föranleda främmandes införande i straffanstalterna till viss fara för ordning och säkerhet därinom.

Det synes på grund härav både önskvärt och lämpligt, att i lagen infördes ett stadgande, som bereder möjlighet att bruka bötesfångarna till handräckningsbestyr utom cellen. Men icke nog härmed. Om sålunda enrums-

principen i fråga om bötesfångarna måste brytas, uppställer sig självfallet det spørsmålet, huruvida icke bötesfångarnas sysselsättande i gemensamhet kan få sträcka sig än vidare.

Den omnämnda kommittén har skarpt uttalat sig mot tredskande bötesbetalares tvungna sammanvaro under avarbetandet av de ådömda bötesbeloppen. Ett sådant uttalande har fullt fog, då fråga är om dylika personers sammanförande under friare förhållanden än dem, som vid en fångvårdsanstalt skola upprätthållas. Men under en uppmärksam fängelsebevaknings ögon o'ch under utförandet av ett ansträngande arbete lär den ena bötesfången icke kunna utöva något menligt inflytande å en annan, i synnerhet som de förseelser, för vilka bötesfångarna undergå sina förvandlingsstraff, icke äro av den art, att de i och för sig känneteckna de straffade såsom fördärvade individer, från vilka en smitta till det onda kan antagas utgå. I de allra flesta fall torde den dömda icke i övriga bötesfångars krets vara utsatt för större smittofara än var som helst eljest, där utgallring icke sker av personer, begivna på dryckenskap eller hemfallna åt ett mindre stadgat levnadssätt.

Enligt förslaget skall dessutom genom fångarnas fördelning i grupper eller på annat lämpligt sätt och således även genom de sämre elementens avskiljande faran för skadlig inverkan fångarna emellan förebyggas.

Anledning torde således saknas att offra de möjligheter till bättre utnyttjande av bötesfångarnas arbetskraft, som ett medgivande att använda dem i samfällt arbete, även av annat slag än rena handräckningsgöromål, otvivelaktigt måste innebära.

Vid de flesta fängelser, där böter avtjänas, finnas smärre jordområden, till vilkas brukande bötesfångarna kunna användas, där icke andra fångar hellre böra givas denna sysselsättning. Målnings- och reparationsarbeten förekomma årligen vid anstalterna, och även härvid kunna dessa fångar biträda. Sin största nytta lära de dock göra vid gemensamt utförande av de tunga grovarbeten, som i rikt mått förekomma vid alla anstalter, såsom vedsågning med mera.

Med anslutning till det ovan sagda har i förslaget föreskrivits, att den, som undergår förvandlingsstraff för böter, skall hållas innesluten ensam i cell under sovtid, måltider och fritid, samt »där ej omständigheterna

till annat föranleda, jämväl under återstående del av dygnet. Till sådana omständigheter höra givetvis, utom de ovan omförmälda, bland annat även rörelse i fria luften för den, som icke har sitt arbete utomhus. Med hänsyn till det stora antal bötesfångar, som tidvis inströmmar, måste dock av utrymmesskäl beträffande hållandet ensam i cell den reservationen insättas, att föreskriften därom gäller endast, »där förhållandena det medgiva».

Vad övriga stadganden beträffande bötesfångarna beträffar, överensstämma de i huvudsak med de nu gällande. Då de sakkunniga, såsom förut anförts, anse ett tråget och helst ansträngande arbete vara av stor betydelse för fångarna, hava dock, enär nuvarande ordalag indirekt utsäga, att fängelsemyndigheterna ej alltid kunna förväntas bereda alla bötesfångar arbete, orden »varpå tillgång finnes» fått utgå.

I fråga om rätten att emottaga besök samt avsända och emottaga brev eller annat skriftligt meddelande hava bestämmelserna omformulerats, så att hänvisning, såsom hittills, kunnat göras till stadgandena om fängelsefånges rättigheter i nämnda avseenden. Genom bibehållande av denna hänvisning jämväl efter inarbetningen i verkställighetslagen av stadgandena i lagen den 2 juni 1908 om fängelsefånges rätt att avsända skrift, som kan antagas vara ämnad att offentliggöras, bliva således dessa stadganden tillämpliga jämväl å bötesfänge.

Såsom ovan framhållits, måste vid strafftillämpningen tillses, att på ett sätt, som medför fara för men å fångens hälsa. Vid alla fängenvårdsanstalter finnas för iakttagande härav och till besörjande av fångarnas hälsovård i övrigt läkare anställda.

12 §.
Avvikelser
på grund av
hänsyn till
fångens hälso-
tillstånd.

Av deras sakkunskap och tjänsteplikt beror i första hand, att i förenämnda avseenden försummelse icke äger rum. Läkaren måste äga att i vissa fall direkt förordna, i andra fall föreslå åtgärder, som innebära avvikelser från de i allmänhet gällande reglerna för fångbehandlingen. Sådana åtgärder äro exempelvis fångens intagande på sjukavdelning, beredande av sällskap i cellen åt enrumsfänge, förändring i fånges kost och

beklädnad eller i friluftsvistelsens längd, med mera. Där dessa avvikelser allenast beröra fångbehandlingen, i vad den regleras genom bestämmelser, givna av Kungl. Maj:t i instruktioner och stater eller av fångvårdsstyrelsen, är det icke nödigt att i verkställighetslagen särskilt beakta desamma.

Däremot måste vid verkställighetslagens avfattande beaktas de åtgärder av ovannämnda slag, vilka måste medföra en viss avvikelse från eljest i lagen givna regler. Sådan avvikelse torde ej böra tillstädjas i andra fall, än då men för fångens andliga eller kroppsliga hälsa inträder eller uppenbarligen kan befaras genom tillämpningen av nämnda regler.

För ett ofta återkommande fall, där den erforderliga åtgärden är av särskilt ingripande art, nämligen enrumsstraffets utbytande mot gemensamhetsstraff, har i 8 § första stycket, i sammanhang med reglerna för enrumsstraff och gemensamhetsstraff, givits särskild bestämmelse.

För övriga fall torde ett gemensamt stadgande av innehåll, som av de sakkunniga föreslagits, vara tillfyllest.

Fångvårdsstyrelsen har i sin underdåniga skrivelse den 11 nov. 1911, varom ovan förmäls, hemställt om sådan bestämmelse, att sinnessjuk fånge måtte få avräkna å straffet den tid, varunder han på grund av sin sjukdom är intagen å allmänt hospital. Framställningen härom har av medicinalstyrelsen förordats i dess underdåniga skrivelse den 29 mars 1912.

Sedan dessa skrivelser avlätos, hava särskilda avdelningar för sinnessjuka fångar upprättats vid centralfängelset i Härnösand och vid kronohäktet i Västervik för tillhoppa ett femtiotal patienter, varjämte år 1914 medel beviljats av riksdagen för anordnande vid centralfängelset å Långholmen av en för abnorma fångar avsedd särskild avdelning, rymmande ett trettiotal. Härigenom är möjliggjort att vid fängelserna kvarhålla sinnessjuka fångar, så länge sjukdomen kan anses övergående, varigenom således fången kommer att tillgodonjuta sjukdomstiden såsom strafftid. I de fall, då denna strafftid ej är alltför lång, lär överflyttning till hospital icke ske förr än efter strafftidens slut. Men i andra fall kan icke därmed så länge anstå; och sålunda komma fortfarande att inträffa sådana förhållanden, som av fångvårdsstyrelsen avsetts.

En viss motsägelse kan väl synas ligga däri, att en sinnessjuk fånge,

under likartad behandling, får tillgodoräkna sig strafftiden i fängelsehospitalet, men ej i det allmänna hospitalet. Men även i fråga om kroppsligt sjuka fångar gäller, att de understundom måste vårdas å allmänt sjukhus utom fängelset. Att för en sådan ifrågasätta sjukhusvistelsens beräkning såsom strafftid lär icke vara rimligt. En allmän föreskift därom, att den tid, varunder en fånge för sinnessjukdom vårdas utom fängelset, skall inräknas i strafftiden, skulle även, såsom chefen för justitiedepartementet anmärkte vid föredragning inför Kungl. Maj:t i statsrådet av 1892 års lagförslag, medföra, att en straffskyldig, som kort efter intagandet i fängelse befundes sinnessjuk, nästan fullständigt undginge straff, medan däremot, om sinnessjukdomen utbrutit före hans intagande i fängelset, straffet skulle kommit att efter hans tillfrisknande oavkortat verkställas. För de få fall, då avräkning å strafftiden kan ifrågasättas för sinnessjuk fånge, som vårdas å allmänt hospital, torde nådevägen böra anlitas.

Som förut anförts, har det ansetts lämpligt, att bestämmelserna om disciplinstraff, såsom hittills varit fallet, givas av Konungen. Då vissa av de åtgärder, som härutinnan böra användas, såsom åläggande av förlust av sysselsättning, med flera, innefatta avvikelser från i förslaget givna allmänna bestämmelser rörande sättet för verkställigheten, har intagits ett stadgande, åsyftande att i detta avseende lagen ej skall utgöra hinder för disciplinstraffens ordnande i administrativ väg.

13 §.
Disciplin-
straff.

Den föreslagna verkställighetslagen torde böra gälla ifråga om varje statens anstalt, där straffarbete eller fängelsestraff avtjänas. Enligt 19 § i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914 bör fängelse, som blivit krigsman omedelbart eller såsom förvandlingsstraff ålagt för brott, för vilket straff finnes utsatt i strafflagen för krigsmakten, där så kan ske, verkställas i militärhåkte. Likaså bör straffarbete på viss tid ej över två år, där så kan ske, verkställas i militärhåkte, om straffarbetet ådömts för brott, för vilket straff finnes utsatt i de kapitel i strafflagen för krigsmakten, som handla om »rymning och olovligt undanhållande» (5 kap.), om »brott mot krigslydnaden och missbruk av förmanskap; så ock om misshandel och förolämpningar samt om annat oskickligt uppförande» (7 kap.), om »överträdelser eller åsidosättande av tjänsteplikter i andra fall än förut i denna lag sagda äro» (9 kap.) samt, i krigsartiklarna,

14 §.
Straff, som
avtjänas i
militär-
håkte.

om »rymning och olovligt undanhållande» (11 kap.), om »uppror, upplopp och olydnad; så ock om misshandel och förolämpning» (12 kap.) samt om »överträdelser eller åsidosättande av tjänsteplikter i vissa fall» (14 kap.).

Förenas sådant straff med annat straff, som icke bör verkställas i militärhåkte, äga dock enligt 20 § i strafflagen för krigsmakten ovan nämnda stadganden ej tillämpning.

Beträffande militärhåkten stadgas i disciplinstadgan den 16 juni 1899 § 29, som ej torde upphört att gälla, att straffarbete i militärhåkte bör undergå å fästning under militärbevakning samt fängelsestraffet antingen å fästning under militärbevakning eller å högvakt inom garnisonsort.

Uppenbarligen böra, såvitt möjligt är, samma regler gälla för verkställighet av straffarbete eller fängelsestraff, oberoende av var straffet avtjänas. Dock torde i ett fall undantag böra göras för straff, som verkställas i militärhåkte. De stadganden, som i verkställighetslagen finnas givna rörande besök hos fånge, skulle, om de utan undantag måste tillämpas även å plats, som av militära skäl måste skyddas för utomstående personer, kunna medföra olägenheter. För sådana fall bör Konungen äga att meddela inskränkande bestämmelser.

Militärhåktena torde böra såsom hittills omhänderhavas av de militära myndigheterna, vilka följaktligen skola äga att i avseende å verkställigheten av straffarbete och fängelsestraff utöva den befogenhet, som vid andra straffanstalter tillkommer fångvårdsstyrelsen.

15 §.
Hänvisning till verkställighetsstadganden i övrigt.

Denna § överensstämmer med stadgande i nu gällande lag. De formella ändringar, som föreslagits, torde ej kräva motivering.

Övergångsstadgande.

I övergångsstadgande till nu gällande verkställighetslag föreskrives, att vad i 1892 års verkställighetslag stadgats om avdrag å strafftid, när straffarbete verkställas i enrum, fortfarande skall tillämpas vid verkställighet av straffarbete, som blivit ådömt i mål, däri första domstol givit slutligt utslag före den 1 januari 1907.

Denna bestämmelse åsyftade att mildra den obillighet, som skulle ligga däri att, sedan domstolen utmätt strafftidens längd med tanke på det avdrag

å strafftiden, som enligt 1892 års lag regelmässigt skulle inträda, detta avdrag vid straffverkställighet enligt 1906 års lag komme att bortfalla.

Bestämmelsen avsåg därför icke blott de fall, då straffet redan vid tiden för 1906 års lags trädande i kraft börjat verkställas, i vilka fall 1892 års lag alltjämt skulle i sin helhet tillämpas, utan jämväl fall, då verkställigheten utom ifråga om avdraget skulle äga rum efter 1906 års lag, nämligen då första domstol givit utslag före den 1 januari 1907, men straffet då ej ännu begynt verkställas.

Oavsett livstidsfångar, för vilka avdrag å strafftiden ju ej kan ifrågakomma och för vilka ovannämnda stadgande således ej har någon betydelse, kan ännu för åtskilliga år framåt förekomma, att fångar avtjäna straffarbete, ådömt genom utslag, som givits av första domstol före den 1 januari 1907. Ifrågavarande övergångsstadgande har därför bibehållits jämväl i de sakkunnigas förslag.

I övrigt har ej ansetts behöfligt att göra någon inskränkning i den föreslagna lagens tillämplighet.

Huru nu föreslagna bestämmelser komma att i tillämpningen gestalta fängvården, framgår av följande sammanfattning. *Översikt.*

Under det första året hållas inom straffarbetsfångarnas och de urbotafängelsefångarnas högre åldersgrupp alla i strängt enrum, i närmaste överensstämmelse med vad nu för enrumsfångar praktiseras. Allenast där fara för men å hälsan föreligger, kan gemensamhetsstraff i stället inträda. Efter det första årets förlopp kan fången åtnjuta eftergift i den stränga avskildheten genom att vid promenader, gymnastik samt kyrk- och skolbesök sammanföras med andra fångar, dock utan att få med dem träda i förbindelse. Vidare kan tillåtas, att dörren till fångens cell hålles öppen och att fången får utom cellen uträtta vissa ärenden. Fånge, för vilken enrumsstraffet är uppenbarligen olämpligt, skall efter det första årets förlopp, även på annan grund än fara för men å hälsan, avbryta enrumsstraffet, om hans hållande till straff i gemensamhet ej är förenat med väsentlig olägenhet.

Enligt huvudregeln skall fången utträda i gemensamhet efter tre år.

Är fången sådan, att hans vistelse i gemensamhet innebär fara för ordning eller säkerhet i fängelset, kan han i cellen kvarhållas, även om längre strafftid återstår, dock skall prövning, huruvida enrumsstraffet bör fortgå, äga rum minst en gång var sjätte månad. Önskar han själv kvarstanna i enrum, beviljas detta, om ej synnerliga skäl däremot föreligga.

Under strafftiden uppövas fången i arbeten, som kunna främja hans framtida utkomst, samt erhåller nödig handledning och undervisning i övrigt. Under den sista delen av strafftiden, om ej förr, sysselsättes gemensamhetsfånge, som därav är i behov, med stärkande arbeten utomhus, på det han må efter frigivningen lättare kunna uppbära de mötande svårigheterna under kampen för uppehållet.

Under hela strafftiden följes fången av tjänstemännens uppmärksamhet. Efter det uppförande, han visar i straffanstalten, beredes honom tid efter annan genom uppflyttning i högre klass något ökade förmåner. I gemensamheten förhindras inledande av skadliga bekantskaper genom gruppindelning och övervakning samt, där så är möjligt, de sämre elementens mer eller mindre fullständiga avskiljande. Fången anslutes till den grupp, med vilken han lämpligen bör sammanföras på grund av bland annat de egenskaper, som det begångna brottet visat eller som eljest hos honom iakttagits. Sedan han i fråga om strafftiden fyllt förutsättningarna för villkorlig frigivning — där straffets längd sådant medgiver — överväges av fängelseförvaltningen, huruvida åtgärder böra från dess sida vidtagas för utverkande av hans frigivande, och i gynnsamt fall föranstaltas om ansökning i sådant avseende. I varje fall söka tjänstemännen tillse, att fången, då han lämnar fängelset, äger möjlighet att uppehålla sig på redbart vis. För detta ändamål är det av synnerlig vikt, att hjälpverksamheten för frigivna av staten kraftigt uppmuntras.

Strafftillämpningen i avseende å de unga går huvudsakligen efter samma regler, med de avvikelser som föranledas av enrumsstraffets betydande avkortning beträffande dem. Vid skolundervisning och gymnastik lägges särskild vikt. Det arbete, varåt den unge har att ägna sig, skall närmast utgöra ett uppfostringsmedel. Är strafftiden tillräckligt lång, eftersträvas att i något yrke giva fången sådan ledning, att han efter frigivningen kan välja detsamma såsom levnadskall. Vid anstalten finnes till-

fälle till trädgårds- eller annat jordbruksarbete. De till gemensamhet överflyttade fångarna sysselsättas därmed helt, om de avses till lantarbetare, men eljest till omväxling med det yrkesarbete, vari deras utbildning begynts. Är strafftiden så lång, att fångens ålder gör hans vidare vistande vid ungdomsfängelset olämpligt eller finnes han av annan anledning ej vidare böra där förvaras, överföres han till vanlig straffanstalt. Av vikt är uppenbarligen, att såväl föreståndare som övriga tjänstemän vid ungdomsfängelset utväljas med hänsyn till dettas särskilda uppgift.

Vad slutligen beträffar bötesfångarna, bliver egentligen allenast det redan nu i praktiken genomförda behandlingssättet av lagen auktoriserat. Bötesfången kan, genom att användas i ett gagnande, strävsamt arbete utom cellen, i nöjaktig mån göra rätt åtminstone för sitt uppehälle och måhända därutöver avarbeta någon del av böterna.

Den ökning i gemensamhetsfångarnas antal, som skulle inträda genom nu föreslagna bestämmelser, är givetvis svår att närmare beräkna.

*Ökning i
gemensam-
hetsfångar-
nas antal.*

Den på senare åren avsevärda ökningen i överflyttningar till gemensamhet på grund av fara för men å hälsan torde i viss mån komma att hämmas genom de föreslagna modifikationerna i sättet för enrumsstraffets verkställande samt enrumsstraffets avbrytande efter ett år, om enrumsstraffet är för fången även av annan anledning än fara för men å hälsan uppenbarligen olämpligt. Möjligen kan man därför antaga att överflyttningar på grund av fara för men å hälsan ej skola bliva flera än för närvarande.

En avsevärd ökning i gemensamhetsfångarnas antal utöver det nuvarande måste emellertid komma att inträda på grund av bestämmelsen om överflyttning, då enrumsstraffet är för fången uppenbarligen olämpligt. Den ovan meddelade uppgiften från straffanstalterna rörande antalet fångar, som vid slutet av år 1913 ansetts lämpligen böra överflyttas i gemensamhet, eller 72 män och 21 kvinnor, synes dock peka på, att ökningen ej skulle uppgå till mer än omkring 100.

En ytterligare ökning i gemensamhetsfångarnas antal genom nu föreslagna bestämmelser skulle inträda i följd av den högsta enrumstidens ned-

sättande för unga straffarbetsfångar från tre till ett år, varjämte unga fängelsefångar, vilkas strafftid överstege ett år, numera skulle hållas i gemensamhet.

Med ledning av den å sid. 55 intagna tabellen kan beräknas, att av samtliga fångar, som under åren 1904—1913 avtjänat straffarbete, omkring 20 procent ådömts straff på ett år och däröver. I följd av stadgandet i 5 kap. 2 § strafflagen ställer sig givetvis procentsiffran i fråga om de unga förbrytarna i detta hänseende åtskilligt lägre. Då hela antalet till straffarbete dömda i ungdomsåldern uppgår till omkring 270 om året, torde antalet av unga fångar, som skulle i gemensamhet årligen utgå efter avtjänandet av ett års straffarbete, sannolikt ej överstiga ett trettiotal.

För närvarande, vid 1914 års slut, utgör hela antalet gemensamhetsfångar, fränsett dem, som äro intagna å hospitalsavdelning, allenast 159 män och 11 kvinnor.

De unga manliga fångarna skulle enligt föreliggande förslag i regel förvaras vid särskilda anstalter med såväl enrums- som gemensamhetsavdelningar. Vissa anordningar i sådant avseende hava redan vidtagits, och förberedelser pågå för inläggande till fängelseområdet i Uppsala av en mer betydande jordareal.

De kvinnliga gemensamhetsfångarna kunna samtliga omhändertagas vid centralfängelset i Wäxjö, möjligen efter överflyttning därifrån till lediga platser vid andra fängelser av ett antal kvinnliga enrumsfångar. Särskilda anordningar för de unga kvinnorna kunna utan svårighet träffas vid Wäxjöfängelset, där skollärarinna och arbetsledarinnor äro anställda och öppen trädgårdsjord finnes.

Övriga gemensamhetsfångar, som avtjäna straffarbete, skulle förvaras dels i centralfängelset å Långholmen, där på grund av Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut omändringsarbeten pågå för att göra fängelset möjligt att fullt utnyttjas, och dels i andra därför lämpliga straffanstalter, där mindre gemensamhetsavdelningar med möjlighet till lantarbeten kunna anordnas. Skulle ett lantfängelse, på sätt fångvårdsstyrelsen föreslagit, komma till stånd, skulle givetvis där mottagas en del av nu nämnda gemensamhetsfångar.

De få fängelsefångar av högre åldersklasser, vilka kunna ifrågakomma

att hållas i gemensamhet, torde lämpligen kvarhållas vid cellfängelserna för att där tillsammans tjänstgöra med förefallande arbeten utom hus eller inom fängelsernas expeditioner med mera.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att gemensamhetsstraffets användning i den vidare utsträckning, som ovan föreslagits för fångar, vilka undergå straffarbete eller urbota fängelse, kan komma till stånd utan avsevärd omläggning av straffanstalterna.

IV.

Vid nu föreliggande frågors behandling hava framställt sig en del önskemål rörande fångarnas vård, varom bestämmelser dock hellre böra givas av Konungen i administrativ väg än i verkställighetslagen. Det har därför ansetts lämpligt att här allenast påpeka vad i sådant avseende syns angeläget.

Förslag om tillägg till näd. instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten.

Det lär icke vara utan betydelse, att en allmän föreskrift finnes, betonande vikten av att hygienens fordringar noggrant iakttagas vid fångvårdsanstalterna. En dylik föreskrift synes böra hava sin plats bland de »allmänna bestämmelser om fångars vård och behandling», som finnas givna i den nådiga instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten den 16 december 1910 och varav utdrag införts här ovan i detta betänkande å sid. 23—25. Här torde böra uttalas, att vid fångvårdsanstalterna hälsovårdens och snygghetens krav skola noggrant tillgodoses.

Hälsovård och snygghet.

Till fullföljande av denna föreskrift torde vara skäl att i vissa hänseenden närmare angiva, huru dessa krav skola rätt iakttagas. En del bestämmelser i sådant syfte finnas visserligen givna i den av fångvårdsstyrelsen den 22 december 1911 utfärdade arbetsordningen för befattningshavare vid fångvårdsstaten. Men då arbetsordningen kan när som helst ändras av nämnda styrelse, innebär ifrågavarande bestämmelsers intagande i arbetsordningen icke den säkerhet för deras bestånd, som kan vara önskvärd och bör åstadkommas. Detsamma är förhållandet med en del för fångarna ganska viktiga föreskrifter eller medgivanden, som fångvårdsstyrelsen meddelat vid sidan av arbetsordningen.

*Fånggårds-
vistelse.*

I den nådiga instruktionens 45 § stadgas, att cellfånge, som icke undergår disciplinär bestraffning, bör, såvida ej hinder möter, på fånggård dagligen tillbringa minst en halv timme. Där celltidens längd eller fångens hälsotillstånd finnes det påkalla, bör sådan vistelse å fånggård förekomma två gånger om dagen. Vidare stadgas i ovannämnda arbetsordning, § 6, att cellfångar i regel skola vistas å fånggård minst en halv timme under första året, men minst två halva timmar, fördelade med lämpliga mellanrum, under tiden därefter.

Det synes för säkrare bevarande av fångarnas hälsa önskvärt, att såväl enrumsfånge som fånge, vilken undergår straff i gemensamhet och därvid sysselsättes huvudsakligen med arbete inomhus, i den nådiga instruktionen tillförsäkras att redan från början i regel åtnjuta rörelse i fria luften under två halva timmar, fördelade med lämpliga mellanrum. Visserligen kan härav föranledas behov av något ökad bevakning för tillsynen över fångarna under deras gårdgång, men då i det nu framlagda förslaget cellfångarnas motionerande i enrumsgård efter viss tid utbytes mot gemensamma promenader, vid vilka samma bevakningsman torde kunna övervaka flera fångar än i cellgårdarna, torde ökningen i bevakningsbehovet ej bliva avsevärd. Det lärer vidare böra föreskrivas, att omkring hälften av den sålunda angivna tiden för rörelse i fria luften må kunna användas, även inomhus, för gymnastiska övningar, där sådana finnas för fången lämpliga.

Ifrågavarande bestämmelser torde därjämte böra så avfattas, att icke i följd av ordalagen, såsom nu inträffat, fånge, som undergår disciplinär bestraffning, ansetts icke kunna medgivas någon som helst vistelse å fånggård eller eljest i fria luften. Endast då fången bestraffas med inneslutning i mörkt enrum bör för honom rörelse i fria luften helt uteslutas.

Cellfönster.

Angeläget är, att cellens fönster är försett med klart ofärgat glas och att framför fönstret icke anbringas ljusskymmande föremål. Större fönster torde dock å en del av fönstret kunna förses med annat glas till hindrande av inblick eller av utsikt mot lokaler, där andra fångar vistas o. s. v. Bestämmelser i berörda hänseenden torde böra intagas i den nådiga instruktionen, då det förekommit, att vid vissa fängelser cellfönster blivit helt försedda med mattslipat eller refflat glas, vilket visat sig sär-

skilt deprimerande på fångarna, samt att plåtskärmar uppsatts, vilka i hög grad utestängt det under alla förhållanden sparsamma ljuset.

Föreskrift lärer ock böra givas därom, att fönstret skall vara så anordnat, att fången kan beredas tillfälle att vädra cellen genom öppnande av fönstret eller någon del därav. Det synes icke böra annat än i undantagsfall få förekomma, att fönsterventilerna tillåsas, såsom på något håll skett, och fången således hindras från tillförsel av frisk luft, när han finner det behöfvligt.

I nu gällande utspisningsstater består, enligt vad här ovan närmare *Utpisning.* angives, allenast två mål om dagen under första straffåret. Utan att ifrågasätta, att ej den föda, som består fången, i och för sig är tillräcklig, må man dock med skäl anse, att fången, som ju redan från strafftidens början är arbetspliktig, även under första året bör äga åtnjuta tre mål om dagen. Härigenom kommer fången att redan från början erhålla frukostmål, vilket för närvarande icke alltid sker. Alla kunna nämligen icke under första strafftiden vinna arbetspremier, som medgiva bekostande av så kallade premievaror till ett extra mål. Önskligt är även, att viss, icke för kort tid, bestämmes för huvudmålets intagande. Det synes i enlighet härmed böra i instruktionen uttalas, att den för fången bestämda kosten skall utspisas i morgon-, middags- och aftonmål, ävensom att viss tillräcklig tid skall bestämmas för middagsmålet.

Visserligen har numera av fångvårdsstyrelsen föranstaltats, att fångarna för måltiderna tillhandahållas jämte sked även kniv och gaffel, de sistnämnda såvida det kan ske utan fara för missbruk. Till förekommande av en återgång till tidigare förhållanden, då fången måste med åsidosättande i viss mån av snygghetens och sundhetens krav hjälpa sig utan kniv och gaffel för födans sönderstyckande och intagande, torde lämpligen böra i instruktionen föreskrivas, att fången skall vid måltiderna tillhandahållas sked samt i mån av behov jämväl kniv och gaffel, om de utan våda kunna honom anförtros.

Tillika synes lämpligt att i instruktionen inrycka någon bestäm- *Uppvärm-*
melse till säkerställande därav att fången icke i bostadscellen utsättes för
halsoskada i följd av bristande rumsvärme, något varöver emellanåt lärer
hava klagats. För ändamålet torde böra föreskrivas, att i cell, där fånge

förvaras, skall hållas vanlig rumsvärme och att kontroll häröver bör utövas bland annat genom värmegradens uppnåtande tid efter annan.

Ansiktsmask.

Enrumsfånge, som det önskar, tillåtes begagna så kallad ansiktsmask, när han lämnar cellen och således kan utsättas för att bliva sedd av andra fångar. Denna rätt torde av sonliga fångar tillmätas stort värde och synes böra fastställas i den nådiga instruktionen. Lämpligen torde böra föreskrivas, att fånge, som avtjänar straff i enrum, skall, där han så önskar, tillhandahållas ansiktsmask för begagnande vid vistelse utom cellen. Av snygghetsskäl och till förekommande av hygieniskt men i följd av användandet av dylika masker, vilka kunna vara smittobärande, om de brukas av än den ene än den andre fången, synes jämväl böra bestämmas, att ansiktsmask, som av fånge begagnats, icke må till annan fånge utlämnas, innan den genom tvättning väl rengjorts.

Exemplar av verkställighetslagen m. m. i cellerna.

Av gammalt hava i bostadscellerna funnits för fångarna tillgängliga tryckta ordningsregler samt exemplar av utspisningsstaten, gymnastikregler, nykterhetsanvisningar, med mera. På det fången må äga kännedom om de bestämmelser, som gälla i fråga om hans behandling i straffanstalten, torde, utöver vad sålunda delgives honom, ett exemplar av verkställighetslagen i dess helhet och av den nådiga instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten, i vad den berör fången tillkommande skyldigheter och förmåner, böra finnas för honom tillgängliga. Bestämmelse härom synes lämpligen böra införas i instruktionen, vari således skulle föreskrivas, att i varje cell skola finnas tillgängliga verkställighetslagen och den nådiga instruktionen i nyssnämnda delar samt de tryckta föreskrifter och anvisningar i övrigt, som fångvårdsstyrelsen bestämmer.

Deltagande i gudstjänst.

Den nådiga instruktionens 44 § föreskriver, att gudstjänst skall varje sön- och helgdag med fångarna hållas, där ej för mindre kronohäkte förhållandena prövas föranleda undantag.

Möjlighet torde emellertid böra beredas fängelsemyndigheterna att från beivrande av nämnda gudstjänst befria fånge på grund av övertygelseskäl. Särskilt bör uppmärksammas, att i fängelserna förvaras jämväl fångar av främmande trosbekännelse.

Vid nu nämnda förhållanden torde i instruktionen böra inskjutas en bestämmelse, att fånge må på begäran, om särskilda skäl därtill äro, kunna befrias från deltagande i gudstjänst eller annan andaktsövning.

UTLÅNSK LAGSTIFTNING.

Utländska lagstiftningar och erfarenheter.

I.

Fullständigast genomfört är cellstraffet i *Belgien*, där frihetsstraff på viss tid helt avtjänas i enrum. Cellstraff har intill senaste tid medfört viss avkortning i strafftiden. Numera har avkortningen bortfallit. Livstidsfångar skola hållas i enrum de första tio åren av strafftiden. Fullständig isolering iakttages så tillvida, att fångarna få hämta frisk luft endast å särskilda cellgårdar, placeras i s. k. cellskåp eller »stalls» under gudstjänst och skolundervisning samt bära ansiktsmasker, då de utföras ur cellen.

Följande upplysningar torde vara av intresse. De till livstiden dömda kunna visserligen icke tvingas till cellvistelse utöver de första tio åren av straffet, men vid utlöpandet av det tionde året åläggas de tillkännagiva, om de önska fortsätta straffet i cell eller om de vilja överflyttas i gemensamhet. Av dem, som år 1912 sålunda hade att välja, tillhopa 13 män och 1 kvinna, valde 10 män och 1 kvinna fortsatt cell, under det att endast 3 män valde gemensamhetsfängelse. Men av dessa tre hava sedermera två anhållit om och medgivits återintagande i cell.

De fångar, som läkaren förklarar av hälsoskäl, kroppsligt eller psykiskt, oförmögna att undergå cellstraffet, överflyttas i gemensamhet. Enligt den officiella statistiken överflyttades sålunda ur cell under år 1912 tillsammans 82, nämligen 36 på grund av kroppsligt och 46 på grund av själsligt hälsotillstånd. Av de förra hava 5 och av de senare 9 kunnat återflyttas i cell.

Enligt vad av en fängelseföreståndare meddelats, lära emellertid fångarna efter den långa cellvistelsen vara, om än icke så till hälsan förstörda, att de måste överföras i gemensamhet enligt läkares förordnande, dock i hög grad förslöade och oförmögna till handling. Detta lär vara

huvudsakliga skälet till, att livstidsfångarna efter de tio årens cellvistelse icke vilja utgå i gemensamhetsfängelset. Enrumssittandet har blivit deras andra natur.

För unga förbrytare, under 18 år, gälla särskilda regler. Domstolen kan enligt lag den 27 november 1891 förordna, att den unge förbrytaren skall efter straffets aftjänande omhändertagas, intill dess han nått myndighetsåldern. Så väl i sådant fall som eljest, om han icke fyllt 16 år och är dömd till mer än en månad, eller fyllt 16 men ej 18 år och är dömd till mer än sex månader, intages han i en särskild avdelning vid centralfängelset i Gent, där han under natten är isolerad i cell, men om dagen arbetar i gemensamhet.

Den 31 december 1912 voro i straffanstalterna intagna tillhopa 2,854 personer dömda till frihetsstraff. Av dessa hade 1,876 eller således 65 procent förut undergått bestraffning. Antalet återfall är således synnerligen stort.

*Neder-
länderna.*

Närmast Belgien står *Nederländerna* i avseende å enrumsstraffets längd.

Straffarterna äro här fängelse, det strängaste straffet, och häkte, använt även såsom förvandlingsstraff för böter, samt tvångsarbete, för lösdrivare, bettlare och drinkare.

Fängelse, som kan ådömas från en dag till femton år eller på livstiden, avtjänas i cell, om det ej överskjuter fem år, samt, om det är längre, under de fem första åren. Häkte avtjänas i gemensamhet, såvida icke fången anhåller att få vistas i cell. Sådan anhållan förekommer ytterst sällan. Tvångsarbetet verkställles såsom hos oss i gemensamhet.

Cellbehandling får icke den underkastas, som efter läkarebesiktning förklaras icke lämpligen kunna hållas i enrum eller som på grund av sin ålder — vare sig under fjorton år eller över sextio år — finnes därtill ur stånd. De, som äro över sextio år, kunna emellertid på egen begäran få avtjäna straffet i enrum, något som uppgives ske ganska ofta.

Gemensamhetsfångarna hållas enligt lag den 14 april 1886 åtskilda under natten, vilket sker genom så kallade alkover av järn, vilka insatts i de gemensamma sovsalarna.

Någon avsikt att minska det femåriga cellstraffet synes icke föreligga.

Redan år 1901 har emellertid i parlamentet påyrkats mildring av nämnda straff. Såsom skäl härtill har åberopats, att ehuru brottsligheten i landet vore i avtagande, *återfallen* i brott dock på ett fruktansvärt sätt alltjämt ökades ett förhållande, vilket ansågs bero på cellstraffets förstörande inverkan å de straffade, som efter en lång enrumstid icke ägde förmåga att arbeta efter frigivningen, utan vore förutbestämda att begå nya brott.

Nederländernas juridiska förening gjorde i anledning härav gällande, att cellstraffet borde modifieras i sådan riktning, att dess likformighet för alla och strängheten i dess tillämpning eftergäves med rätt för fängelseförvaltningen att lämpa straffet efter vad omtanken om individen kunde kräva. I en resolution den 29 juni 1901 uttalades bland annat, hurusom lämpligt vore, att tillåta arbete i gemensamhet för sådana, som undergått större delen av ett cellstraff av lång utsträckning, samt att för denna kategori av dömda bereda tillfälle att delta i arbeten utom fängelset.

Så vitt av tillgänglig statistik inhämtas, hava i Nederländerna återfallen ökats från 31.6 procent år 1896 till 45.4 procent år 1908.

I *Tyskland* användes enrumsstraffet och gemensamhetsstraffet jäm-
sides, dock med principiellt företräde för cellstraffet. Då icke tillräckligt
antal celler finnas, har obligatorisk användning av enrumsstraffet icke
kunnat i den allmänna strafflagen föreskrivas. Cellstraff bör företrädesvis
användas, då straffet icke överstiger tre månader eller då fången ännu
icke fyllt tjugufem år eller icke förut undergått tukthus, fängelse- eller
»skärpt häktesstraff» (Zuchthaus-, Gefängnis-, geschärfte Haftstrafe). Enrums-
behandling är utesluten, om därav kan vara att frukta någon fara för
fångens kroppsliga hälsa eller sinnestillstånd. Skall cellstraffet fortvara
längre än tre månader, skall läkare särskilt yttra sig, huruvida någon
betänklighet därför möter. Utan fångens medgivande kan cellstraffet icke
förlängas utöver tre år. För fångar under aderton år får detsamma dock
icke utsträckas utöver tre månader utan särskilt medgivande av den myndig-
het, som över fängelset har tillsyn. Eljest bestämmer fängelseföreståndaren,
efter tjänstemannarådets hörande, cellstraffets längd.

Tyskland

I enskilda tyska stater har i avseende å vissa fångar cel straffet givits en användning i ganska vid omfattning. Sålunda tillämpas i de *preussiska* cellfängelserna, att straff intill ett år helt och längre tids straff under minst ett år avtjänas i enrum. Om en fånge, som icke är förlustig »bürgerliche Ehrenrechte», önskar förbliva i cell, så bör en dylik önskan i möjligaste mån tillgodoses. År 1913 kunde i de preussiska straffanstalter, som äro avsedda för tukthusfångar, ungefär 30 procent och i de fängelser, som äro avsedda för andra fångar, inemot 61 procent hållas i enrum. Gemensamhetsfångarnas antal uppgick till mer än 16,000. För dessa funnos sovceller eller sovkojer för allenast omkring 11,000, i följd varav omkring 5,000 ännu måste vara placerade i gemensamma sovsalar, utan skärmar eller andra avbalkningar mellan bäddarna.

Beträffande fångarnas sysselsättning gälla följande regler.

Alla de enskilda fångvårdsanstalternas liksom också den samfälliga fångvårdsförvaltningens behov böra i möjlig mån tillgodoses genom fångarnas arbete. Tillverkning av artiklar för statsmyndigheternas räkning bör i möjligaste utsträckning äga rum. Med odlingsarbeten böra fångarna sysselsättas i möjligast stora antal, såvida det kan ske utan skada för straffändamålet. Övriga fångar överlätas genom offentligt utbud till entreprenörer för att användas till utförande av industriarbeten. Man söker tillse, att icke ett allt för stort antal fångar sålunda överlätas åt enskilda entreprenörer, och att icke i enskilda industrier sysselsättes ett fångantal, som är oproportionerligt stort i förhållande till däri använda fria arbetare.

Anledning torde vara att något närmare belysa den utsträckning, i vilken odlings- och andra lantarbeten utföras av de preussiska fångarna, ävensom vari dessa arbeten huvudsakligen bestå. Härvid bör först anmärkas, att fångvårdsanstalterna i Preussen äro fördelade i två grupper, av vilka den ena, omfattande de 30 straffanstalterna för tukthusfångar jämte 23 större och 45 mindre fängelser, står under inrikesministeriet, under det att övriga 1,064 fängelser stå under justitieministeriet. Medeltalet fångar utgjorde vid slutet av räkenskapsåret 1911 i inrikesministeriets fångvårdsanstalter 21,383 samt i justitieministeriets fängelser 30,166, tillhopa 51,549. I »Landeskulturarbeit» sysselsattes av inrikesministeriets fångar 1,169 och av justitieministeriets cirka 375, eller sammanlagt omkring

1,550, motsvarande cirka 3 procent av hela fångantalet. Den 31 juli 1913 sysselsattes av inrikesministeriets fångar med ifrågavarande arbeten 1189 män, den största kontingenten, 188 man, förlagd vid Wiesmoor i Bezirk Aurich samt den närmast, om 100 man, vid Reitmoor i Schleswig.

Arbetena bestå i myrodlingar, flodregleringar, skogsarbeten, vinbergsarbeten, väganläggningar och i ringare mån vanliga jordbruksgöromål.

I justitieministeriets berättelse för omförmälda år anföres beträffande ifrågavarande arbeten bland annat följande.

»Med utearbeten kan endast en ringa procent av fångarna sysselsättas. I fråga om rannsakningsfångarna skulle en sådan sysselsättning äventyra rannsakingens ändamål, och i fråga om dem, som undergå straff, framträda på mångahanda sätt svårigheter för deras användande för nämnda uppgift, i det att fångarna i friheten icke utfört sådana utearbeten, som kunna av fångvården erbjudas dem, eller efter frigivningen endast motvilligt skulle fortsätta med liknande arbeten. Men vid fångarnas sysselsättande måste i varje fall enligt strafflagens föreskrift lämplig hänsyn tagas till deras anlag och förmåga samt övriga förhållanden. Slutligen kommer härtill, att fångar med kort strafftid överhuvud icke anses lämpa sig för utearbeten och att fångar med lång tid i regel därtill passa allenast, sedan de i fängelset avtjänat en del av straffet — ungefär 3 till 6 månader — samt därunder lärt känna straffets allvar.»

Så långt det är förenligt med dessa hänsyn och med straffverkställighetens ändamål efterkommas framställningar av lantbrukare om utlämnande till dem av fångar för jordbruks-, i synnerhet skördearbeten i trakter, där det är brist på lantarbetare. Dessa arbeten ingå icke bland ovannämnda »Landeskulturarbeite».

Slutligen må påpekas, att med få undantag varje fångvårdsanstalt har någon jordareal, där en del av dess grönsaksbehov kan frambringas, och där enskilda fångar närmast före frigivningen eller av hälsoskäl sysselsättas.

Av statistiken inhämtas, att av hela antalet till straff dömda omkring 46 procent förut undergått bestraffning.

Till närmare belysande i vissa avseenden av den tyska fångvården införes här följande utdrag av de genom Förbundsrådets beslut den

28 oktober 1897 fastställda »Grundsätze» för verkställandet av frihetsstraff.

§ 1. Vid verkställande av frihetsstraff, som av domstol ådömts, skola så vitt möjligt de straffade hållas avskilda från fångar av annan art.

§ 2. Anstalterna för tukthusfångar skola inrättas i särskilda byggnader. Är en sådan anordning icke möjlig, så skola arbets-, sov- och vilorum för tukthusfångar vara skilda från motsvarande lokaler för övriga fångar. Nödiga anordningar skola vidtagas till förhindrande av varje förbindelse mellan tukthusfångar och andra fångar; detta gäller i synnerhet för gemensam gudstjänst och gemensam skolundervisning.

§ 3. Kvinnliga fångar skola i regel förvaras i särskilda anstalter (avdelningar). I den mån detta undantagsvis icke är möjligt, skola de anordningar vidtagas, vilka äro nödiga till förekommande av förbindelse mellan manliga och kvinnliga fångar.

Till bevakning av kvinnliga fångar användas i de större anstalterna uteslutande och i de mindre, så vitt möjligt, kvinnliga befattningshavare.

§ 4. Fångar, som ännu icke fyllt aderton år, skola hållas skilda från äldre fångar på sådant sätt, att varje förbindelse mellan dem är utesluten.

För avtjänande av straff, vilkas längd överstiger en månad, intagas de i regel i särskilda anstalter (avdelningar). De kunna där kvarhållas till fyllda tjugu år och, i fall den då återstående strafftiden icke överskjuter tre månader, ända till dess denna straffåterstod avtjänats.

§ 15. Vid gemensamhetsfängelse är icke uteslutet att hålla fångarna avskilda i kyrka och skola. För natten skola fångarna i görligaste mån skiljas från varandra, såvida ej enskilda fångars tillstånd nödvändiggör gemensamt förvar.

Vidare erinras om följande stadganden:

§ 18. Vid tilldelande av arbete åt fångarna tages hänsyn till deras hälsotillstånd, anlag och blivande utkomst samt, vad fängelsefångar beträffar, även å deras bildningsgrad och yrkesförhållanden.

I fråga om unga fångar lägges jämväl särskild vikt vid deras uppfostran.

§ 20. Den dagliga arbetstiden omfattar i regel för tukthusfångar icke över tolv timmar, för fängelse- och »Haft»-fångar icke mer än elva timmar.

§ 27. Behandlingen av sjuka fångar äger i regel rum inom själva straffanstalten eller i en allenast för sjuka fångar avsedd anstalt. Endast såvida den insjuknades tillstånd det erfordrar, överflyttas han till annat, av tillsynsmyndigheten bestämt sjukhus.

På insjuknade fångar tillämpas icke vad i §§ 2 och 4 säges om fångarnas särskiljande.

Vid sidan av dessa grundsatser är stadgat följande:

Såsom enrumssstraff i lagens mening gäller, om fången dag och natt hålles i cell och i denna sysselsättes, även om hans rörelse i fria luften icke sker i ensam gård och om i kyrka och skola avstängning icke sker genom täckta cellskåp (stalls). Såsom enrumssstraff gäller icke, om fångar hållas i cell under natten, men arbeta utom cellen.

Över enrumssstraffets utsträckning bestämmer anstaltens föreståndare efter att hava hört »konferensen», sammansatt av fängelsets tjänstemän av högre grad.

De tyska fängelsemännens förening har nyligen låtit utarbета ett förslag till ny verkställighetslag. Här sättes individualiseringsprincipen främst. Såsom regel uppställs, att straffet skall begynna i enrum och, om det ej överstiger tre månader, helt avtjänas i cell. Är straffet längre, kan enrumstiden utsträckas intill tre år och, i händelse skadlig inverkan å medfångarna är att befara eller säkerheten så kräver, även därutöver. Fara för andlig eller kroppslig hälsa utesluter enrumssstraff. Gemensamhetsstraffet skall vara förenat med åtskiljande om natten, dock att vid »Landeskulturarbeite» fångarna kunna inlogeras i baracker.

För *Frankrike* stadgar lagen den 5 juni 1875, som kommit till *Frankrike*. stånd efter en långvarig utredning, ådagaläggande olägenheterna av gemensamhetsfängelset, att ej blott alla rannsakningsfångar, utan också personer, dömda till fängelse, »emprisonnement», på viss tid ej överskjutande ett år en dag, skola hållas i enrum, därest ej straffet ådömts för kortare tid än sex dagar. Denna bestämmelse har dock hitintills icke kunnat fullständigt

genomföras, i det att de olika departementen, som hava att för sina områden uppföra de straffanstalter, där fängelsestraff avtjänas, endast till ringa del velat uppföra de dyrare cellfängelserna.

Fängelsestraffet omfattar dels såsom straff för enkla polisförseelser en till fem dagar och dels eljest sex dagar till fem år.

Övriga frihetsstraff, vilka äro tvångsarbete (*»travaux forcés»*), deportation, häkte (*»détention»*), huvudsakligen för politiska förbrytare och militärer, och tukthus (*»réclusion»*), avtjänas i gemensamhet, delvis i kolonierna.

I gemensamhetsfängelset råder jämte arbetstvång sträng tystnadsplikt, så att fången ej ens får tilltala bevakningen annat än då det är absolut nödvändigt för arbetet och tjänsten. Alla meddelanden ske med låg röst.

Enligt reglementet för cellfängelserna den 8 april 1881 är varje förbindelse mellan fångarna förbjuden under hela celltiden, vilken kategori de än må tillhöra. I följd härav finnas i kyrk- och skollokaler avbalkningar för var fånge; så snart fångarna röra sig utom cellen, skola de hava huvudet täckt av en kapuchong; de hämta frisk luft i särskilda cellgårdar, med mera.

För att påskynda departementalfängelsernas ombyggnad efter cellsystemet, lämnar franska staten bidrag till byggnadskostnaderna och tvingar tredskande departement genom att utdöma befintliga gemensamhetsanstalter, som icke motsvara hygienens fordringar. Insikten om vikten av cellsystemets genomförande i fråga om dem, som hava att undergå kortare frihetsstraff, är fortfarande levande.

För recidivister bestämmer lagen den 27 augusti 1885 förvisning, ifall de visa sig förhårdade.

Av statistiken framgår, att de straffades antal, som år 1874 utgjorde 55,897, år 1908 nedgått till 27,171. Denna nedgång anses delvis bero på recidivisternas förvisning från huvudstaden, den villkorliga frigivningen, den villkorliga domen och domstolarnas benägenhet att visa sig mindre stränga i fråga om småförseelser. Återfallsprocenten beräknas emellertid till omkring 42 procent.

Österrika. *Österrike* står de franska förhållandena nära, i det att gemensamhetsstraffet är det allmännast förekommande. Lagstiftningen föreskriver

visserligen, att frihetsstraff i åtta månader och därunder helt skola avtjänas i enrum samt att, i fråga om brottslingar, vilkas bättring kan motses, även straff däröver upp till aderton månader böra avtjänas i cell. Likaså föreskrives, att längre tids straff böra avtjänas i enrum under de första åtta månaderna. Men fängelseväsendet är ännu icke så ordnat, att dessa lagbestämmelser kunna följas.

gemensamhetsstraffet ingår tystnadsplikt; men fångarnas särskiljande nattetid är endast i ringa utsträckning genomfört. — Återfallssiffran uppgives till omkring 54 procent.

I *Ungern* avtjänas fängelsestraff understigande ett år alls icke i cell. *Ungern.* Om straffet är tre år eller mer, avtjänas ett år i cell. Ligger straffet emellan ett och tre år, avtjänas första tredjedelen i enrum. I fråga om dem, som ännu icke fyllt tjugu år, kan domstolen i utslaget bestämma, att den dömda skall hållas i cell hela tiden, om straffet icke överstiger sex månader, men endast en del av tiden och i intet fall mer än sex månader, om straffet överstiger ett halft år. Domstolen kan förordna om den unges intagande å korrektionsanstalt i stället för i fängelse.

Fångar, som dömts till tukthus eller straffarbete, hållas i enrum en tredjedel av strafftiden, dock högst ett år. Är straffet minst tre år, och hava de dömda undergått två tredjedelar av straffet samt ingivit grundad förhoppning om bättring, kunna de överflyttas till särskilda s. k. »intermediära» anstalter för att avtjäna återstående delen av straffet. Även livstidsfångar kunna sålunda överflyttas, om de utstått tio år av straffet.

I den intermediära anstalten hålles fången under arbetstvång, men åtnjuter i övrigt lättnad i behandlingen. Anstalten är förenad med lantbruk och trädgårdsskötsel, och fången sysselsättes i stor utsträckning i fria luften. Han får röka och köpa födoämnen efter önskan, men är förbjuden att samtala med utomstående, med mera.

Sköter fången sig icke väl vid anstalten, återföres han till straff-fängelset, där han berövas alla förmåner. Han förlorar varje möjlighet att vinna villkorlig frigivning.

Återfallen bland de till tukthus eller straffarbete dömda beräknas till omkring 50 procent.

Italien.

Italiens strafflag, av år 1889, föreskriver, att livstidsstraff, »ergastolo», under de sju första åren skall avtjänas i enrum. Straffarbete, »reclusione», som ådömes från tre dagar till tjugufyra år, avtjänas, om det icke överstiger sex månader, helt och hållet i cell, men, om det är längre, under en sjattedel av tiden, dock ej mindre än sex månader och ej mer än tre år i enrum. Överskjutande tiden avtjänas i gemenskap, varunder strängt tystnadstvång är ålagt.

Den som är dömd till straffarbete för en tid av tre år eller mera samt undergått straffet till hälften, dock icke mindre än trettio månader, kan, om han iakttagit gott uppförande, erhålla tillstånd att avtjäna återstående delen av straffet antingen i en straffinrättning, där lantbruks- eller industriellt arbete bedrives, eller också genom arbete för det allmännas eller enskild persons räkning under offentlig myndighets tillsyn.

De lindrigare frihetsstraffen, fängelse (»detenzione») och arrest (»arresto»), omfattande det förra tre dagar till tjugofyra år och det senare en dag till två år, avtjänas i allmänhet i gemensamhet.

Beträffande återfallsförbrytare stadgas, att om någon gör sig skyldig till nytt brott av samma slag som det, för vilket han inom de sista tio åren undergått bestraffning, och härför dömes till straffarbete, så skall celltiden utsträckas med en sjattedel av strafftiden och, i händelse hela straffet skulle avtjänas i cell, så skall detsamma för möjliggörande av nyssnämnda bestämmelses efterföljd i behövlig mån förlängas. Begår någon, som är dömd till livstids straff, nytt brott, skall celltiden förlängas med en ny period av sex månader till fem år, om straffet för det nya brottet är straffarbete i ett år eller fängelse, men med minst åtta år, som kan utsträckas till hela livet, om straffet lyder på livstiden.

Detta är den strängaste bestämmelse, som finnes i fråga om cellstraffets utsträckning, förklarlig endast med hänsyn därtill, att dödsstraff icke förekommer i den italienska strafflagen.

Vid framläggande av den italienska straffverkställighetslagen betonades, att cellstraffet valts för kortare tids straffarbete icke i ändamål att därigenom kunna åstadkomma den brottsliges »uppfostran», utan för att låta honom under den korta tiden känna lagens hela stränghet. I övrigt framhölls, hurusom det fängelsesystem, vilket vore att följa i avseende å dem, som

dömts till straff på viss tid, borde bestå i att under den första tiden underkasta förbrytaren en sträng isolering, därefter överflytta honom gemensamhetsarbete med nattlig enrumsvila samt slutligen tilldela honom villkorlig frigivning, allt i mån av och såsom belöning för flit i arbetet och för gott uppförande.

Enligt 1911 års statistik voro för första gången dömda endast 29 procent av männen men 65 procent av kvinnorna. Återfallna bland de förra voro således 71 procent. En ökning av antalet återfall har inträtt, men detta utslutande bland dem, som dömts för mer än tredje gången. Endast 12 procent av de dömda förvarades i cell, motsvarande hälften av dem, som tillhörde första straffstadiet.

I *Ryssland* användes cellstraffet för den straffart, som benämnes *Ryssland*. fängelse. Detta kan ådömas från två månader till två år. Fredsdomarna kunna dock ådöma detsamma på en månad.

Cellstraffet kan icke utsträckas över ett år sex månader. Vid dess tillämpande sker avräkning å strafftiden på sådant sätt, att under första året tre dagars enrum räknas för fyra dagar i gemensamhet och under följande sex månader två dagars enrum motsvarar tre dagar i gemensamhet.

I den nya strafflagen, stadfastad den 22 mars 1903, förordnas om cellbehandling under första tiden jämväl av dem, som dömts till närmast svårare straffart, korrektionsstraff, samt om fångarnas åtskiljande nattetid. Men dessa bestämmelser hava icke hittills kunnat komma till utförande.

De ryska fängelserna innehålla omkring 9,000 isoleringsceller, motsvarande allenast 8 procent av befintliga platser. På grund härav kunna ej ens alla rannsagningsfångar särskiljas individuellt. En klassificering äger i stället rum.

Återfallsprocenten beräknas till 22 procent.

Enrumsstraffet har av gammalt ingått såsom en grundprincip i *England*. *Englands* straffsystem.

I lokalfängelserna, där fängelsestraff avtjänas, höllas fångarna i cell hela tiden, således intill två år. Genom en fängelselag av år 1898 bestämdes emellertid, att lokalfängelsernas fångar få arbeta i gemensamhet under

vederbörlig uppsikt i stället för i cell, och det har blivit regel, att fångar som visa gott uppförande, i enlighet med nämnda bestämmelse tillåtas utbyta cellen mot gemensamhetsarbetet.

I straffängelserna, där straffarbete aftjänas, indelas fångarna i tre klasser: »stjärnklassen», bestående av sådana, som icke förut varit straffade, mellanklassen och vaneförbrytarnas klass. Celltiden för dessa klasser utgjorde tidigare respektive tre, sex och nio månader. År 1910 blev emellertid celltiden inskränkt till allenast en månad för de två första klasserna och till tre månader för recidivister.

Genom en lag av år 1908, »prevention of crimes act», medgavs domstolen rätt att förklara den, som vidhåller att föra ett ohederligt och brottsligt liv, för vaneförbrytare; och där någon fått sådan förklaring över sig uttalad, kan honom ådömas ett tilläggsstraff bestående däri, att efter avtjänat straffarbete, dock ej under tre år, den dömda hålles i »preventivt fängelse» icke över tio och icke under fem år.

Detta tilläggsstraff, som uteslutande är en skyddsåtgärd, avtjänas i en särskild anstalt »Camp Hill» å Isle of Wight. Fångarna äro fördelade i gruppssystem, omkring trettio i varje grupp, som envar har sitt läsrum, där dithörande fångar få samlas under vilotiderna. Man har sökt att med sträng ordning och tillsyn förena vissa friheter och rättigheter, som ernås genom flit och gott uppförande. Sålunda få fångarna röka och läsa tidningar samt köpa matvaror, frukt, med mera, ur ett synnerligen rikhaltigt lager, som vid anstalten tillhandahålles.

Efter en år 1894 gjord beräkning återfölla i brott 30 procent av dem, som första gången dömts till frihetsstraff, men av dem, som dömts en andra, tredje, fjärde och femte gång, återvände i fängelse 48, 64, 71 och 79 procent.

Enligt senare gjord beräkning återfalla av de i England straffade i genomsnitt 36 procent.

*Förenta
staterna.*

I *Nordamerikas Förenta Stater*, där cellstraffet först uppkom, — i Philadelphia, varifrån enrumssystemet lånat sitt namn, — förekommer nämnda straffart numera nästan alldeles icke. Cellstraffet tillämpades på sin tid med ytterlig stränghet. Fönstren voro mycket små, stundom pla-

cerade i cellens tak. Promenadgårdarna höllo endast några få kvadratmeter. Fången fick icke sammanträffa med någon och hölls långa tider utan sysselsättning. Resultatet blev kroppslig och andlig ohälsa, varför systemet råkade i missaktning och småningom övergavs. Det hade knappast vunnit någon användning utom staten Pennsylvanien. Det vanliga straffet är numera frihetsstraff i gemenskap, ursprungligen utbildat i staden Auburn. Fångarna hållas enligt det auburnska systemet under natten åtskilda, men under dagen i gemenskap under tystnadsplikt. I de för fångar, som dömts till något svårare straff, anordnade statsfängelserna bedrivs fabriksarbeten, mestadels för enskilda entreprenörer. Även uttagas fångarna till arbeten utom fängelserna för privata arbetsgivares räkning. Fångar, som dömts på kort tid, förvaras i kommunernas häkten, där de i allmänhet lämnas utan sysselsättning. Numera upprätthålles fångarnas särskiljande om natten liksom tystnadsbudet mindre noga. Någon allmän fängelsestatistik finnes icke, varför återfallsprocenten icke kan uppgivas. Emellertid har undersökning, som verkställts genom det nordamerikanska fängenvårdssällskapet, givit vid handen, att av dem, som utgå ur statsfängelserna, flertalet återfaller. Beträffande anordningarna för yngre förbrytare i de så kallade reformfängelserna redogöres här nedan.

Enligt *Norges* nya strafflag av den 22 maj 1902, som trätt i kraft med år 1905, utgöres frihetsstraffen av fängelse av olika slag och häktesstraff. Fängelse kan ådömas från tjuguen dagar till femton år eller, vid sammanträffande av brott, tjugu år eller ock på livstiden. Domstolen äger förordna, att fängelsestraffet skall förvandlas helt eller delvis till fängelse vid vatten och bröd intill tjugu dagar eller hårt nattläger intill trettio dagar, varvid en dag vid vatten och bröd samt två dagar med hårt nattläger motsvara tre dagars enkelt fängelse. Utbytet kan ock ske på begäran eller med medgivande av den dömd.

Norge.

Häkte, som utgör en mildare straffart, kan ådömas från tjuguen dagar till tjugu år. Två dagars häkte motsvarar en dags fängelse.

Jämlikt lag om fängelseväsen och tvångsarbete den 12 december 1903 med ändringar av den 26 mars 1907 skall varje fängelsestraff, som icke överskjuter två år, för så vitt icke särskilda omständigheter göra det

otillrädligt, helt och hållet avtjänas i enrum. De som hava att undergå längre straff, hava att avtjäna detsamma i cell under en tid av sex månader till fyra år. Hithörande beslut fattas av fängelsets styresman i överensstämmelse med därom givna närmare regler.

Enrumsbestämmelserna hava kunnat helt genomföras i avseende å de kvinnliga fångarna, men hava på grund av cellbrist ännu ej fullständigt trätt i kraft för manliga fångar. De tillämpas emellertid för sådana, som ännu icke vid straffets verkställande fyllt sitt tjugufemte år, samt å dem, som äro över nämnda ålder, så vida de äro dömda till fängelse ej överstigande sex år och icke förut i cell avtjänat fängelse över sex månader, dock att personer mellan tjugufem och trettio år, även om de en gång undergått sådant straff, skola ånyo underkastas cellstraff.

I gemensamhetsfängelserna hållas fångarna isolerade i cell någon tid i början av straffet, likasom också några dagar före frigivningen. Likaså hållas i cell de, som därom uttrycka önskan. Om natten äro gemensamhetsfångarna särskilda i avbalkningar av trä (»boxes») insatta i sovsalarna. Fångarna få icke under arbetet tala annat än det nödvändiga, men under fritid å vilosalarna få de språka med varandra. Man söker fördela dem så att de sämre avskiljas från de bättre.

En klassindelning äger rum i ändamål att bereda fångarna tillfälle att genom gott uppförande och flit förbättra sin ställning. För en var av de fem klasserna finnes en viss minimitid bestämd, som fången måste där stanna, innan han kan uppflyttas i högre klass. Denna minimitid är längre för dem, som återfallit i brott, än för andra. De fördelar, som vinnas genom uppflyttande i högre klass, bestå i ökad arbetspremie, större frihet att avsända brev och mottaga besök, rätt att innehava anhörigas porträtt, med mera.

Alla fängelsefångar äro underkastade arbetstväng. Den vanliga arbetstiden är nio och en halv till tio timmar om dagen.

Fångar, dömda till häktesstraff — vilka äro synnerligt fåtaliga — skola under de första sex månaderna hållas skilda från andra fångar. De kunna icke utan sitt medgivande placeras tillsammans med personer, som undergå fängelsestraff, ej heller med rannsakningsfångar.

Följande bestämmelse torde vara av intresse att här anteckna. Om domstolen finner, att en tilltalad, som blivit frikänd eller dömd till mildare

straff, är farlig för den allmänna säkerheten på grund av partiell eller fullständig otillräknelighet, äger domstolen förordna om hans intagande i sinnessjukanstalt eller arbetsinrättning. Domstolen kan likaså förbjuda honom att vistas å viss ort eller ålägga honom särskild uppehållsort. Justitieministern kan återkalla förordnande, varom nu nämnts, om med läkarebetyg styrkes, att det ej är behöfvligt.

Statistiken utvisar, att av de män, som frigivits åren 1901—05, 45 procent återfallit inom tre år efter frigivningen och dömts till fängelse i sex månader eller däröver.

Beträffande *Danmark* erinras, att av frihetsstraffen det strängare, *Danmark.* straffarbetet, kan verkställas antingen i tukthus med gemensamhetsarbete eller i korrektionshus, »förbedringshus», i enrum. Där en straffbestämelse giver domstolen valet mellan tukthusarbete och förbättringshusarbete, bör sistnämnda straff användas, när i följd av den brottsliges ålder, föregående leverne och den av honom föröfvade förbrytelsens beskaffenhet finnes antagligt, att ensamheten och avskildheten från andra straffångar skall kunna åga ett gagneligt inflytande å honom, varemot tukthusstraff bör ådömas de äldre och mer förhårdade förbrytarna, särskilt dem, som tidigare varit straffade med sådant straff eller med flerårigt eller upprepat förbättringshusarbete (Str. L. § 14).

Kortaste tiden för arbete i korrektionshus är åtta månader, längsta sex år, därvid likväl märkes, att om straffet avtjänas i cell, förkortning sker så, att åtta månader nedsättas till sex samt, om straffet är längre, strafftiden minskas med en tredjedel för de första tre åren och med hälften för överskjutande tiden. Längsta enrumstiden bliver således tre och ett halvt år. Straffanstaltens styrelse äger med godkännande av justitieministeriet bestämma, att en till förbättringshusarbete dömd person skall utstå straffet helt eller delvis i gemensamhet utan avkortning i strafftiden, när cellstraffet av särskilda grunder anses som skadligt för honom eller i övrigt oändamålsenligt (Str. L. § 13).

Den mildare arten av frihetsstraff, fängelse, ådömes på viss tid från två dagar till två år och verkställs i enrum, så vida icke hinder möter i fångens hälsa eller sinnestillstånd.

I tukthuset, där straffen avtjänas på livstid eller viss tid från två år till sexton år, är fullständig klassindelning införd, omfattande ett förberedelse-, ett tvångs- och ett övergångsstadium. Förberedelsestadiet omfattar tre månader och kan, om fången så önskar, avtjänas i cell.

Under sommarhalvåret äro under ledning av tre bevakningsmän tjugou straffångar utsända till arbete vid fångvårdens kolonier å Heden på Jylland. Sedan medel beviljats för uppförande av en byggnad till kostnad av 7,000 kronor för intagande av fångar å kolonien vid Kjølse Mergelleje, har en arbetsstyrka av trettio man kunnat där sysselsättas både sommar och vinter. Ledningen på sistnämnda plats utövas av en överkonstapel och tre yngre ogifta reservkonstaplar.

Beträffande de å Heden arbetande fångarna upplyses, att de sysselsättas med plantering av gran- och furuplantor, med mera, mergeltäkt, ljungpressning, grävning, vägarbeten, insamling av renmossa och dylikt. I Kjølse sysselsättas de trettio fångarna med avskalning av matjord för åtkommande av mangel samt sedermera med mangelgrävning intill december månads utgång, varefter inomhusarbete måste vidtagas.

Chefen för danska fångvården, direktör Th. Fussing, har i ett yttrande, som han benäget tillställt de sakkunniga, såsom sin åsikt anført, att omförmälta friluftsbete för danska fångar utfallit så tillfredsställande, att friluftsbetet icke blott bör upprätthållas i samma omfång som för det närvarande, utan vidare utvecklas, när förhållandena det medgiva, i sådan omfattning, som är förenlig med iakttagandet av en rätt straffverkställighet.

»Denna anmärkning avser, säger han, att personer, som icke äga mycken insikt i hithörande förhållanden, ofta i sin hänförelse för friluftsbetet förbise eller i allt fall undervärdera nämnda hänsyn, däribland särskilt hänsynen till samhällets säkerhet och till önskvärdheten att bereda fångarna stadigvarande sysselsättning, omständigheter som draga gränser för den omfattning, i vilken friluftsbete låter sig praktisera. När detta försök, som här i landet anställes under de senaste sexton åren, fallit lyckligt ut, beror detta otvivelaktigt bland annat därpå, att mycken omsorg iakttagits vid utvalet av de fångar, som äro anbringade i fångkolonierna.»

Ur den redogörelse, som den 30 juli 1914 till den danske fångvårdschefen avgivits av föreståndaren vid Horsens straffanstalt, varifrån fångarna uttagas till omförmälta friluftsbete, må följande anföras:

»Det skall säkert från alla sidor medgivas, att försöket i flera hänseenden lyckats, men erfarenheten har samtidigt visat, att vid det sätt, varpå fångarna nu användas i friluftsbete

arbete, låder åtskilliga olägenheter, som man bör söka komma bort ifrån. Jag skall tillåta mig att fästa uppmärksamheten på några av dessa olägenheter utan att dock ingå på enskildheter.

Det må således betraktas såsom mycket olyckligt och såsom en tillbakagång i penitentiärt hänseende, att kolonifångarna icke såsom gemensamhetsfångar i straffanstalterna äro isolerade om natten. Bättre element bland kolonifångarna ha inför mig beklagat sig över den råa ton, som icke sällan herrskar i de gemensamma sovrummen i fångkolonierna, liksom också misstanke framkommit om, att kolonifångar med homosexuella anlag om natten försökt närmanden mot medfångar i osedligt syfte.»

Vidare anføres:

»Det sätt, varpå koloniarbetet för närvarande är ordnat, medför mycket betydande utgifter för straffanstalten. Fångförplägnaden ställer sig dubbelt så dyr som i anstalten, och fångarnas beklädnad medför också större utgifter än vanligt, på grund av att det hårda arbetet verkar stark slitning å tyget. Bevakningens och fångarnas resor mellan straffanstalten och kolonierna äro förbundna med stora kostnader, liksom ock till bevakningens extra avlöning (förplägnad och dagtraktamente) utgå avsevärda belopp.

Den omständighet, att hedkolonierna blott äro öppna under sommarhalvåret, verkar, att antalet av reservbevakningar i straffanstalten måste vara förhållandevis stort, vilket måste anses mycket olämpligt, likasom nämnda förhållande också medför, att det om vintern, då hedkolonierna äro stängda, icke i straffanstalten är bruk för så många reservvakter som om sommaren, varför flera av dem måste gå lediga under största delen av vintern. Slutligen måste jag fästa uppmärksamheten därpå, att fångarnas andliga behov i rätt betydlig grad försummas under deras uppehåll i fångkolonierna. Någon undervisning meddelas såsom bekant icke därstädes, sjuksvård och gudstjänst äro betydligt inskränkta och likaledes tillgång till passande läsning. Att detta är otillfredsställande, särskilt för de yngre kolonifångarna, och i synnerhet olyckligt i avseende å den koloni, som under några av de senaste åren varit öppen året om, nämligen fångkolonien vid Kjölsen, kan knappast betvivlas.

De nämnda olägenheterna skulle i det väsentliga avlägsnas, om i stället för de nuvarande smärre fångkolonierna kunde upprättas en större koloni med så stort antal fångar, att där kunde vara anställd en överordnad ledare och fast bevakningspersonal. Denna koloni borde vara baserad på odlings- och lantbruksarbete, vara öppen hela året och lyda under Horsens straffanstalt.»

I fråga om återfall inhämtas av de statistiska redogörelserna, att av individer, frigivna eller benådade efter första straffarbetsstraffet, omkring 37 procent ånyo ådraga sig dylikt straff, under det att återfallen i allt uppgå till cirka 45 procent.

I *Finland* ådömes tukthus på livstid eller på viss tid ej under sex månader och icke över tolv år, utom i fall av sammanläggning av straff, samt fängelsestraff på viss tid, ej under fjorton dagar och ej över fyra år. Båda straffarterna avtjänas under sin första del i cell under tid, som fängelsedirektionen bestämmer. Bristen på celler gör, att i allmänhet tukthusfångarna kunna hållas i enrum allenast under de första månaderna,

Finland.

enligt år 1912 avgiven berättelse, i tukthuset i Helsingfors i fem och tvåtredjedels månader och i tukthuset i Åbo i två och tvåtredjedels månader.

Bland tukthusfångarna återfalla enligt beräkning för åren 1901—1910 i medeltal 26 procent.

Erfarenheter om enrumsstraffet i utlandet.

Av den nu lämnade redogörelsen för cellstraffets användning framgår, att icke några enhetliga principer gjort sig gällande rörande den tid, varunder enrumsbehandlingen lämpligen bör fortgå. Däremot har tydligen en fast åsikt stadgat sig inom de europeiska staterna, att cellstraffet i regeln är att föredraga i fråga om dem, som dömas till frihetsstraff på kort tid. Ett undantag härutinnan utgör Ungern i fråga om fängelsestraffet, för vilket enrumsbehandling förekommer först, då straffet uppgår till ett år eller mera. Det är ock flerstädes endast beträffande de på kort tid dömda, som lagbestämmelserna om enrumsstraff kunnat genomföras. Tillräckligt antal celler stå nämligen på många håll icke till buds.

Utom ifrån vårt eget land, där den treåriga celltiden länge tillämpats, kunna erfarenheter om lämpligheten av lång tids cellbehandling därför icke hämtas annat än ifrån Belgien, Nederländerna och Italien samt i viss mån från Danmark och Norge.

Ehuru förhållandena i fråga om brottens beivrande — deras åtalande och bestraffande — i olika länder äro från varandra ofta så skiljaktiga, att de statistiska siffrorna icke äro med varandra jämförbara, torde dock av dem ett visst ljus kunna kastas över verkningarna av de skilda lagstiftningarna.

Det är i sådant hänseende icke synnerligt glädjande resultat, som framgår av rättsstatistiken för de länder, där cellstraffet strängast tillämpas. Såsom ovan omnämnts, har Belgien att uppvisa en återfallssiffra av 65 procent bland dem som undergått frihetsstraff; och i Nederländerna växer procentsiffran, så att den år 1908 nått 45,4 procent. Italien visar den fruktansvärda siffran av 71 återfallna bland 100 män. Norge har en återfallssiffra av 45 procent, häruti ej inräknade de, som för återfall dömts till fängelse på kortare tid än 6 månader. Danmark uppvisar bland de till straffarbete för första gången dömda 37 procent och bland samtliga fångar 45 procent återfallna.

Återfallsprocenten beräknas i Tyskland till i medeltal 46 procent, i Frankrike till omkring 42 procent, i England till 36 procent. Finland uppvisar bland tukthusfångarna 26 procent, under det att Ryssland angiver återfallssiffran till allenast 22 procent, vilket väl närmast har sin grund i förvisningsstraffets användande för flertalet av dem, som eljest skulle vara att räkna till recidivisternas klass.

De givna siffrorna torde om ej annat ådagalägga, att cellstraffet i det hela icke kan anses minska återfallen i brott i den mån, som vid denna straffarts införande på teoretiska grunder antagits. Snarare visar det sig, att dess användning utöver en viss tid bidrager till ökade återfall.

Detta har föranlett ovannämnda uttalande av den juridiska föreningen i Nederländerna om önskvärdheten att tillåta arbete i gemensamhet för dem, som avtjänat större delen av ett långt enrumsstraff.

Det långa cellstraffet i Italien modifieras genom medgivandet för den, som undergått viss längre del av straffet, att i händelse av gott uppförande få avtjäna återstående delen av straffet vid ett lantbruksfängelse eller annan gemensamhetsanstalt.

Att uppmärksamma är även den tyska lagens bestämmelse, att cellstraff är uteslutet, om därav kan vara att befara men för fångens kroppsliga hälsa eller sinnestillstånd. Tydligt är strängheten här mindre än i Belgien, där för överflyttning i gemensamhet fordras läkarens förklaring, att fången av hälsoskäl är *oförmögen* att undergå cellstraff. Tillika böra bemärkas norska och danska lagbestämmelserna, som utesluta enrumsstraffets användning, om det anses »otillrådligt» eller »oändamålsenligt».

Den omständighet, att England, där cellstraffet av gammalt varit upptaget såsom en grundsten i straffsystemet, numera så betydligt inskränkt användningen av nämnda straffart, påkallar särskild eftertanke. Svårt är att utfinna verkliga grunden till denna åtgärd. Dock torde skälen till en del vara att söka däri, att cellerna i de engelska fängelserna icke äro fullt tillfredsställande ur hygienisk synpunkt och att svårighet mött att samsätta cellfångarna. Man söker genom gruppindelning av fångarna jämte förbud mot onödigt samtal med mera förekomma deras inbördes besmittande. Härtill kommer, att i allmänhet även gemensamhetsfångarna äro inlo-gerade i vanliga så kallade dagceller och att således gemensamhetsstraffet

skiljer sig från cellstraffet huvudsakligen därutinnan, att fångarna *arbeta* gemensamhet.

II.

Behandlingen av unga förbrytare enligt utländsk lagstiftning.

Av det föregående framgår, att cellstraffets användning i åtskilliga länder följer särskilda regler, då fråga är om yngre förbrytare. Sålunda utsträcker det i Belgien icke över en månad för den, som är under 16 år, och ej över sex månader för den, som är mellan 16 och 18 år. I Nederländerna får det alls icke användas för den, som är yngre än fjorton år. I Tyskland är gränsen för cellstraffet tre månader för den, som är under aderton år.

Emellertid har flerstädes straffbehandlingen av yngre fångar inletts på vägar, som, oavsett cell eller gemensamhet, allt mera skilja sig från systemen för de äldres bestraffande.

Förenta staterna.

I Nordamerikas Förenta Stater har kanske tidigast blicken öppnats för nödvändigheten att i straffhänseende uppmärksamma de yngres särskilda förhållanden. Då där uteslutande förekomma gemensamhetsfängelser — ett par undantag äro icke värda beaktande — måste de unga lagöverträdarna, många ännu i barnåren, tillbringa sin strafftid, likasom rannsakningstiden, tillsammans med äldre, kanske förhärdade förbrytare. Följderna härav hava visat sig synnerligen fördärvbringande; och underligt är ej, att desamma framtvingat åtgärder till de unga lagöverträdarnas räddande undan denna nödtvungna samvaro.

Å ena sidan inrättades barn- och ungdomsdomstolar för att redan vid målets handläggning skilja de unga från de äldre samt befria de förra från rannsakningshåktets fruktansvärda elände. Å andra sidan anordnades för de yngre särskilda straffanstalter, så kallade »reformatories», reformfängelser.

Reformfängelsesystemet är grundat på principen att skydda i stället för att straffa. Därtill ansluter sig obestämd dom, d. v. s. att strafftidens längd göres beroende av den dömdes förhållande efter domfällandet. Strävandet går ut på att söka upprätta och förbättra den unge genom fostran snarare än att genom avskräckning avhålla honom ifrån brott.

Till reformfängelse dömas eller överflyttas från de vanliga stats-

fängelserna förbrytare under trettio års ålder, vilka på grund av vad om dem erfarits eller direkt iakttagits, finnas värda större tillit än andra brottslingar, således de bästa bland fångpersonalen.

I anstalten söker man utveckla fångens fysik, bringa hans själsförmögenheter till ökad livaktighet, påverka honom moraliskt, lära honom lydnad och självkontroll samt bibringa honom arbetsskicklighet. För ändamålet finnas skolor för undervisning i vanliga studieämnen samt i olika yrken och hantverk. Gymnastik och militäriska övningar intaga ett framträdande rum. Fångarna liksom tillhöra ett regemente, inom vilket de kunna befordras till löjtnanter, kaptener o. s. v. Dessutom förekomma jordbruks- och trädgårdsarbeten. Fångarna skola principiellt hållas åtskilda om natten, men äro i övrigt tillsammans. Domen är obestämd så till vida, att strafftiden inom ett visst minimum och ett angivet maximum, mellan vilka kan ligga ett tjugutal år, göres till sin längd beroende av fångens uppförande och flit samt övriga förhållanden.

Anstaltens förvaltningsråd, »board of managers», äger besluta fångens frigivande på hedersord, »parole», under följande förutsättning. Fången, som vid intagandet i anstalten placeras i den mellersta av därvarande tre klasser — av vilka den tredje är en straffklass — skall hava tjänat sig upp i första klassen, varför fordras i andra klassen oavbrutet välförhållande under sex månader samt godkänd examen i skolorna eller ock sju månaders oavbrutet välförhållande. Han skall därefter i första klassen hava fyllt enahanda fordringar under lika lång tid. Först sedan dessa fordringar fyllts, alltså tidigast efter ett år, kan förvaltningsrådet lösgiva honom på parole, försåvitt detsamma hyser tillit till, att han efter frigivningen skall uppföra sig väl.

Den frigivne skall genast begiva sig till den plats, som finnes honom anvisad, samt anmäla sig hos vederbörande tillsyningsman. Tillsynen utövas i Newyork genom fångvårdssällskapet, likaså i andra större städer, eljest genom polischef eller fredsdomare. Den frigivne skall sedermera månatligen insända rapport till reformfängelsets styresman, sedan rapporten först påtecknats av tillsyningsmannen. Har den frigivne under sex månader förhållit sig väl, så att förvaltningsrådet finner grundad anledning, att han såsom fri icke vidare skall överträda lagens bud, och att

hans fullständiga befrielse icke är oförenlig med samhällets väl, så må rådet slutligt frigiva honom.

Sköter sig däremot den på parole frigivne illa, så att han underlåter fullgöra vad som blivit honom förelagt, eller begår han nytt brott, skall han återföras till reformfängelset, på order av förvaltningsrådet, för att avtjäna återstående strafftiden, såvida han ej ånyo frigives på hedersord.

Dessa regler, som äro antagna för det första och förnämsta reformfängelset, det i Elmira i staten New York, motsvaras vid övriga sådana fängelser av liknande bestämmelser.

Till bedömande av fångarnas uppförande tjänar ett så kallat marksystem. Detta innebär, att varje fånge tilldelas för dagsarbetet ett visst belopp, växlande efter den klass och den militära grad, fången tillhör, samt att avdrag å intjänta summan sker för vart begånget fel likasom också för underkännande i skolexamen. Den som fått vidkännas sådant avdrag till visst belopp, en dollar, i månaden, anses hava brustit i välförhållande.

På grund av det stora fångantalet, vid reformfängelserna ofta överstigande tusentalet, är otvivelaktigt denna mekaniska beräkningsmetod behöfelig för att kunna hålla reda på de särskilda individernas förhållande. Men tydligen vidlades systemet av stora brister. Det har här omnämnts, emedan röster inom vårt land emellanåt höjas för dess införande härstädes. Tillförlitligare måste den uppfattning bliva, som grundar sig å personligt iakttagande av fångarna från den bedömandes sida under den dagliga beröringen mellan honom och ett begränsat antal brottslingar inom en mindre anstalt.

Att i viss mån bedömandet vid reformfängelserna är bristfälligt framgår bland annat därav, att av de på parole frigivna åtminstone 24 procent åter förlora friheten under den korta prövotiden av omkring sex månader.

Berättelser från reformfängelserna giva vid handen, att därifrån frigivna understundom förklara anledningen till deras sedermera inträffade allt djupare fall vara att söka i den nära samvaro mellan fångarna, som vid dessa fängelser tillstädjes. Där likasåväl som i övriga amerikanska fängelser är synnerligen vanligt, att i de små nattcellerna fångar inrymmas två och två, den ena bädden ovanför den andra. Arbetena bedrivs fabriksmässigt.

För unga brottslingars behandling har i England utbildats ett system i anslutning till principen om uppfostran i förening med straff. Efter den första anstalt, där systemet kom till användning, Borstal i närheten av Rochester, benämnes detsamma Borstalsystemet. Innebörden av detsamma framgår av följande bestämmelser i lagen av år 1908 angående motverkande av brottsligheten, the prevention of crimes act.

»Där någon efter åtal övertygats om att ha förövat brott, för vilket han skulle undergå straffarbete (penal servitude) eller fängelse (imprisonment), och domstolen finner, att den tilltalade icke är under sexton och ej över tjuguetts års ålder ävensom att, med hänsyn till hans brottsliga vanor eller anlag eller förbindelse med personer av dålig karaktär, det är lämpligt, att han underkastas frihetens förlust för sådan tid och under sådan ledning och disciplin, som synas bäst kunna föra till hans ändrande i god riktning och till förebyggande av brott, då må domstolen äga att i stället för straffarbete eller fängelse ådöma internering under straffrättslig disciplin i en Borstal-institution för en tid ej understigande ett år och ej överskjutande tre år; och må i följd av denna lag statssekreteraren låta upprätta Borstal-institutioner, d. v. s. platser där unga förbrytare, under den tid, de äro sin frihet förlustiga, kunna erhålla yrkesuppfostran och undervisning.»

Lagen giver vidare fängelseförvaltningen rätt att lösgiva brottslingen, när han finnes lämpad för villkorlig frigivning, men intet sådant frigivande kan ske, innan han avtjänat sex månader av sitt straff. Envar förbliver, om frigiven villkorligt eller efter hela straffets avtjänande, under fängelseförvaltningens tillsyn under sex månader efter utgåendet ur anstalten, såvida icke förvaltningen finner skäl befria honom från sådan tillsyn.

Det föreskrives tillika, att endast sådana, som äro av god kroppslig och andlig hälsa, få intagas i Borstal-anstalt.

Inom anstalten finnas tre grader likasom vid de amerikanska reformfängelserna, den första klassen en belönings- och den tredje en straffklass. Privilegierna i första klassen bestå i särskild dräkt, bättre utspisning, arbete utan övervakning, även utom fängelsemurarna, fritid i biblioteket och i gymnastiksalen, fotbollspel och cricket om söndagarna, med mera.

Den som uppför sig så illa, att ej ens tredje klassen lämpar sig för honom, överflyttas till annat vanligt fängelse.

Sysselsättningen består i olika yrkesarbeten, även farmarbete, i uppfostrande syfte. Den, som från anstalten frigivits, överlämnas av fängelseförvaltningen till »Borstal Association» i London, som vidare drager försorg om honom.

Omkring 70 procent av dem, som undergått behandling vid en Borstal-anstalt, synas förhålla sig väl, så länge de stå under tillsyn.

För de unga brottslingar, som hava kortare strafftid, än att de kunna intagas å en Borstal-anstalt eller för vilka plats icke finnes vid sådan anstalt, tillämpas ett modifierat borstalsystem, bestående däri, att de unga fångarna i lokalfängelserna få den individuella personliga vård, som utgör grundprincipen för det fullständiga borstalsystemet. De ungas behandling i lokalfängelserna skiljer sig dock ganska litet från de äldres. Vid Borstal-anstalerna sammanfaller de unga brottslingarnas behandling i huvudsak med vad som iakttages här i landet i fråga om unga förbrytare, som, i stället för att undergå straff, intagas i allmän uppfostringsanstalt.

Då användningen av borstalsystemet är begränsad dels av åldern, högst tjuguetå år, och dels av den unge fångens hälsokraft, i det icke någon kommer i åtnjutande av systemet utan att vara kroppsligt och andligt frisk, har nämnda system ännu icke tillfyllestgörande tillämpning inom fångvården. Emellertid är nu meningen att utsträcka tillämpningen till en åldersgräns av tjugufem år och jämväl till fångar av mindre stark hälsa.

Enligt vad besök vid Borstal-anstalten vid Rochester utvisat, erhålla de därstädes intagna unga fångarna en kroppslig träning, som låter dem framstå såsom mönster för friska och kraftiga ynglingar, kanske huvudsakligen beroende av en med mycken energi bedriven gymnastisk handledning med tillhörande övningar. Givetvis underlättas betydligt det blivande arbetet i friheten genom ägandet av utvecklade kroppskrafter och därav följande frimodighet.

Även i andra länder hava försök börjat göras till förbättrande av fångvården i fråga om unga förbrytare, underkastade bestraffning enligt allmän strafflag.

I Preussen hållas de fångar, som äro under aderton år och således i regel ej få förvaras i cell mer än tre månader, strängt skilda från de äldre. Detta avskiljande iakttages helst även med äldre fångar upp till tjuguårs åldern. Under senaste tid har ock en särskild anstalt ordnats för fångar mellan aderton och tjuguetå år, i Wittlich, vilken mottager fångar av nämnda ålder med en strafftid av ett år och därutöver. Vid denna anstalt lägges såsom i de engelska Borstal-anstalterna synnerlig vikt vid fångarnas undervisning i skola och i yrken. De sysselsättas i jordbruk och trädgårdsskötsel såväl som i hantverk, givas gymnastik till kroppens stärkande och utbildning med mera, allt i ändamål att söka bereda dem ökade förutsättningar för det fria livet. Klassindelning är genomförd, och det åligger fängelsepersonalen att söka förskaffa dem arbetsanställning efter frigivningen.

Till närmare upplysning meddelas ur inrikesministeriets berättelse för året april 1912—mars 1913 följande.

Anstalten öppnades den 1 augusti 1912. Fångarna indelas i tre klasser. Efter intagandet inträda de i tredje klassen, där de hållas i enrum och icke åtnjuta några som helst förmåner. Vistelsen i denna klass är vid gott uppförande tre månader, men kan i annat fall utsträckas till fyra månader. Andra klassens fångar arbeta om dagen i gemensamhet, åtnjuta något bättre kost och längre fristunder. Vistelsen där varar i tre månader, men kan allt efter uppförandet förkortas eller förlängas med en månad. Dessutom kan vid särskilda förhållanden fången återflyttas till tredje klassen. I första klassen arbeta fångarna likaledes tillsammans, de kunna användas i trädgårdsarbeten, åtnjuta större frihet, få ha ljus tänt senare om aftnarna och få sysselsätta sig med arbeten, som de själva välja. Fångarna i första och andra klasserna tillbringa fritiden i sina celler. Yrkesutbildningen avser skomakeri, snickeri, smide, bokbinderi och bleckslageri samt trädgårdsbruk.

Sporras än fångarna till välförhållande genom möjligheten att sålunda vinna förflyttning till högre klass, saknas emellertid utsikten att ernå avkortning i strafftiden. Dock avses att för dem, som äro dömda till straff om ett och ett halvt år eller mera, i större utsträckning anlita villkorlig frigivning.

Även i *Danmark* har på senaste tid särskild anordning vidtagits i *Danmark*.

fråga om behandlingen av sådana brottslingar, som äro underkastade strafflagens bestämmelser, men på grund av sin ungdom icke lämpligen böra behandlas i likhet med de äldre.

Den 28 maj 1913 utfärdades en kungl. förordning innefattande regler för verkställande av »Forbedringshusarbejde» i Nyborgs straffanstalt av huvudsakligen följande innehåll:

I Nyborgs straffanstalt verkställles forbedringshusarbejde mot manspersoner under tjugutre år efter ett särskilt progressivt system. Fångarna skola åtnjuta skolundervisning och gymnastik. Under de första två månaderna skola de såväl under arbetet som vid gudstjänsten, i skolan och under promenaden ävensom under fritider och måltidsraster hållas avskilda från varandra, såvida icke hälsohänsyn efter läkarens bestämmande gör det nödvändigt att mer eller mindre avvika från dessa regler. Efter genomgåendet av detta »begynnelsestadium» överflyttas fången till mellanstadiet, där han kvarblir intill en månad före den dag, då han skall frigivas. I mellanstadiet arbetar fången antingen avskild från andra eller också, efter framställning av fängelsets föreståndare, med justitieministeriets medgivande i gemenskap med andra fångar. I senare fallet är icke nödigt att fången hela dagen står under bevakningens tillsyn. Nämda stadium är delat i två klasser.

Den sista månaden före frigivandet tillbringar fången å slutstadiet, varest han hålles avskild från andra fångar under arbetet och, om föreståndaren så bestämmer, jämväl under gudstjänst, i skola och under promenad samt under fristunder och måltider.

För så vitt angår fångar, som arbetat i gemenskap, skall föreståndaren senast sex veckor före den tidpunkt, då straffet, i händelse det avtjänades i enrum, skulle med stadgat avdrag tilländagå, till justitieministeriet göra framställning om fångens frigivning på prov vid nämnda tidpunkt.

En sådan frigivning kan av ministeriet beviljas på grund av ett i oförmålta förordning av konungen givet bemyndigande, vilket innebär överlåtande å ministeriet av konungens benådningsrätt.

Ifrågavarande anordning innebär således, att den unge fången redan efter två månader kan överflyttas i gemensamhetsfängelse samt att han kan

vinna villkorlig frigivning för den tid, varmed straffets avtjänande i gemensamhet i stället för i enrum förlänger detsamma. Genom undervisningens och arbetets anordnande med huvudsakligen uppfostrande syfte närmar sig det hela det engelska borstalsystemet.

Viktor Almquist.
